

رەۋشەنبىر و ئازادى

دوو گووتار و ھەقىقەتچىنەك

ھۈشەنگ شىخ محەمەد يوسف

2007

ئەزىزى ب گومانقى ئەففى تىزى قەبول دكەم، ئى جىاوازيبەك جەوھەرى دناڧەرا دوو ھەقىقەتان دا ھەيە، ھەقىقەتا نىسى ھەيە و ھەقىقەتا رھا ھەيە، ئەز باوهر ناكەم چ رەوشەنبر دگەرپاننن خۇدا ل ھەقىقەتنى، ھەقىقەتنى نىسى نەبىنن، و ئەففى ئىكە ژ ئەركىن رەوشەنبرى، ئى ھەگەر رەوشەنبرى ئىدعاا ھەقىقەتنى رھا كر، وىگافى كارساتە!

دڧىردا پرسىار ئەو ھەم رەوشەنبر ھەقىقەتان نەبىزىت؟ ئاىا وى ئەو ماف نىنە، يان ئەو شىان نىنە؟ ئاىا گۇتتا ھەقىقەتنى نىسى ئەركەك رەوشەنبرى نىنە يان رەوشەنبرى كەرستەين كەشفرنا ھەقىقەتان نىنە؟ ئاىا مېتۇد و ئاراستەين كارى وى ناگەنە ھەقىقەتنى نىسى يان بلوك ھەنە د رى رەوشەنبرى دا؟ ئى بۇ من پرسىارا جەوھەرىت ئەو ھەم ئاىا رەوشەنبر ھەگەر نەشىت خەونىن گۇورپىنى جىبەجى بكتە، و نەشىت خەونىن گۇورپىنى بىننىت؟ ئاىا دشىت ھەقىقەتنى نىسى زى بىننىت؟ ئاىا كەرستە ھەنە دا وان ھەقىقەتان بىننىت و د تىكستىن خۇدا بۇمە ئاشكرا كەت؟

دڧىردا رستەكا پرسىارن گىنگ بۇ مە رىز دىن ل سەر ماھىيەتا رەوشەنبرى و ماھىيەتا ئازادى و ماھىيەتا ھەقىقەتنى و ماھىيەتا ئەركى رەوشەنبرىان و شىاننن ئازادى و ھىز و وجا رەوشەنبرى و ھەقبەندىيا وان مزار و تىگەھان بەھفرا.

ئانەكو پرسىارى من فىگافى ئەو نىنە كو ئاىا رەوشەنبرى ماڧ ھەيە ھەقىقەتك نىسى بىزىت يان نە؟ بەلكى پرسىار ئەو رەوشەنبرى شىان ھەنە بىتە خۇدان ھەقىقەتنى نىسى؟ ئاىا ئەو شىان ژ كىفە پەيدا دبىت؟ كەرستەين وى شىانى چنە؟

پرسىار ئەو نىە كا ئاراستەين رەوشەنبرى بەرەڧ كىفە بىت، بەلكى پرسىار ئەو رەوشەنبرى شىان ھەنە كارى خۇ ئاراستەى وان لايەنان بكتە ئەوئىن بووئىنە خەمىن جەوھەرى و پرسىارن گىنگ؟ پرسىار ئەو نىنە كو ئاىا رەوشەنبر دشىت پرسىارن خۇ بكتە و پىشەر بكتە د تىكستىن خۇدا، بەلكى پرسىار ئەو ئاىا رەوشەنبر بووئىنە خۇدان پرسىارن جەوھەرى و گىنگ؟ ئەو كەرستە ھەنە كو پرسىاران پى بكتە و تىكستىن خۇ و بەرھەمىن خۇ پى بىخەملىننىت؟

دڧىرەژى دا بەرى ئەم بچىنە سەر مزار و ماھىيەتا رەوشەنبرى دبىنن پىوئىستە ئەم دناڧ رستەكا پرسىاران دا گوزەرى بكتە و بگەرپىن پشى وى بەلكى ئەم بشىن بگەھىنە سەر پرسىن رەوشەنبرى. ئاىا ھەقىقەت چىە؟ ئازادى چىە؟ شىان و كەرستەين ئازادى چنە؟ پەيوەندى دناڧەرا رەوشەنبر و ئازادى و رەوشەنبر و ھەقىقەتاندا چىە؟ پەيوەندى دناڧەرا ھەقىقەت و ھزر و ئازادى چىە؟ كەرستەين رەوشەنبرى و كەرستەين ھەقىقەتنى و كەرستەين ئازادى چنە؟

پشى وى رەنگە ئەم بزانىن كا بۇچى رەوشەنبر نەشىت نە خەونىن گۇورپىنى بىننىت و نە ھىزا گۇورپىنى ھەبىت؟ و پشى وىزى رەنگە ئەم بزانىن كا ماھىيەتا رەوشەنبرى كورد چىە و ئاراستەين كارىن وى و تىكست و بەرھەمىن وى بەرەڧ كىش ئاسوى دچن؟

پشى كو ئەم بزانىن كەرستەين رەوشەنبرى كورد چنە و سەودا وى دگەل كۇمەكا تىگەھان وەك دىن و موقەدەس و سىاسەت و رەوشەنبرى و فەرھەنگ و تىكست و بەرھەمىن ھزرى و مەعرىفە و فەرھەنگ و زمان و ھونەر و ھەقىقەتان و ئامرازىن گەرپان و مېتۇد و مۇدىلن ھزركرن و كاركرنن لچەم وى چنە، رەنگە پشى فىچەندى ئەم بزانىن رەوشەنبرى كورد خۇدان چ ماھىيەتە و خەونىن وى و پرسىارن وى و بەرسقىن وى و ھەقىقەتنى وى و باوهرپىن وى و شىوازا كاركرنا وى و ھىزا وى چەندە؟

پشتى ۋى رەنگە ئەم بزانين كە ئايا بەرسقىن رەوشەنبىرى بۇ تىگەھىن ژيانى ۋەك بەرسقىن دىنى و سىياسى و مۇرالى و چىكاكىنە؟ يان جياۋازى دىناڧىھرا بەرسقىن رەوشەنبىرى و يىن دن ھەنە و ئەو جياۋازى چنە؟ ئايا جياۋازن؟ د چدا جياۋازن د بنىاتىن وان تىگەھان يان د رىك و تەكنىكىن بكارھاتى بۇ بەرسقان؟ ئايا رەوشەنبىر دىت بەرسقەك جودا ژ مروفىن كايەيىن دن پىشېبەر بگەت؟
 ئايا ئازادىيا رەوشەنبىرى چى يە؟ جودايە ژ ئازادىيىن دى؟ سنورىن ئازادىيا ۋى بەرفرەھترە ژ مروفىن دى؟ ئەو پىرسارىن دكايەيا رەوشەنبىرىدا چىدبن جياۋازن دگەل كايەيىن دى؟ ئايا جياۋازى چىيە ما كايەيا دىنى و سىياسى و ئەدەبى و ھونەرى و ڧەرھەنگى و زانستى ھەموو پىرتەك نىنە ژ پىكھاتا رەوشەنبىرى؟

بۇيكو ئەم ھەموو پىرسارىن بى بەرسق نەھىلبن پىۋىستە ئەم د رافە و شروفەيىن خۇدا ھندەك پىشېبەرييان بگەين كو رەنگە ۋەك بەرسق ببنە تىكست؟ و بۇيكو دا ئەم دگومانىن خۇژىدا توۋشى رەھايى نەببن و ۋەك ئەڧلىيەتەك رەھاگەرايى پىرسارىن پىشېبەر نەكەين پىۋىستە ئەم ل سەر ھندەك بەرسقان ۋەك ھەقىقەتەك رىژەيى براۋەستىن، چونكە ديسان ژى بەرئافل نىنە ب رەھايى پىسا را بگەين و گومانان بگەين و ۋەك ھەقىقەتەك رەھا د پىرۇسا گومانكرنى بگەھين، چونكە مەسەلە ئەڧلىيەت و مەعريفىيە، چ جياۋازى دىناڧىھرا يەقىنن رەھاو گومانىن رەھا نىنن ۋەك دوو تىگەھ دگەھنە ھەمان ئاقارا رەھاگەريى و ھەمان ئەنجامان ددەنە مروفى كو ئەۋزى ئەۋە كو مروف نەشيت چ بزانيت و ۋەك سوكراتى بگەھتە بنبەستەكا ھزرى بۇ ھىز و شىانن ھزرا مروفى و باۋەر بىت كو مروف نەشيت ب ھزرى بگەھتە ھەقىقەتان و بزانيت. بتنى ئەو دىت بزانيت كو نزانيت! ديارەزى ئەف مېتۇدە دزايەتېكرنەكا روون و ئاشكرايە بۇ ئەڧلانئىيەت و مېتۇدېن زانستىن مروفى و كو مروف دىت بزانيت كو دزانيت!

بەشەك ژ رەوشەنبىرىن كورد بتايبەتى ل دەڧەرى ۋەھا ب رەھايى گومانان دگەن، كو نابىنن رەوشەنبىر پىگىر بىت دكرىارا گەريان و گومان و پىرسارىن خۇدا بگەھتە چ بەرسقىن رىژەيى و تەنانەت ب ئاشكراى دىژىت كو بەرسقان نەكار و ئەركى ويىيە. ئەف ختم بوونە دىناڧ گومانىن رەھادا، دەرھاۋىشتەي ھەمان ئەڧلىيەتا سەلەڧى و ڧاشى يە كو باۋەرەي ب ھىز و وزا رەوشەنبىرى نىنە كو بشيت بەرسقىن رىژەيى پىشكەش بگەت. گومانگەرييا رەھا ئىكە ژ دەرگەۋتەيىن نوى يىن سەلەڧى دىناڧ رەوشەنبىرىيا كوردىدا.

1. ئازادى:

ئازادى يان ئازادىيا ھزرى چىيە؟ ئەڧە پىرسارىمكە ھەگەر رەوشەنبىر بىدەنگ بىت ل ئاست ۋى پىرسارى و ئەم بتنى گوھى خۇ بدەينە دەنگىن دىنى يان سىياسى يان ھەر دەنگەك دى كو ژ كايەيەك دى دەيت دى بەرسقەكى پىشكەش كەت. لى پىۋىستە ئەم بزانين ئەو بەرسق چەند گومانكىنە و چەند يەقىنى؟ چەند پائانا ھەقىقەت دگەن و چەند ئازادىي ددەنە ھزرى؟ چەند ب رەھايى دناڧن و چەند ب نسبى؟
 ديارە ھەگەر دىن باخڧىت دى بەرسقەكا يەقىنى و بى گومان ددەتە مە، سىياسەت دى بەرسقەك ئايدىيى يان حىزى ۋەك مۇدئلەك دىنى ددەت مە. ھەر كايەك دى د ل سەر پىڧەرئىن خۇيىن بنبەمايى بەرسق ددەن.

ئى ئايا رەوشەنبىر دى چەوان بەرسىف دەت؟ يان پىۋىستە چەوان بەرسىف بدەت؟ ئايا پىۋىستىيەك ھەبە كو بەرسىفەك ھەتمى ل سەر رەوشەنبىرى بسەلىنىت؟ ھەگەر تىشەك ھەتمى ھەبىت ئايا ھەتمىيەت و ئازادىيا رەوشەنبىرى چەوان تەفسىر كەين؟ ئايا رەوشەنبىر دىشەت ئازاد بىت و ھندەك تىشەت و بەرسىفان زى وەك پىۋىستىيەك ھەتمى و جەبرى ل سەر خۇ قەبول بىكەت؟ ئى ھەگەر نەكەت؟ ئى بەرى وان پىرسىاران ئايا ئەم چەوان وينا رەوشەنبىرى دكەين؟ ئايا رەوشەنبىر سۆپەرمانە دا بىشەت ژ ھەمى كۆت و پىۋەندىن دىنى و سىياسى و چىفاكى و دونىايى دەربازبىت؟ و ئايا ھەگەر پىۋىست زى بىت وەك ھەتمىيەتەك كو رەوشەنبىر مەفرۇزە ژ وان كۆتان ئازاد بىت ئايا رەوشەنبىرى ئەو شىان ھەنە كو خۇ ئازاد بىكەت؟

بۇ من پىرسىارا جەۋھەرى ئەۋە رەوشەنبىرى كورد شىان و (ئىمكانيات و قابىلىياتىن) ئازادىي ھەنە؟ ئايا ئازادى وەك تىگەھەك رەوشەنبىر شىايە بدەست خۇفە بىنىت؟ يان ئايا رەوشەنبىرى كورد ئازادە؟

دىارە من باۋەرى بىچەندى نىنە كو پىرسىار بىكەم و بىژم رەوشەنبىر كى يە و پىشتى وى وەھا تىگەھەم كو ھەموو رەوشەنبىرىن كورد پىۋىستە يەك ماھىيەت و يەك ۋەزىفە و يەك ئاراستە و يەك مۇدىلا ھىزى ھەبىت!! ئەو گىشتانن مە گەلەك ژ رەوشەنبىر و شووناس و ماھىيەت و كار و ئاراستەيىن كارى وى دوور دكەت و چ ئەنجامىن نوى يان نەسەلەفى و نە غەبىبانى نادەت مە. بەلكى ئەز باۋەرم رەوشەنبىرى يەك ماھىيەت و شووناس نىنە، يەك كار و يەك رەفتار و ئاكام نىنە، بەلكى رەوشەنبىر دىشەت گەلەك ئاراستە و ۋەزىفە و ئەرك ھەبن و گەلەك پىرۇزە و تىكىستىن جودا و ھەمە رەنگ ھەبن. بۇ وى دەمى ئەز پىرسىارەك گىشتى دكەم ل سەر رەوشەنبىرى كورد. ئى پىۋىستە ئەم بزىانن كو ئەو رەوشەنبىر خودان پىرۇزە و تىكىست و ئاراستەيىن جودا و جىاواز و رەنگاورەنگ و ھەقدژن زى.

بلا بزقرمە سەر پىرسىارى خۇ و بىژم ئايا رەوشەنبىرى كورد شىانن ئازادىي ھەنە؟ دىشەت بىتە خودان تىكىستىن ئازادە؟ ئايا ئازادىيا رەوشەنبىرى چى يە و ژ چ ئازاد بىت؟

ھەگەر ئەم بزقرىنە سەر جان جاك رۇسۇى دەمى دىبىژىت: (مرۇف ب ئازادى ژدايك دىبىت، ئى پىشتى وى ب چەندىن كۆت و زىنجىران دەھىتە دەستە سەركرن.) رەنگە ھەتا فېگافى ئەفى تىزى يان تىۋورى رەۋاجەكا گەرم وگور ھەبىت د رەوشەنبىرىيا مەدا، ئى بلا ئەم پىرسىار بىكەين كو ئايا ئەم نەشىين گومانى دقى بەرسىقىدا بىكەين؟ ئايا دروست دەمى مرۇف ژ دايك دىبىت ئازادە؟ ئازادە ژ چ؟ ئايا دىن و ئايدىا و رەفتار و رەۋىش و تىتال و ھتد... ئەم ژ مالبات و عەشىرەت و چىفاك و دەۋرۋبەرى خۇ ۋەرنەگرىن؟ ئايا ئەم وان تىشان چەند ب ئازادى ۋەردگرىن؟ مە چەند مافى ھلبىزرتىن و پىرسىاركرنى و گومانى ھەبە دوان تىشان دا؟ ئەم چەند دىشىين دىن و رەۋىش و تىتال و ئايدىا و پىرۇزىين چىفاكى نەۋەرگرىن و قەبول نەكەين؟ دىارە ھەر ئىك ژمە ھەتا دەمەكى دىرژ دىزى خۇدا دەھان و سەدان بىر و باۋەرو ئىمانان ژ مالبات و چىفاك و خواندنگەھى و دەۋرۋبەرى خۇ ۋەردگرىت بىي كو وى دەست دەلبىزرتىن وان بىر و باۋەران ھەبىت. ئانەكو ۋەختى ئەم دىبىن بىي كو مە دەست د دەلبىزرتىن دە ھەبىت دىبىن ئەم دىناف كۆلتورەك دەستىشانكرى مەزن دىبىن و ئەو كۆلتور زى دىناف مەدا مەزن دىبىت. ئەو كۆلتور شىان و ئىمكانياتىين ھىزىكرنى و رەفتار و رەۋىشان دەت مە، ئەو كۆلتور دىن و مالبات و سىياسەت و عەشىرەت و ناف و نىشانان بۇ مە پىناسە دكەت. ئەو كۆلتور ئاراستەيىن ھىزى و دەروونى و روھى و لەشى و ھتد... بۇ مە دەست نىشان دكەت. ئەو كۆلتور سىنورن ئازادىي و پىرۇزىيان و ھەرام و ھەلال و باش و خراپىي بۇ مە رەنگ رىژدكەت. ئەو كۆلتور مە دكەتە مرۇفەك كورد ب ھەموو رەھندىن خەفە. ئەو

كلتور ناسنامە و شووناسەك تايبەتى ددەت مە. ئەو كلتور مە چىدكەت و ئاراستە و ئاسۆيىن مە نىشانى مە ددەت.

كەواتە ئايا ژ راستا ئەم ب ئازادى بووينە موسلمان و ئەندامىن پارتەكى و كورپىن عەشیرەتەكى و خودان ئەو رەوشت و رەفتارىن دناف مەدا ھەنە؟ ئايا ژ راستا ئەو ئەقلىيەت و دەروون و روح و شىۋاى كاركرنى و ھزرگرنى مە ھەيە مە ب ئازادى ۋەرگرتىيە؟ ئايا ئەم بەرھەمى ھزر و ئاكارىن خۇينە؟ يان بەرھەم و ئاكارىن كۆلتورەك كۆلتورا كوردىيە يان يى دەفەرئىيە يان يى عەشیرەتا مەيە؟ ئايا ژ راستا ئەم ب ئازادى ئەو مروفىن ئەوا ئەم فىگافى دنياسىن و نافەك و فۆرمەك تايبەتى ھەيە؟ ئايا ئەم چەند دگەل خۇدا ئازادىن؟ ئەم چەند كائىنەكى ئازادىن؟ ئايا ئەم تىزا رۇسۆ پىشكىشى مە دكەت مانا ۋى ئەو نىنە كۆ ئەم بىندەستىن و ئازاد نىنن؟ ئەم ھەر ل بن پرىسا مالبات و دىن و ئەو ئايدىا و مۇرال و سىفاتىن مە ژ كۆلتورى خۇ ۋەرگرتىن؟ مەن باۋرەپىيەكى جودا ھەيە و دىبىژم بەروفازى تىزا رۇسۆ مروف دەمى ژدايك دبىت نە ئازادە و دگەل مەزن بوونا خۇدا ھول ددەت خۇ ئازاد بکەت، خۇ ژ وان كۆت و پىۋندىن كلتورى خۇ دەرباز بکەت.

دىارە پرىسىارا مەن ژى ئەو دەمى مروف ب ئازادى ژيانا خۇ ھەلنەبىژىرىت و پىشتى دەمەكى دىرېژ دناف كۆلتورەكى دا مەزن دبىت و رەنگ و روخسارى ۋى كۆلتورى دناف خۇدا دكەت بەا، دەمى ژۋى كۆلتورى ياخى دبىت چەوان دىشەت ئازاد دبىت؟ چەند شىان ھەنە ئازاد دبىت و چەوان شىانان بەدەستقە دەنىت بۇ ئازادبوونى؟ كەرەستەيىن ئازادبوونى چەنە؟ وان كەرەستان ژ كىفە پەيدا دكەت؟ ئايا ئەو كەرەستە ل دەرفەى كۆلتور و پىكھاتەيىن رەوشەنىرىيا وىنە؟ يان دىسا ئەو كەرەستەژى بەشەكن ژ كۆلتورا ۋى؟

بۇ ۋى مەن گىرگە دقى باسيدا كۆ ئەز لسەر فىچەندى راۋەستەم، كۆ مروف دەمى ياخى دبىت و دخوازىت خۇ رزگار كەت و نافەرۇك و فۆرمەك نوى بۇخۇ بەخشىت و ۋەك ھىزەك مۇدىرن و نويخواز دەرگەفىت، و بشىت ببىتە مروفەك كۆ ھەردەم پىكۇلا ئازادىيا خۇ بکەت و ژ پىكھاتەيىن كۆلتورى خۇ دەرباز دبىت، چۈنكە دىارە ئازادى ژى ۋەك تىگەھەك رەھا ھەگەر ئەم پىشەبەر بکەين دى توۋشى ئارىشان بىن، چۈنكە ئازادى و ھەر چەمكەك دى دەمى ب رەھايى بەيئە پىشەبەر كرن دىارە كۆمەكا ئارىشەيان چىدكەن، ئارىشەيىن ھزرى ب پلە يەك. ئى دىارەژى سنووردانان بۇ ئازادىي ژى ئىكە ژ ئارىشىن مەزن بۇ ئازادىي و مروفى. دىارە ھەگەر ئەم نەشىين ئازادى ۋەك تىگەھەك رەھا پىشەبەر بکەين ماناۋى ئەو نىنە كۆ پىشەبەريىن ئازادىين سنوردارژى قەبول بکەين؟ چۈنكە ئازادى ژى گىرداى تىگەھا ھەقىقەتى و ھزرى مرفى يە.

دىارە ياخىبوون ژى ئىكە ژ ئارىشەيىن ھزرى. ئايا ئەم بۇچى ژ كۆلتورى خۇ ياخى دبىن؟ ئەم بۇچى بەايىن چفاكى و روحى و دىنى و سىاسى و رەوشەنىرى و فەرھەنگى و زمانى و ئەدەبى و مۇرالى و ھتد... قەبول ناكەين و دخوازين ئەلتەرناتىفەك باشتر و گونجايتر و مېھرەبانتر و مروفابەتتير و باشتر و نوپتر و سەردەمانەتر پەيداگەين؟ و دىسا دىبىژم ئايا مە چەند شىان ھەنە دەمى ياخى دبىن ئەلتەرناتىفەين سەردەمانەتر پەيدا بکەين؟ ئايا شىان ھەيە ئەم مۇدەرن بىن؟ ئەم نويخواز بىن؟ ئەفەژى پرىسارەك جەۋھەرى يە كۆ ئەم دەمى ژ كۆلتورى خۇ ياخى دبىن چۈنكە كۆلتورەك سەلەفى و غەيبانى و نەمروفابەتى و نە جوانە، ئەم چەند دىشىين ب نافەرۇك نويخواز بىن و نەبىنە فۆرمەك نوى بۇ ھەمان سەلەفىيەت و غەيبانىيەت و كرىتىين كۆلتورى ئەم تىدا؟ ئەم چەوان دىشىين پىشتراست بىن دىشىين ب تىكستىن خۇ و كاراكتەرى خۇ خودان ماھىيەتەك نوى و فۆرمەك نوى بىن؟ ئايا ئەم چەوان دىشىين دناف كۆلتورەك تىزى كرىتى و سەلەفىيەت و غەيبانىيەت و پاشكەفتى ئەم ببىنە نويخواز و مۇدىرن و پىشكەتى؟ ئەم چەوان دىشىين وان كەرەستان

كەرەستىن گۈھورپىنى ئۆز سەلەھىيەتتىكى بۇ نويخوۋازىيى بىچىن؟ چەۋان ئۆز غەيبانىيەتتىكى بۇ مۇدەرنىزمى بىچىن؟ چەۋان ئۆز يەقىنلىرىنى رەھا بۇ گومانلىق نەزەر ھەھە بىچىن؟ ۋە چەۋان ئۆز ھەقىقەتلىرىنى رەھا ۋە بۇ ھەقىقەتلىرىنى نىسبى بىچىن؟ ئۆزىدىكى ۋە كەرەستان چىيە؟ ئايا ئەۋ كەرەستە گىرداى ھىزىر ۋە مەرىفەتلىرى مەنە يان گىرداى تىشەككەنە لىدەرھە مە؟ ئەم چەۋان ھەقىقەتلىرىنى نوي ۋە نىسبى ب دەست خۇفە دەيلىنى؟ چەۋان ئۆز كۆلتۈرەك كۆ ھەتا دەمەك دىرئ ئەم فىرى پىرۇزى ۋە يەقىنلىرى ۋە بەرسقان كىرنە ئەم بىشىن كۆلتۈرەك نوي بى پىرۇزى ۋە بى ھەقىقەتلىرى رەھا ۋە بى بەرسقىن رەھا پەيدا بىكەين؟

بۇۋى بەرى ئەم بىزانىن چەۋان ئازاد بىن ۋە ئازادى چىيە؟ پىۋىستە ئەم ھىندەك تىگەھان شىرۇفە بىكەين ۋە پەيۋەندىيا ۋە ب ئازادى ۋە ب ھىزىر گىردەينەفە؟ بۇيىكۆ ئەم د بارى خۇيى رەۋشەنىرى ۋە رەۋشا خۇيى بىسەرۋبەر بىگەھىن ۋە بىزانىن ئەم خۇدان نەفەرۋكەك ئازاد ۋە نويخوۋازىن يان خۇدان فۇرمەك نوي ۋە نەفەرۋكەك سەلەفى ۋە فاشى ۋە غەيبانىيە؟ پىۋىستە ئەم گەپانەك ھىزىر بۇ ھىندەك تىگەھان بىكەين كۆ ب رەنگەك چەۋھەرى پەيۋەندى ب نەفەرۋك ۋە فۇرما مە يا نويخوۋاز ۋە مۇدەرن ھەيە.

بىتابىيەتى فۇرم ۋە نەفەرۋكا رەۋشەنىرى، كۆ گازى ئازادىيى ۋە دەمۇكراتىيى ۋە سەربەستىيا مۇرۇقان ۋە مافىن ۋە جانىيى دىكەت. دا تىبىگەھىن ئەۋ گازى چەند شىيان ھەنە بىنە ھىزەك بۇ گۈھورپىن ۋە شىنبوۋنا خەۋونىن رەۋشەنىيران؟

2. رەۋشەنىر

2-1. رەۋشەنىر ۋە شۇناس:

بەرى ئەم باسى گازى ۋە خەۋونىن رەۋشەنىيران بىكەين، پىۋىستە ئەم باسى ۋى مۇرۇقى بىكەين ئەۋى دىيىزنى رەۋشەنىر ۋە شۇناسەكى بىدەينى، يان ئەۋ شۇناسا ھەي بىشىن رافە بىكەين، دىارەۋى ۋەكى مەن بەرى نوكە گۆت، رەۋشەنىر گىرۇپەك يان عەشىرەتەك يان ھۆزەك نىنە دا ئەم بىشىن ۋە ھەمىيان بىكەينە دىمالەكىدا يان خانەكى دا ۋە ھەر چىيى دوى مالى يان خانەي دا خۇ نەدىت، ئەم بىيىن ئەفە رەۋشەنىر ۋە ئەفە نە رەۋشەنىر؟! ئانكۆ ماھىيەتا رەۋشەنىرى د بەرسقا پىرسىارەكا كەفن كۆ ھەمىشە بەرسقىن نوي دىخوۋازىت پەيدا نابت كۆ بىيىن: (رەۋشەنىر كى يە؟) ئەف جۆرە پىرسىارە بازدانە بىسەر چەندىن پىرسىارىن دى كۆ ھەگەر ئەم ۋە پىرسىاران نەئازىرىن، ئەفە نەچار دىبىن كۆ رەۋشەنىر ۋەك گىرۇپەك تايىبەت ۋە تايىبەك جودا ئۆ مۇرۇقىن دى بىبىن؟ ئايا ماناۋى چى يە كۆ ئەم رەۋشەنىر ۋەك تايىبەك جودا ئۆ مۇرۇقان بىبىن؟ ئايا ئەۋ تىشەككەن ل سەرۋى مۇرۇقان دا ئەم رەۋشەنىرى ۋەك مۇرۇق نەبىن؟ ۋە ھەگەر مە ۋەك تايىبەك جودا دىت ئەفە چ رامان دىدەت ۋە چ ئارىشەيەك ھىزى چىدكەت؟ بەرى ۋە پىرسىاران ئۆ ئايا رەۋشەنىر دىشىن بىن تايىبەك جودا ئۆ مۇرۇقان؟ ب چ دىشىن ۋەك تايىبەك خۇ ئۆ مۇرۇقان جودا كەن؟ بوۋنە تايىبەك ل سەرۋى مۇرۇقان دى چ شۇناس دىدەتە رەۋشەنىر؟ شۇناسەك مۇرۇقايەتى يان ل سەرۋى مۇرۇقايەتى؟ ئايا ھەگەر رەۋشەنىر ل سەرۋى مۇرۇقان بىن رامانا فىچەندى نادەت كۆ ئەۋ تايىبەك ئۆ مۇرۇقىن ھىسايى زىرەكتىر ۋە ب شىانتر ۋە جۋانتر ۋە بالانتر ۋە بىلندتر؟ ئايا ئەۋ خۇدافەندى؟ يان جۆرەكى دىنە ئۆ مۇرۇقىن كۆ دىشىن نىفەك مۇرۇق بىن ۋە نىفەك ئۆ

خودى؟ يان ھەر ب تەمامى خوداڧەندەك نوى بن ل سەر ئەردى؟ ئايا گروپەك ژ مروڧان ھەيە ژ گروپەك دى بالاتر و بلندتر؟ ھەگەر ئەم باوەر بگەين كو رەوشەنبىر ئەو گروپىن ژ مروڧان بلندتر ئايا ئەو مروڧ كىنە؟ شاعىر و ڧەيلەسوف و پىڧەمبەر و ھزرمەند و عاشق و نڧىسەر و ئەدىب و زانانە؟

من پرسىارەك جەوھەرى ھەيە: ئايا ج مروڧ ھەنە ج وەك تاك يان وەك تاقم و گروپ و تايپ، ژ مروڧىن دى بلندتر بن؟ ئايا ئەم دشىين رەوشەنبىران وەك نەونە بۆ مروڧىن بالاتر ژ مروڧان پىشەر بگەين؟ ئايا جەوھەرى مروڧەكى بلندتر يان مروڧى بالا ژ كىشە دەيت؟ ژ كىژ كايە و پىكھاتا كولتورى يا ھەر مىللەتەكى دەيت؟ ئايا ژ كايەيەك مەعرىڧى و زانستى و ھزرى دەيت يان ژ ژىدەرەك دىنى و غەيبانى و سەلەڧى و ئايدىيى؟ ب كىژان پىشەرى مروڧ دشىت بالاتر بيت ژ مروڧان؟ ب پىشەرا كىژ ھەقىقەتى ئەم دشىين باوهرى بڧىچەندى بىنن كو رەوشەنبىران وەك تايپەك بلندتر ژ مروڧان بىنن و بەرگى ھەر خوداڧەندەكى بدەينى؟ ھەر خوداڧەندەك بيت. بلا ئەو خوداڧەندا زانىنى يان جوانى يان مەعرىڧى يان ھەر بايەك دىيا پۆزەتيف بيت؟ دەمى ئەم گروپەك ژ مروڧان بلندتر و بالاتر و ل سەرروى مروڧان بىنن ڧىچا ئەو گروپ رەوشەنبىر بن، سىياسى بن، پىڧەمبەر بن، زانا بن ھتد... ئەم ب ھزرمەك سەلەڧى و غەيبانى و ڧاشى وى كارى دگەين، ئەڧ دابەشكرنە، ئەڧ ب تايپ بوونە ژ ھزرمەك مەعرىڧى و ژ ھناڧى ھەقىقەتەك نىسى دەيتەدەر، يان بەروڧاژى ژ ھناڧا ھزرمەك سەلەڧى و دۆگما و تژى موقەدەس و غەيبانىيەت خۆ پىشەر دگەت؟ ئايا بوونە خوداڧەند دشىت بۆ ھزرى ببىتە ج ئارىشەيەك؟ بۆ ھزرمەك كو خەونا گوهورىن و نويكرنى دبىنيت؟

بۆ وى بەرى ئەم بىرسىن رەوشەنبىر كى يە و ئەم بەرەڧ ڧىچەندى بچىن كو گومان بگەين كو رەوشەنبىر ھەموو خودان يەك ماھىيەتن و دەسەردەمەكى دەستنىشان كرىدا ئەم دشىين پىناسەكى بدەينى و بگەينە شووناس بۆ ھەموو رەوشەنبىران، رەنگە مە بەرەڧ ڧىچەندى ببەت كو ئەم و ھەر رەوشەنبىرى پىناسە بگەين كو مروڧەكە ل سەرروى مروڧان، و تىكست و كار و بەرھەمىن وىژى وەك كتىپىن ل سەرروى مروڧان بەينە خواندن و ب چاڧەكى موقەدەس ئى بەيتە نىرىن و خواندن. ديارەژى ھەگەر ئەڧە مە كرە شووناس بۆ رەوشەنبىرى، ئەڧە ئەم بەس دشىين ل ھىڧىيا كارەساتىن ھزرى بىن نەوەك لەڧىيا شىنبوونا خەونىن رەوشەنبىران كو وەكى مە گۆتى كو ئەوژى ئازادىيا ھزرى و دەموكراتى و ھتد...نە،

ئى ئايا بۆجى ئەم نەشىين رەوشەنبىران وەك گروپەك ژ مروڧىن خودان ھندەك سالوخەتەين تايبەت بىنن؟ خۆ گەلەك كەس و بىرمەند و ھزرىار و رەوشەنبىران پىناسەك لگور سەردەم و رەوشا چڧاكى دايە رەوشەنبىرى، ھەر ژ سوكرات و پلوتۆ و فرانتس نويمان و كانت و كارل مانھايىم و ڧۆكۆ و ھابرماس و گرامشى و ھەتا سارتەرى؟ ئايا ئەم نەشىين وان پىناسە و شووناسان ب رەنگەك ژ رەنگان بدەينە رەوشەنبىرى كورد؟ بەئى ئەم دشىين ھەگەر مە بڧىت وەك بنخانەك دىرۆكى بۆ ھەر تىكستەك كوردى كو تەماھىيا ھندى دگەت شووناسەكى بدەتە رەوشەنبىرى ئەم دەستى خۆ بۆ وان پىناسەيان ببەين و مڧاينى ژى وەرگرىن. ئى بەرى وى بەرى ئەم پرسىارا شووناسا رەوشەنبىرى بگەين، پرسەك بەرەختەر دەيتە پىش كو ئەوژى ئەوہ ئايا رەوشەنبىرى كورد دناڧ ج رەوشەنبىرىدایە؟ پىكھاتەين رەوشەنبىرىا كوردى چنە و شووناسا وان پىكھاتان چىە؟ شووناسا دىنى و سىياسى و ھونەرى و مۆرالى و چڧاكى و پەرورەدىي و ئابوورى و ئەدەبى و ڧەرھەنگى و ھتد...

بى پرسىار كرن ل ژىنگەھا رەوشەنبىرىا رەوشەنبىرى و چىكرنا كۆمەكا پرسىارىن گرنىگ و جەوھەرى زەحمەتە ئەم بشىين شووناسەكى نىسى ژى بدەينە رەوشەنبىرى. بتايبەتى ھەگەر ئەم نەزانىن دناڧ پىكھاتەيا رەوشەنبىرى دا چەند مروڧ دشىت ئازاد بيت و چەند شىانين ئازادىي ھەنە؟ دا پىشتى وى ئەم بزانىن دەمى

ئەم باسى رەوشەنبىرى دكەين، ئايا باسى جەوھەرى رەوشەنبىرى دكەين يان باسى وئىنەيىن رەوشەنبىرى دكەين؟

2-2 رەوشەنبىر و وئىنەيىن رەوشەنبىرى:

دىارە ھەگەر ئەم ب پشت بەستن ب مېتۆدەك تيۆرى دشيىن بئەمايىن باسەك مەعريفى لىدور رەوشەنبىرى پيشكەش بکەين، ئەم دشيىن گەلەك راو بۆچوون و ناسنامەيىن ھزرمەند و فەيلەسوف و رەوشەنبىرىن بيانى بکەينە بئىخانەك زەنگين بۆ تىکستەك كوردى ل سەر رەوشەنبىرى، ئا ئايا ئەو باس و ئەو بئەما چەند دشيىن رەوشەنبىرى بۆ مە رافە کەن؟ ئايا ئەو دى رەوشەنبىرى دەنە مە يان وئىنەيىن رەوشەنبىرىگى ددەنە مە؟ بئانکویا فيچەندى ب پشت بەستن ب بئىخانەك ميژوويى و تيۆرى ئەم دشيىن بگەھينە ماھيەتە رەوشەنبىرى كورد؟

دىارە ئەم ب رەھايى نەشيىن فى تيۆرى نە فەبول کەين و نە رەتکەينەفە ژی، ئا بەل رەنگە مېتۆدین تيۆرى بئەمايەك و کەرەستەيەك باش بەدەتە مە بۆیکو ئەم رەوشەنبىرى د جەوھەرى خۇدا ببينين ئەوەك د وئىنەيىن خۇدا. ئا دگەل فيچەندى ژی دەمى ئەز تيىبىنيا تيکستين كوردى دكەم ب رەنگەك گشتى نەوەك تايبەتى، رەنگە گەلەك گەشبين نەبم بقی مېتۆدى و ب گومان بىم کو جەوھەرى رەوشەنبىرى بەدەتە مە. و ئاريشە ژی نە دوان مېتۆدان دايە، نە خېر ئاريشە بەلکى بخۇ د جەوھەرى رەوشەنبىرى كورد دايە، کو ھەتا چەند شياپە خۇ ژ وئىنەيىن رەوشەنبىرى قورتال بکەت و بگەھتە جەوھەرى خۇ؟

ئانەکو ئىک ژ پرسیارىن جەوھەرى و گرنگ بۆ من ل دوور شووناسا رەوشەنبىرى کو ئەز بەرى بېژم رەوشەنبىر کى يە يان رەوشەنبىرى كورد کى يە، ئەو ئايا رەوشەنبىرى كورد شيان ھەنە کەرەستەيىن ئازادىي پەيدا کەت و ب ئازادى بشيت جەوھەرى خۇ وەك شوناسەك بۆ خۇ پيشبەر بکەت؟

ئايا ئەو پىناسە و شووناسين مە ھەتا فيگافى ھەنە ل دور رەوشەنبىرى كورد چەند شياپە جەوھەرى رەوشەنبىرى دەرېن؟ ديارە دفيرەدا رەنگە لچەم گەلەك خواندەفانان ئەو پرسیارە چيىت و بيژنە من كاك ھۆشەنگ تە دقيت گومانين خۇ بگەھينە وى ناستى کە بيژى ئايا رەوشەنبىرەك كورد ھەيە يان نە؟!

دىارە نە من نەقيت ئەوى پرسیارى پيشبەر بکەم چونکە ھەر پرسیارەك مە ببەتە بەر دەرزينکا بەل يان نە خیردا نابیتە پرسیارەك ئەبستمۆلۆجى و بکیر فەكۆلینين رژد و تژی خەم ناھين. ديارە ھەگەر مە بقيت کۆمەکا پرسیارىن ھيسايى و روکەشى چیکەين بسانەھى دشيىن کۆمەکا بەرسقين سانەھى ژی بۆ ريز کەين. ئا ئەفە ماھيەت و جەوھەرى رەوشەنبىرى كورد نادەن مە، ئا ب گومانقە ژی دبیم بەل كوردان رەوشەنبىر ھەنە. ئا ئايا ماھيەتە وان رەوشەنبىران چيە؟ ھیز و ناستى وان يى رەوشەنبىرى چەندە؟ کەرەستە و شيانيت وان چنە و چەندن؟ خودان چ مېتۆد و ھزر و ریکين کارکرنينە؟ جياوازييا وان دگەل مرؤفين کايەيىن دى چيە؟ جياوازييا رەوشەنبىرى كورد و مەلايى كورد و سەلەفيى كورد و سياسيى كورد و ھونەرمنەندى كورد و فاشيى كورد و توندروەك ھزرى و ئيسلامىستەكى كورد چيە؟

چونکە ھەگەر ئەم وان پرسیاران ريز نەکەين، رەنگە بسانەھى بيت ئەم کۆمەکا ئەرکين حازر بۆ رەوشەنبىرى بنفيسينەفە و وەك لیستەيەك کارى بەدەينەفى و ئەو ژی کارى ل سەر بکەت، ئا وئى گافى بۆ ھەر کەسەكى ھەيە کارى لسەر وى لیستەي بکەت و بيژيت ئەز رەوشەنبىرم!!!ئانەکو دفيرەدا ئەم دشيىن وئىنەيىن چەندين

رەوشەنبىران بىبىن، ھەر ژ نقىسەران بەھموو ئاست و جىاوازيپن خۇڧە، مامۇستايپن نىمچە خويندەوار، پىسپۇر و دكتورپن زانكۆيى، رۇژنامەنقىس و بېژەرپن رادىۋوان، پەيامنىر و خويندكار و زانا و مەلا و شارەزايپن بوارپن جۇراروجۇر و ھتد...

لې ھەگەر پەيوەندىا دىن و سىياسەت و ڧەرھەنگ و زمان و ئەخلاق و مەعريفى و ئازادىي و ھزركرنى ب رەوشەنبىرى دەست نىشان نەكەين، رەنگە گەلەك سەخت بيت ئەم بشيپن ماھىيەتا رەوشەنبىرى و جەوھەرى وى و كارى وى دەستنىشان بکەين.

چونكە ھەگەر وەنەكەين ويگافى رەنگە بۇ نموونە دىنگەرايەك پىغەمبەران ب سەردەستەيى رەوشەنبىران بەژمىرپت، و دشىت زى چونكە ھەگەر مە دووير ژ رەوشا رەوشەنبىرى و پىكھاتەيىن رەوشەنبىرىا كوردى ئىكسەر مە بازدا سەر رەوشەنبىرى ويگافى ھەركەسەك دشىت ل دويڧ ئەو پىقەرپن ئەم دادنىن پىغەمبەران بکەتە رەوشەنبىر، بۇ نە؟ ئايا پىغەمبەر خودان پەيام نەبوويىنە؟ خودان ھزر و بىر و رەفتارپن جوان و دەمۇكرات و شۇرپ نەبوويىنە؟ بۇ نە؟ و ەكى دىن فۇرمەك موقەدەس و پىرۇز ل سەر پىغەمبەران پىشكىشى مە دكەت و پىغەمبەران ب گرۇپەك و تايپەك بالاتر ژ مرۇڧان دىبىنپت، كو ئەو ل سەرروى مرۇڧىن ھىسايى بوويىنە و كۆمەكا ھىزپن بى سنوور و موعجىزات و ئەڧسانە ھەبوويىنە، ويگافى ئەم دگەھىنە ڧى ناكامى كو رەوشەنبىر يان بەشەك ژ رەوشەنبىران كو پىغەمبەرن ئەو تايپەكى تايبەتن و ل سەرروى مرۇڧان! ئانەكو پىويستە ئەم ڧى شووناسى بۇ رەوشەنبىران قەبول بکەين، و ھەگەر مە قەبول كر ئانەكو ماھىيەتەك سەلەڧى و دىنگەرايى و غەيبانى مە داىە رەوشەنبىرى.

و ھەروەسا ھەتا ھەگەر مە شووناس و مېتۇدپن تيۇرى بۇ ناسينا رەوشەنبىرى بكارھىنان ديسان دى تووشى گەلەك ئارپشان دىبىن. بۇ نموونە ھەگەر مە گۇت رەوشەنبىر ئەو كەسە كو دەستى خۇ بکەتە ھەموو كاروبارپن ژيانى، دڧىرەدا ھەر كەسەك دشىت بىژىت كەواتە خودى ژى رەوشەنبىرە؟! ئانەكو رەوشەنبىر ھىزەكە نە لسەر ئەردىيە، خوداڧەندە، و خواندەڧانى ھىژا تو بخۇ دشىي ئاكامپن ڧى تىزى ژى پىشپىنى بکەى كا ھەگەر رەوشەنبىر خوداڧەندىن، چ ماھىيەتەكى ل سەر رەوشەنبىرى ددەت مە؟! يان ھەر كەس وەكى ئەڧرۇ گەلەك باوہ ھەموو خويندەوار دشىن داخووا شووناسا رەوشەنبىرى بۇ خۇ بکەن، ھەر چىي خويندەوار بيت وەك مامۇستايپن زانكۆيى و نقىسەر و رۇژنامە نقىس و بېژەر و پىشكەشكارپن بەرنامەيىن تىلەڧزىۋنى و ھتد... كو ديسان دڧىرەژى دا رەوشەنبىر دىبىتە تورەكەيەك ھەر كەس دشىت خۇ بەاڧىتە تىدا!

بۇ وى ئەز دىبىژم سەختە دووير ژ شروڧەكرنا پىكھاتەيىن رەوشەنبىرىا كوردى و شروڧەكرنا پەيوەندىپن دىنى و تىگەھىن نەدىنى ژى ئەويىن وەك دىنى كاردكەن ب رەوشەنبىرىا كوردى، سەختە ئەم بشيپن شووناسى رەوشەنبىرى دەست نىشان بکەين. نەوەك ھەر سەختە بەلكى ھاڧىتتا وان پرسىاران بەرى وان پرسىارپن جەوھەرى، تىكستپن كۆمىدى و بىكارپن ھزرى نىشانى مە ددەت. كو دشىت جۇرەھا وپنەيىن رەوشەنبىران پىشكىشى مە بکەت و ماھىيەت و جەوھەرى رەوشەنبىرى ژى نەدەت مە.

(مەريوان وريا قانع) دىبىژىت: (رۇشنىبران بە حوكمى ئەوەى لە ڧۇناغى جىاجىادا ئەركى جىاجىايان لەسەرە، بۇيە لەبەردەمى ھەلومەر جە مېزووييە جىاجىاكانىشدا ماناى جىاواز دگەرنە خۇ، بۇ نموونە رۇشنىرپك كە لەبەردەم ئەركىكى لەسەرە جىاواز لە ئەركى رۇشنىرپك كە لەبەردەم پرسىارى داڧىرەدى تەكنىكدا بۇ ژيان راوہستابىت و عڧلانپيەت لە پەلاماردانى بنكە روحييەكانى ژياندا بىت، رۇشنىرپك لەسەر زەمىنپكدا بژى

حزب تېيدا ماناكانى نىشتمان و نەتەوہ و ھاۋالاتىبوون دەستىنشانكات، حىزب خاۋەنى ئابوورى و مېدىيا و لەشكر بېت، حىزب بۇ كۆمەلگا و لەباتى كۆمەلگا و لەسەرەوہى كۆمەلگا بدوئىت، جىايە لە ئەركى رۇشەنبىرىك كە لەبەردەم دەۋلەتتىكى دېموكراسى خۇشئوود گەرادابى و خودى كۆمەلگا خۇشى خاۋەنى ئىرادە و ھىزىكى گەورە لېرسىنەوہ و چاۋدېرىكردن و تەعبىر و پىادەكردى گۇرانتكارىبېت، ئەركى رۇشنىر لە ۋلاتىكدا تېيدا ھەموو دەسەلاتەكان لە دەستى سەركردەپەكى سىياسى، مەكتەبى سىياسى حىزىبىك، يان لەدەستى خىزان و بىنەمالەپەكى دىيارىكرادا كۆكرابىتەوہ، جىاۋازە لە ئەركى رۇشنىر لە ۋلاتىكدا دەسەلاتەكان لە يەكدى جىاكرابنەوہ و ياسا و دەزگای ياساى سەرورە بېت و كۆمەلگا تواناى لېرسىنەوہ و چاۋدېرى ھىزە سىياسىيەكانى ھەبېت، لە ھەموو ئەمانەش گرنگر ئەركى رۇشنىر لە ناۋەندىكى فىكرى رۇشنىرىدا كە تارادەپەكى زۆر چۆلەۋانىيەكى گەورە بېت و فىكر لە غىبابى مەنھەج و غىبابى دەزگای زانستى و غىبابى كۆمەلگىك بەھا و نۆرم و تەكنىكى كاركردى زانستىيەنى جىدىدا بىزى، زۆر جىاۋازە لە ئەركى رۇشنىر لە ناۋەندىكى دىكەدا كە دەپەھا دەزگای لىكۆلئىنەوہ و تۆزىنەوہ و نووسىن و بەرھەمھىنانى مەعرىفى و فىكرى ھەبېت و خودى كايە رۇشنىرىيەكانىش ھەلگرى زەخىرەپەكى مەنھەجى و فەلسەفى و زانستى گەورە (بن1). رۇشنىرىان لە نىۋان بەرھەمھىنانى مەعرىفە و كۆكردەنەوہى ئىمزاادا/مەريوان وريا قانع، گۇفارى رەھەند ژمارە 11 لاپەرە 201 و 202.

بۇوى ھەلەپە ئىكەم ئەم بىي نىاسىنا كۆلتور و ھەلومەرجىن مېژووئىن كۆلتورى د فىگافى دا، ئەم بشىين پىناسا رەوشەنبىرى بكەين و شووناسەك ھزرى بدەينى، و دووھەم زى ئەم نەشىين شووناسەك رەھا بدەينە رەوشەنبىرى، بەلكى ھەر پىناسەكى پىشېبەر بكەين دى رىژەپى و گومانكى بېت. سىھەم زى ھەر شووناسەك پىۋىستە شووناسەك نوى بېت و دگەل قۇناغا ئەقۇرۇيا مەدا تا رادەكى باش بگونجىت و تەعبىرى ژ روفا فى سەردەمى بكەت. چوارەم زى ب رىكا وى شووناسى ئەم دشىين ئەرك و رۇل و ئاراستەپىن كارى رەوشەنبىرى زى تا رادەكى دەستىشان كەين و ھەرەسا دا ئەم بشىين رەوشەنبىر و نەرەوشەنبىران زى تىكەل نەكەين. ئانەكو دەستىشانكرنا شووناسا رەوشەنبىرى كارەك گرنگە و ۋەكى مەزى گۇت بىتنى ب پىرسىارا رەوشەنبىر كى يە ئەم نەشىين بەرسقى بدەين، بەلكى پىۋىست دكەت كو رەوشەنبىرى د فىگافى دا بىناسىن و كايگەرى و رۇلى پىكھاھاتەپىن وى دەستىشان بكەين و رستەكا پىرسىاران چىكەين ل سەر وان پىكھاتە و بووئەرىن سەردەمى كو ئەم تىدا دژىن. و شووناسا وان پىكھاتان زى ديار بكەين و پىشتى وى زى مىكانىزىمىن كارى رەوشەنبىرى بزانىن. جونكى ۋەكى ديار بوو كو ئاراستەپىن كارى رەوشەنبىرى ل گور سەردەم و ھەلومەرجىن دىرۇكى جودا جودا دبن. ئەم نەشىين بىي دەستىشانكرنا وان جىاۋازىيان ئەركىن رەوشەنبىرى زى دەست نىشان بكەين و شووناسەكى بدەينى كو رەنگە چ جاران دگەل فى سەردەمى نەگونجىت. كەواتە بۇيكو بزانىن رەوشەنبىر كى يە پىۋىستە گەپانەك رۇد دناڤ پىكھاتەپىن كۆلتورى خۇ بكەين و ھەلومەرجىن دىرۇكىين سەردەمى بىناسىن.

3. رەوشەنبىر و پىكھاتەپىن رەوشەنبىرى:

دیاره چهن دین پیکهاته برهنگه راستهوخۆ کاریگه ری ل رهوشهنبیری دگهن، ژوانه دین ، سیاست، ئایدیا، عهشیرمت، رهوشت و تیتال و بها و مؤرالین چفاکی و ...هتد.

دقیره دا دئ پیکۆل کهین په یوهندییا وان پیکهاته یان دگهل رهوشهنبیری دهست نیشان بکهین. و دهه مان دهمدا بریکا په یوهندییا وان حیواوزییا وان ژی دیارکهین، و حیواوزییا گووتارا رهوشهنبیری و گووتارا وان کایه و مؤدیلان دهریبخین.

3-1 دین:

دین پیکهاته که هره سه رهکی یه د رهوشهنبیرییا مه دا، و وهک بهختیار عهل دبیزیت: (دین نه یه که شیوهی هیه، نه یه که وهزیفه، نه یه که جهوهه، کهسانی حیواوز ماهیهتی حیواوز ده بهخشنه دین) 2. له پیشهکی ئیمان و جهنگاوه رانی/ لاپه ره 4. له بلا و کراوهکانی نیوهندی رهه ند بۆ لیکۆلینه وهی کوردی سالی 2004.

دقی باسیدا من مه ره م پتر نه وه که ههقبهندییا دین رهوشهنبیری باس بکه م، نه نه وه که من هبقت باسه که دیروکی ل سه ره هه گه ر دیروکا دینی و دینین کوردان دا بکهین. و ماهیهت و شووناسا وان دینان دهست نیشان بکهین. دیاره ژی دین و رهوشهنبیری کورد ب چهن دین رهنگان په یوهندی هیه. په یوهندی چ راستهوخۆ ب جهوهه ری دینی یان په یوهندی دگهل رموزین دینی.

دیاره ژی دگهل حیواوزین دینین کوردان هه ر ژ زهردهشتی و ئیزیدیاتی و ئیسلام و دینین دن ژی، دین شیایه ببیته فۆناغه که ژ فۆناغین مرؤفایه تی یا مرؤفی کورد. و دین به شه که بوویه ژ پیکهاتا کولتورا کوردی و ب درژاهییا فۆناغین ژیانئ هه میسه به ره هه ف بوویه، رهنگه ده سپکا هاتنا ئیسلامی و هه تا فیگافی ژی ئیسلام شیایه وه که هیزه که هه میسه راستهوخۆ و نه راستهوخۆ به شداربیت د بهاین کولتورین چفاکا کوردی دا.

ههروه که چه وان دین بگشتی به شداربووینه د ژیان مرؤفایه تی ب رهنگه که گشتی. بۆ وی دیاره چ رهوشهنبیری و کولتور نینه بی دین. ئی دینین جودا و ب رهنگین جودا به شداریی د پیکهاتا چفاک و مرؤفایه تی دگهن.

من پیناسا بهختیاری ل سه ری بۆ دینی هینا دا نه م بزانی کوه دین خودان ماهیه ته که نه گوهور و جهوهه ره که یه قینی نینه، تنی ئیک وهزیفه و ئیک ئاراسته نینه، به لکی دگهل که سین حیواوز ، نه وه رهه ند و جهوهه ر وهزیفه حیواوز دین. بۆ ویژی دینین جودا و دناف دینه کی ژیدا بۆچوون و ریپاز و تایه فه و خواندنگه هین جودا هه نه.

دقی باسیدا گرنگ نه وه نه م بزانی دهمی تیگسته که باسی دینی دگهل چه وان باس دگهل؟ ئایا تیگست وه که ده که موقه دهس ته ماشا دینی دگهل؟ ئایا ب چافی رهوشهنبیره کی یان دینگه راییه کی یان فه یله سوفه کی یان ئایدیولیژیسته کی یان وه که که سه که که پالده ره که دهروونی وه لیدکه ت به ییت و تیگسته کی ل سه ره دینی به ره هه م بینیت؟ دیاره هه ر تیگسته که دشیت جودا بیت ژ یین دن. جودابوون ژی ب وان پرسیار و گومانان دبیت نه ویین تیگست ئاراسته ی دینی دگهل. دقیره دا دین دبیته خودان وهزیفه یین جۆراوجۆر و رهه ندین جودا و کاریگه ریین حیواوز و ئاراسته یین رهنگاوه رهنگ.

بۆ وی دین دشیت و شیایه ژی هه می گافان په یوهندیی دگهل رهوشهنبیری و رهوشهنبیری و زانست و سیاست و چفاک و کایه یین دن گریده ت. ئی خالا سه ره کی نه وه ئایا نه م نه فرۆ دقئ سه رده میدا چه وان سه ودایی دگهل دینی بکهین؟ رهوشهنبیر چه وان په یوهندیی دگهل دینی بکه ت؟ جهوهه را په یوهندیی دنافه را دین و رهوشهنبیری دا چه وان بیت؟ لسه ر چ بنه مایین هزی و میتۆدین زانستی بیت؟ پرسیارین رهوشهنبیری ژ دینی

6. رهوشهنبیر دشیّت میتۆدین رهخنهییڭ گهفن و نوی یین هزرا بهشهری ل سهر ههموو دیاردیان پراکتیک بکەت و نیشان بدەت کو لبهردەم زانست و میتۆدین زانستیدا چ حهرام نین. ئی زهلامین دینی نهشین بقی میتۆدی کار بکەن.
7. زهلامین دینی موقهدهسی وهك دهسهلاتهك خودیی و ئاسمانی ل دهرقهی چفاکی دبیین، ئی رهوشهنبیر ل پشت موقهدهسی پرۆژه و دهسهلاتهك كۆمهلایهتی دبیینت.
8. رهوشهنبیر دشیّت بیژیت دین پرۆسهك سهرزهمیینی و كۆمهلایهتی یه، ئی زهلامین دینی فیچهنئی قهبول ناکەن.
9. رهوشهنبیر بهردهوام رهخنه و گومان و پرسیاران ئاراستهیی دینی دکەت، ئی پیاوین دینی ههموو گاڤا ههول ددهن و ئیمان و باوهریی ب دینی شین بکەن.
10. زهلامین دینی دبیین کو ههقیهقیهتا دونیا و ژیان و چفاکی دتهفسیرین دینی دایه، ئی رهوشهنبیر دبیزیت نه دین و نه کایهیهك دی دشیّت بتنی پاوانا چ ههقیهتانه بکەت.
11. ئەفه و زهلامین دینی و رهوشهنبیر بۆ گهلهك تیڭههین جودا ، بهروفاژی ههف تهماشا دکەن، ئانهکو جیاوازییا وان دجهوههری خۆدا ئەقلیهتا وانە، جیاوازی دناڤهرا ئەقلیهتهك دینی و ئەقلیهتهك نه دینی یه. چونکه یا خوهیایهزی کو دین فیگافی بتنی کۆمهکا ریتوال و سرووت نینن بتنی بهلکی وهك ئەقلیهتهك یی رووچویه دناڤ کایهییڭ دیدا. ئانهکو دین یی بوویه مهنتالیتی. شیوازهك ژ شیوازیڭ هزرکرنی و تهماشه کرنا دونیایی.
- ئەفه و گهلهك جیاوازیڭ دین بچووک و مهزنتر زی دناڤهرا کاراکتهرا رهوشهنبیری و پیاوین دینی دا ههیه، که بۆ مه خوهیا دکەن کو ئەم نهشیڭ رهوشهنبیریڭ نوو ب دریزبونا زهلامین دینی یین بهری بزانیڭ و ههروهها ئەم نهشیڭ زهلامین دینی و رهوشهنبیران ژیک جودا نهکەین، کو ئەو وهك دوو کەسایهتی خاوهن دوو گووتاریڭ جیاوازن. ئیک باوهریی ب یهقین و تهك رهههندی و دهسهلاتهك ل سهرووی مروقان و دونیایی ههیه، یا دیژی باوهری ب رهخنه و میتۆدین زانستی یین رهخنهیی و فره رهههندی و پرۆژهییڭ کۆمهلایهتی و سهر زهمینی و مروقایهتی ههیه.
- ههر دوو ب دوو تهماشاییڭ جودا تهماشا دونیا و ژیان و ههبوونی و گهردوونی دکەن، کو بهروفاژی ههفن.ههگهچی ههر دوو بهشدارن زی دئاڤاکرنا مهعریفیدا. ئی ئیک ب رهنگهك یهقینی و غهیبانی یادی برهنگهك رهخنهیی و زانستی.

3-2. سیاسهت:

دهمی ئەم باسی سیاسهتی ل کوردستانی بکەین، نهچارین سیاسهت و حزبی پیکفه گریدهینهفه، هۆکار زی ئەوه دریالیهتیا کوردیدا حزب و سیاسهت، میکانیزمین دیارگری بۆ گهشهکردن و پشداچوونا چفاکی دهست نیشان دکەن. حزب ل سهری ئهرك و ماف و رۆل و پرۆژهییڭ جودا جودا دهستنیشان دکەت. پهیههندییا رۆشهنبیری ب فی مهسهلی ئەوه، حزب پرۆژهییڭ رهوشهنبیری دیاردکەت. حزب ئهرك و پهيامان بۆ رهوشهنبیران دهست نیشان دکەت. بکورتی حزب یان سیاسهت پرۆژهیهکه بۆ کوشتنا رهوشهنبیری.

بەختيار غەلى د شىرۇڧەكرنا فى پەيوەندىدا دپەرتووكا خۇ (ئىمان و جەنگاومرانى)دا ل دور دەستپىكا چوونە رەوشەنپىران بۇ ناو سىياسەتى يان حزبان دىبىژىت:(گەرەتەرتىن كارەسات لەسەدەى بىستدا بۇ ئىمە لە ئاستى كولتورىدا تىكەلاۋىوونى رەھى كاراكتەرى سىياسى و رۇشنىپەرە، ئىبراھىم ئەحمەد و ھەردى دوونوموونەى بەرچاۋن، كە سىياسەت تەواو دەيانبات، وەك داھىنەر دەمرن و وەك سىياسى لە داىك ئەبنەو)4.(ئىمان جەنگاومرانى لاپەرە 291.

دىارەزى سىياسەت وەك مۇدىلەك دىنى دكورستاندا دەيتە مومارەسەكرن و پىرۇزىپىن سىياسى و تابۇپىن سىياسى و حەرام و حەلالپىن سىياسى و حزبى، ب ھەمان رەھەندىن دىنى ھاتىنە بۇياغ كرن. دىن و سىياسەت ھەردو مۇدىلەكەن وەككەف بۇ بەرھەمەينا ھەقىقەتپىن رەھا. دىن چەوان يەقىنن ددەتە مرۇڧى سىياسەت زى ب ھەمان شىۋە. دىن چەوان باوەرپى و ئىمانى لدەف مرۇڧى چىدكەت حزب زى ب ھەمان رەنگ. دىن چەوان خۇ دىنپت مەرچەع و زىدەر بۇ ھەموو ھەقىقەتپىن چقاكى و دىناپى، حزب زى بەھمان شىۋە.

ئانەكو سىياسەت زى ل كوردستانى كۆپپىكە دىپە ل دىنى، دگەل جىاوازىپا نارمانجان، ئى بەھمان مپتۇد و دەستورپىن غەبىبانى و تەماشاكرنى كارى خۇ دكەن و پىرۇزەپىن خۇ پىشپەر دكەن.

دىارەزى ھەگەر دقپىرەدا ئەم پەيوەندىپا رەوشەنپىر و سىياسى دەستنىشان بكەن دىپىن گەلەك جىاوازىپىن جەوھەرى دنافبەرا وان كاراكتەراندا بەھمىپىن، ژوانە:

1. سىياسەت يان حزب ھەمىشە ھەقىقەتەن بۇ چقاكى و بۇ رەوشەنپىران و بۇ ھەموو تەخپن كۆمەلاپەتى بەرھەم دەپىنپت و ددەتى وەك ھەقىقەتەك رەھا. ھەقىقەتەك كو قابىلى رەخنەكرنى و نارازىبوونى نەبىت، ھەقىقەتەك كو گوپراپەل و بىدەنگىيا خەلكى مسۇگەر بكەت. بەرۇفازى رەوشەنپىر چ ھەقىقەتپىن رەھا نىننن بدەتە كەس، ئەو تنى خاوەن مپتۇدپىن زانستىپە بۇىكو ھزر و فكر بئاخفن.

2. سىياسەت دونيا و ژيانى ب چاڧىن خۇ بتنى دىپىنپت، كو ئەڧەزى وەدكەت بەرنامە و پلانپىن تاپبەت دانپت بۇىكو چەوان بسەر نەپارىن خۇپىن سىياسى و حزبپىن دن سەرگەڧىت، و وان پلان و بەرنامە و پەپىرەوان وەك مۇدىلەك ئاپىدپۇلۇزى رەھا ددەتە خەلكى، ئى كارى رەوشەنپىرى ئەو وە وان بەرنامە و پلان و پەپىرەوان رەخنەبكەت.

3. سىياسەت يان حزب كو وەك دەزگەھەك تىپە ژ مرۇڧىن خوپىندەوار و شارەزا و لپزان و نڧىسەر و رۇژنامەنڧىس و كارمەندپىن تپلەڧزىۋنى و سەكۆپپىن مپىداپى، حزب وان بكار دەپىنپت وەك پىرۇزەپەك بۇ بەرھەمەينا جۇرەك نوى ژ مرۇڧان، مرۇڧىن حزبى، كو دەسەلاتپىن كارىزىمى و بابىنپى بى رەخنەكرن قەبول بكەن. ئى پىرۇزا رەوشەنپىرى ئەو وە وان كارىزىما و دەسەلاتپىن رەھا رەخنە بكەت و تىكشكىنپت.

4. سىياسەت ناھىلىت ھەقىقەت ل ناپ ژىنگەھا كۆمەلاپەتى ژداپك بىپت، بەلكى سىياسەت بووپە دانكا يان زىدەرى ھەقىقەتەن، ئى رەوشەنپىر باوەرە كو ھەقىقەت پىۋىستە ژ فەزايپا گشتى يا چقاكى ژ داىك بىن.

5. سىياسەت ئىرادە و ئازادىپا مرۇڧان كۆنترۇل دكەت، فەزايەكى گشتى بى ئازاد ناھىلىت، ئى رەوشەنپىر قەبول ناكەت كو فەزايپا گشتى بتنى دىن كۆنترۇلا سىياسەتى دابىت، ئانەكو رەوشەنپىر ھەول ددەت ھەمىشە مرۇڧ وەك تاك ئازاد بىت و فەزايەك گشتى يا ئازادىزى ھەبىت بۇ مومارەسەكرنا ژيانى.

6. دياره سياسى يان حزبى كارى وى ئەوۋە خەلكى بۇ خۇ بىكىشيت و زىدەترين ھىمارين كەسان ل دور خو كۆمكەت، ئى كارى رەوشەنبىرى كاركرنە دناڧ ھزر و تيۆرين جياوازا.

7. بۇ سياسى گرنگ نينه كا ھزرەك ل لايى ئەبستمۇلۇجى راستە يان خەلەت، بەلكى بۆۋى ئەو گرنگە كا چەند دىشيت بوى ھزرى خەلكى بۇ خۇ پەيداگەت. ئى رەوشەنبىر بەرۇفاژى دخەمى ھندى دانينه كا چەند كەس دگەل وى نە يان دژى وى نە، بەلكى گرنگ بۇ وى ئەوۋە كا ئەو ھزر چەند راستە و چەند خەلەتە، چەند مرۇفايەتى يە و چەند نە.

8. سياسى ھەميشە ب يەقىن وينايا دونيايەك جوان و ئارام و تەناو پيشكەتى ل بن سيبەرا خۇ بۇ خەلكى دكەت، ئى رەوشەنبىر ھەميشە گومانان ددەتە مە بەرامبەر يەقىنين سياسيان.

9. سياسى بى گومان بەرنامە و پرۇگراما حزبى وەك تاكە نامراز و كەرەستەك بۇ خۇشەختيا مرۇقان دىبىنيت، ئى رەوشەنبىر دخوازيت ھەميشە دونيا لبرەدم بەرنامەيىن دى و پرۇژەيىن دى قەكرى بن و چ نامراز و كەرەستە نەبن كەرەستە وئامرازين دويماهى.

دياره ئەفە و گەلەك جياوازيين دى ژى ھەنە مرۇڧ دىشيت بەژمىريت و ريز كەت، ئى جەوھەرا جودابوونا رەوشەنبىر و سياسى ئەونينه كو يەك يادى نەفى بكەت. يان ئەم داخواز كەين كە كەس نيزىكى دونيايا سياسى نەبىت و نەبىتە ئەندام دىزىين كوردىدا، بەلكى مەرەما پتر روونكرنا وان پىكھاتەيانە ل سەر رەوشەنبىر و رەوشەنبىرىيا كوردى، بۆيكو ئەم باشتر بزانيان كا رەوشەنبىر دىشيت ل ھەمبەر ئەو مۇدىلین دىنى و سياسى و ئايدىيى چ كار بکەت و چەوان كاربکەت؟ و چەند شيان ھەنە دچفاكەك تژى مۇدىلین دىنى و ئايدىيى وەك رەوشەنبىرەك رەخنەگر و داھينەر خۇ پيشبەر بکەت؟ چەند دىشيت ببیتە خودان دەنگ و فۇرما رەوشەنبىرى. رەوشەنبىرەك كو ببیتە دەنگ دچفاكى دا و ل پال دىن و سياسەت و ئايدىيىين دى ببیتە پشكدارەك د چىكرنا ھەقىقەتان دا. چەند دىشيت ببیتە خودان ميتۇد و مەعريفە بۆيكو كارىگەرى ھەبىت. چەند دىشيت ئازاد ببیت و ل بن كارىگەرىيا دىن و حزب و ئايدىيىين دن دەرباز ببیت و كارى ھزرى بەرھەم ببىنيت و ب ميتۇدین رەخنەيى چفاكى خۇ جوانتر بکەت. بىي تىگەھشتن د ھەلومەرچين دىرۇكى و كارىگەرىيا دىن و سياسەت و كايەيىن دن و بىي نياسينا جەوھەرى دىنى و سياسەت و ئايدىيىين دن مومكىن نينه ئەم پشت راست ببين كا رەوشەنبىرى كورد ئەفرۇ دىشيت چ بکەت و چ ھزر بەرھەم ببىنيت و ب چ ميتۇدین زانستى و مەعريفى كاربکەت. ھەگەر ئەم شيانين وى يين ھەقىقى نەزانين و شيانين ھەقىقى يين چفاكى و ئىرادا تاك و خەلكى نەزانين، ھەگەر ئەم فەزايبا گشتى يا چفاكى شرۇفە نەكەين مومكىن نينه بكارين كار و ئەرك و رەھەندين رەوشەنبىرى ديار بکەين.

3-3. نقيسين و خواندنن (تيكست و پەيوەندى)

دياره بۇ زانينا شووناسا رەوشەنبىرى پپويست دبىت ئەم پەيوەنديا نقيسين و خواندنن دگەل رەوشەنبىرى ئانالىزە بکەين، پرسىارەك دەسپىكى ئەوۋە ئايا ھەموو خويندەوار رۇشەنبىرن؟ و ئايا ھەموو نقيسەر رەوشەنبىرن؟ و ئايا ھەموو رەوشەنبىر خويندەوار و نقيسەرن؟

دقىرەدا رەنگە وەك گەلەك كەس دىرۇكا رەوشەنبىرىيا كوردى ب قەكرنا زانكو و زانينگەھين مۇدرن ل كوردستانى گریددەنەفە، و باوەر دكەن كو خواندنا گشتى و زانكو ميتۇد و دەزگەھەكن بۇ بەرھەمھينا رەوشەنبىران، ئى ھەگەر ئەم بەرى خۇ بدەينە فى تيزەى ھەتا رادەكى كۆمىدیه؟!

بۇچ؟

دياره خويندهوار و نقيسهريين كورد بهري فهبوون و گشتيكرنا خواندنن ههبووينه، بتاييهتي شاعرين كورد يين كلاسك و بتاييهتي ئهوين كو دست ل گوهورپن و پيشداچوونا بارن رهوشهنبيري و كۆمهلايهتي و سياسي و پهروهدهيي و فهرههنگي و زماي و هتد... كورد ههبوويه، ئه و مهلايين خويندهوار بووينه كو ب گهرمي دتيكستين خۇدا و ب ئاشكهره گازی خواندن و فيربوونن و هونهري و زانستي و مؤرالين نوي كرينه. ل دهسيپكا چهرخن بيستن ب دههان ناف و هك (بهختيار عهلي دبيژيت : قانع، زيهر، بيكس، رهفيق حيلمى، ئهحمه موختر و پيره ميړد . ههچهنده كو ههولين وان ههموو دبواري شعريدا بو و گهلهك شارهزاي فهلسهفي و دنيا معريفي نهبوون، ئن ئه و باش تيگههشتبوون كو دين بتنن دئ چ دنيايهكي چيكت؟!)

دياره لدهف رۇشنگهريين كورد يين بهري حهز و ههست و خواستا گوهورپينن و نويبوونن ب ئاشكرا دياربوو و خودان چهندين خهونين گهش و رووهن بوون بو پيشكهفتنن. ديارهزي ئه و رۇشنگه ك كو دفيان دنيايهكي نوي و چكاكهكي نوي پهيداكن، دهرچووين زانكويان نهبوون، بهلكي پتر خودان خواندنين ديني بوون، ئانهكو ههچهنده وان مەرجههك ديني ههبوو ، ئن كرايا خواندن و نقيسينن لجهم وان گريداي جهوههرك دي بوو، كو ئهوزي خهون بوو بگوهورپن و پيشكهتن و خهلفكرنا دنيايهكي نوپتر و جوانتر و باشتر و پر معريفتهتر.

دياره ئهفه وه له دكهت كو ئه م فيچهندي قهبول نهكهين كو رهوشهنبيري ب بهرههمن زانكويين كوردستانن ببين، بهروفازي زي ئه م دشيپن بيژين رهنكه زانكويين كوردستانن پرؤزهك بن بو كوشتنا رهوشهنبيري، يان پرؤهك بويكو رهوشهنبير ژ دايك نهبن.

پرسيارا سهركي ئه و بوو ئايا ههموو خويندهوار رهوشهنبيرن؟ ئايا ئه م دشيپن ههموو خويندهواران ژ دهرچووين زانكويي و كاديرين نيمچه خويندهوارين حزبي و ئهنامين ئيكهتي يا نقيسهريين كورد و ههموو ئه و خويندهوارين دي كه ل دهزگههين حكومي و نهحكومي كاردكهن وهك رهوشهنبير بهژميرين؟

دياره گهلهك كهس دزي فيچهندينه كو ههموو خويندهوار وهك رهوشهنبير بهينه پيناسه كرن، بتاييهتي ئهوين كو سوسيؤلؤزيانه رهوشهنبيري پيناسه دكهن، چونكه ههگهر ههموو خويندهوار رهوشهنبير بن، ويگافن ئه م نهشين بهاييهكا مهنهجي بدينه خواندهفانان ههميان، راسته ئه و خويندهواران ئن ههموو خويندهوار نهشين هزري بهرههه مبن، ئانهكو پيوسته ههموو رهوشهنبير خويندهوار بن، ئن نه مەرجه ههموو خويندهوار رهوشهنبير بن، چونكه ههموو خويندهوار نكارن كارن خو بكنه بهرههه مهبينا معريفتههكا ميتؤدي و رهخهني دريكا هزري دا، ئانهكو ههموو خويندهوار نهشين بينه بهرههه مهبينهرا معريفتههكا رهخهنگر بريكا ميتؤدين زانستي و هزري.

كهواته دفيهدا دخواندنا سوسؤلؤگيا رهوشهنبيري ئه م تيدگههين كو رهوشهنبير ئه و كهسه كو دشيت هزري ب ريكهكا رهخهنيي بكاربينيت. ئانهكو رهوشهنبير ئه وه كهسه (وهك مهربان وريا قانع) دبيژيت: كو هزري وهك چالاكيهك گومانكار بكاردهينيت وهك پهلاماردهرك بو سهر پايه تهقليدي و نا ديموكراتي و ناجيديين كۆمهلهگهه و سياسهتي)5. (رۇشنبيران له نيوان بهرههه مهبيناني معريفته و كۆكردنه وهي ئيمزادا / گوفازي رهههه لاپهه 203)

ئن ئايا ههموو خويندهوار ههموو دهرچووين زانكويي و زانينگههين كوردستانن دشين خو بكنه خودان هزرك رهخهنيي؟ زانكو و زانينگههين كوردستانن چهند شيان ههنه د فهزيا گشتي يا نازادين و ميتؤدين رهخهنيي بو خويندهفانان فهراهه م بكنه دا خويندهوار و خويندكار بن هيزهك هزري رهخهنيي؟

ئانەكو نەمەرجه ھەموو خويندەوار رەوشەنبىر بن، بەرۇفاۋى گەلەك خويندەورا دىشېن دزايەتى يا رەوشەنبىرى بىكەن. ھەزار و يەك تۆھمەت و تاوانان بدەنە پال. ب جۆرھە شىۋاز و وينەيېن كرىت رەوشەنبىرى پىناسە بىكەن. دىشېن بىنە رىگر لىبەردەم پىرۇسە و پىرۇژەيېن رەوشەنبىرى. ئى بۇ رەوشەنبىرى مەرجهك گىرنگە كو خويندەوار بىت، بەردەوام ئاگەدارى ھزر و بىر و ئامراز و كەرەستەيېن نوى بىت دىۋارى رەوشەنبىرى دا. و نەمەرجهزى كو رەوشەنبىر دەرچوويى زانكۆيېن كوردستانى بىت و يان ھەر زانكۆيەك دى و خودان باۋەرنامەيېن ئەكادىمى بىت بۆيكو بىتە رەوشەنبىر. چونكە بەراستى ھەگەر شووناسا رەوشەنبىرى ب باۋەرنامە و خواندنا زانكۆيى گىرئەدەنە، ئەفە سەر لەبەرى خواندن و زانين و رەوشەنبىرى دكەينە كۆمىدىيايەك رەش!!

پىساردا دى ئەو بوو ھەموو نقىسەر رەوشەنبىر؟ ئەم دىشېن دىسان پەيوەندىيا نقىسەر و رەوشەنبىرى ۋەك خوينەر و رەوشەنبىرى شىۋفە بىكەن، و دىسان زى نەمەرجه ھەر چىي نقىسەر بىت رەوشەنبىر بىت، ئەم دىشېن بىرئىكەن تىكىست و بەرھەمىن نقىسەرەن بزىنن كا ئەو چەند بەرھەمىنەرى ھزىنە؟ چەند شىايەنە ب مېتۇدېن مەرىفى و زانستى دوۋىر ژ مۇدىلېن دىنى و سىياسى و ئايدىيى كار بىكەن؟ و ھەرۋەسا پنتەكا دىزى گىرنگە د پىرۇسا نقىسىنئە ئەۋزى ئەۋە كا ناي نقىسەر ب چ پالدىن و ھۆكار دىشېسەت؟ بۇم ھۆكارىن نقىسىنئە تىشەك جەۋھەرىيە كو پىۋىست دكەت دىفەرەدا پىچەكى ل سەر راۋەستىن:

3-3-1 شووناسا تىكىستى:

تىكىست ۋەك بەرھەمەك ھزرى ھەموو جاران نايىتە بەرھەمەك رەوشەنبىرى، ھەتا ئەگەر ژىدەرى ۋى بەرھەمى ھزر و زانست و مەرىفە زى بىت، چونكە ھەموو ھزر و زانست و مەرىفە زى نە مەرجه كو دەقى بىكەنە دەفەك داھىنەر و رەوشەنبىرى. بەلكى چىدبىت بەرۇفاۋى دەق بىتە دۇگما، بىتە يەقىنەك رەھا، تىزى موقەدەس و غەيبانىيەت بىت، ئانەكو بۇ تىكىستى گىرنگە كو بىشېت ھەلگىرئ بەيەك ھزرى بىت كو بىشېت نەبىتە ئىسىرى دىدەك دىنى يان سىياسى يان ئايدىيى يان رەھايى، پىشى وىزى تىكىست بىشېت شىۋازەك دىارىكىرى يا نقىسىنئە، يان پىناسەك رەھا بۇ ستاتىكا و چىزا ئەدەبى و ھونەرى چىنەكەت و پىكۆل بىكەت كو تىكىست فەكرى و بى دويمەھى بىت، ئانەكو ھىچ تىكىستەك خۇ ۋەك دواھەمىن جوانى و ھزر و ستاتىكا و چىز پىشەبەر نەكەت.

دىارە رەوشەنبىر و نقىسەر دىفەرەدا جودانە، دەمى نقىسەرى دىقېت ب ئەۋمۇنئەن خۇيېن نقىسىنئە بىسەلىنىت كو دواھەمىن مانا و چىزا ئەدەبى د تىكىستىن وىدا رەوشەنبىر ب رىكا رەخنە ۋان بۇچوونان تىكىدشكىنىت و خوازىارە كو فەزايەك فەكرى ھەمىشە لەمبەر داھىنان و مانايېن رەنگاۋرەنگ و بى دويمەھى و چىزىن بى دويمەھى لىبەردەم پىرۇسا نقىسىنئە ب فەكرى بەيلىت.

ئى ناي ھۆكارىن نقىسىنئە چ بوون؟ دىارە ھەگەر رەوشەنبىر تىكىستى ۋەك پىرۇسەك پەيوەندىدار ب دونىايا ھزر و مەرىفە و تىكىستىن دى گىرئەدەتەفە بىنىت، دىشېت ئەو تىكىست بىتە بەشەك ژ پىرۇژەك رەوشەنبىرى كو ب پەيوەندى دگەل تىكىستىن دى و بەرھەمىن دى د فەزايەك گىشى يا فەكرى ژ مانا و پىشەبەريان و چىز و ستاتىكا يى ھاتىيە زىكبوون. ئانەكو تىكىست خواندەنەكا فىگافىيە بۇ بەريانەك مەزن ژ مەرىفەيېن جۇراۋجۇر و ھزرىن جۇراۋجۇر و تامىن جىاۋاز و رەھەندىن جودايېن ستاتىكى، تىكىست ب پەيوەندىيەك نازادانە و رەخنەگرانە و ب مېتۇدەك ھزرى بۇ نقىسىنئە و ستاتىكا و مانايان كو جەۋھەرەك يۇتۇپى دەت

تېكىستى، ئانەكو جەۋھەرەك كۆ تېكىست دىشىت خۇ ۋەھا پېشەبەر بىكەت كو نقىسىن ژنۇى دەست پېدكەت، تېكىست سەرەتايەك نۇى يە بۇ ئەزمونەك نۇى. تېكىست جىھانبىنىيەك نۇى يە بۇ دونيا و ژيانى. ئى ھەگەر ھۆكارىن ژدايكبوونا تېكىستى پالدەرەك سايكۆلۆژى بوو ۋەك كەربەك نافخۇيى بۇ تېگەھ و چەمكىن دونيا و ژيانى، و نقىسەر بىشىت پەيوەندىيىن ۋى تېكىستى دگەل ھەموو تېكىستىن دى قوت بىكەت و چ كۆنتاكتان دگەل چ مۆدىلېن ھزرى گرېنەدەت، و تېكىست بىتنى بۇ بەتالكرنا ئەۋى كەرب و پالدەرا نافخۇيى بىت، دى تېكىستەكى بەرھەم ھىنىت بەروفاژى ئەو ناماژىن ل سەرى مە دەست نىشان كرن. ديارەژى ئەدەبى كوردى تزيە ژ ئەو پالدەرىن دەروونى كو نەشىن ب رىكەك ھزرى سەۋدايى دگەل چەمك و تېگەھ و مۆدىلېن دىيىن ھزرى بىكەن و بىنە تېكىستەك دوۋىر ژ كەرب و كىنېن نافخۇيى. ديارە تېكىستىن ۋەھا نابنە بەشەك ژ پىرۆژمەك رەۋشەنبىرى كو ھومىدا جوانى و مرۇفايەتى و دەمۇكراتى و ئازادىيى بىكەت.

كەۋاتە ھەموو نقىسىن نەشىن بىنە بەشەك ئەرىنى ژ پىرۆسە و پىرۆژەيىن رەۋشەنبىرى و رەۋشەنگەرى. بۇ ۋىژى ھەموو نقىسەر نەشىن بىنە رەۋشەنبىر و ئەم نەشىن شووناسا رەۋشەنبىرى و شووناسا نقىسەرى ژىك جودا نەكەين. ئەم نەشىن ئىنشا نقىس و رۆژنامەنقىس و شاعىر و كەسىن كو ب پالدەرەك دىنى يان دەروونى تايبەت يان ئايدىيى تېكىستان ددەن مە ۋەك تېكىستىن رەۋشەنبىر و رەۋشەنگەر و نقىسەرىن وان ژى ۋەك رەۋشەنبىر ۋەرگىرن.

ئى ئايا مەرچە ھەر كەسەك رەۋشەنبىر بىت بىنقىسىت؟

ديارە ئەگەر ئەم كارىن ھزرى ۋەك مەرچەك بىبىن بۇ رەۋشەنبىرى، كو نقىسىن ژى كارەك رەۋشەنبىرى يە، ئەفە دىيىن بەل مەرچە رەۋشەنبىر بىنقىسىت. ئى خۇ كارىن ھزرى بىتنى دىتېكىست و نقىسىنېدا بەند نابىت. رەنگە كارىن ھونەرى ژى تژى ھزر بن، و سترانىبىژ و شىۋەكار و شانۆكار و مۆزىكژەن و گەلەكېن دى كارىن ھزرى ئەنجام بدەن و رەۋشەنبىر ژى بن.

ئانەكو رەنگە رەۋشەنبىر ھەم نقىسەر ژى بىت و ھەم ھونەرەندىژى بىت و ھەم سىنەماكارژى بىت و ھەم شانۆكارو ھتد... بىت.

ئانەكو ئەم نەشىن پىرۆژا رەۋشەنبىرى ب تېكىستانقە ب رەھايى گرېدەينەفە، ھەگەرچى شانۆكار و سىنەماكار و ھونەرەندە و ھەتا شىۋەكارژى دىشىت ل سەر تېكىستان كا رىكەن. ئى ديارە رەھەندىن وان تېكىستان دىشىن جىاۋاز و جودا بن.

دقىرەدا جىاۋازى دىنابەرە وان تېكىستان و جۆرىن پىرۆژەيىن رەۋشەنبىرى دروست دىبىت، ئانەكو شانۆكارەك دىشىت ل سەر تېكىستەكى روچەكا رەخنەيى يان ستاتىكى يان مانايەك نۇى نىشان بدەت. شىۋەكارەك ژى ب ھەمان شىۋە دىشىت كەفالىكى ۋەك تېكىستەك ھونەرى ب رەنگ و ھىل و خىچ و سىبەر و پنت و فەزا و سىبەر و رووناهى و شىۋەيان گەلەك ناماژە و ھىمىن جۆراۋجور بدەت مە.

ئانەكو ھەر رەۋشەنبىرەك لگور كايەيا ۋىيا ھونەرى و پەيوەندىيا ۋى ب تېكىستى دىشىت پىرۆژەيەكا رەۋشەنبىرى ل سەر بىنقىسىت.

دقىرەدا شووناسا تېكىستى ژى شووناسەك فرە رەھەندە، فرە مانا و ناماژەيە، ئى چارەنووسا ۋى گرېداى پەيوەندىيىن ۋى تېكىستىيە ب تېكىستىن دى، مانا و ناماژىن ۋى گرېداى مانا و ناماژە و تېكىستىن دىيە. و جوانى و بها و مانا و چىژا تېكىستان ژى د فرەرەھەندىيا تېكىستان دايە، كو دىشىن ب پەيوەندىيىن خۇ جىھانبىنىيەك

نوی دابھین و ببنہ پرہک دنافہرا مروؤف و تیگہہین دونیاو ژیانئ. و ژویژی گرنگتر تیگست ببیتہ بہشہک ژ کولتورہک کو تہماھیا جوانیئ و بہایین مروؤفایہتی دکہت.

ئانہکو شوناسا تیگستی شووناسہک فرہ رھہندہ، ئم نہشیین یہک و ہزیزہ و ئاراستہیا کارکرنئ بدہینئ، ئی گرنگہ ئم بزانیئ تیگست بۆیکو ببیتہ بہشہک ئہرینئ ژ رھوشہنبریئ پیویست دکہت کو پھیوہندیئ خورت دگہل تیگستین دی ہہبیت و ژ ژیدہرہک ہزری و مہعریفی و ستاتیکی و زمانی ہاتبیت بۆیکو فہزایین ئازادییا گشتی بہرفرہتر لیبکہت.

3-4. عہشیرت یان خیل:

دیارہ عہشیرت یان خیل ژی دیسان ہیش بہشہکن سہرہکی و ئاکتیقن دبہرہمہینا ہہقیقہتین چفاکی و سیاسی. و خودان کەرہستہ و ئامراوین تاببہت بخوہنہ بۆ سہپاندنا کۆمہکا بہا و عورف و رھوش و تیتلان کو چفاکی بگشتی پی پیگیر دکہت.

دیارہ خواندنا شووناسا عہشیرتیئ ل کوردستانئ و ہ ل مہ دکہت ئم باوہر بین کو عہشیرت ب بنہمایین ہزری یین خوہفہ، ہیشتا ہیز و شیان ہنہ دا دیتنن خۆ بکہتہ دہموو یوارین ژیانئدا و ہہروہسا تا رادہیہک ژی عہشیرتیئ و ہک جۆرہک ژ مہنتالیتی بۆ خہلکی پیشہر بکہت.

عہشیرت و ہک دہزگہہک سرووشتی و خورست، و ہک دہزگہہک تہقلیدی و ہزہک تہقلیدی، خودان کۆمہکا بہا و سہرمایہیین رەمزین تہقلیدی . و ہکریہ کو عہشیرت بہردہوام دژی نوپگہریئ و تیپہراندنا وان بہا و سہرمایہ و ہزران بیت. تہقلیدیہت دناف پیگہاتا عہشیرتیئدا بنہمایہک سہرہکی یہ بۆ پاراستن و بہردہمیوونا وی، بۆ ویژی عہشیرت ہہردہم دژی بہایین نوی و نہتہقلیدیہ، ہہمیشہ پرۆژمیہکہ دژی رھوشہنگہریئ و نوپوونئ، عہشیرت دخوازیت واقیعی ہہمیشہ ل ئاراستہیین گوہورپنن بپاریزیت. ہہمیشہ واقعی فالاکہت ژ ہزر و میتودین رخنہیی و نوی و پیشکہفتیخواز، و ہہروہسا دخوازیت بہردہوام عہشیرت بخۆ ب مہنتالیہتا خۆ ل جہئ دام و دہفگہہین ئہفلانیئین نوی بیت. ئانہکو ئہو بخۆ بتنئ ئہو دہزگہہ بیت کو بہایان چیچکہت و ہہقیقہتان بہرہم بینیت.

ئانہکو دہسہلات د عہشیرتی دا دہسہلاتہک تہقلیدیہ کو ہشیاریا عہشیرتی دہستنیشان دکہت، نہوہک ہشیارییہک دہزگہیی زانستی نوی. و دہسہلات د عہشیرتی دا بۆ کۆنترۆلا مانا و ہہقیقہتانہ نہوہک بۆ بہرہمہینا مہعریفی و ہزرین رخنہیی. دہسہلاتہک سرووشتی یہ کو سہرکردہ و زہلامین سہرئ ہہرہمی و ہک کەسیچن ئیکہم دبینیت و یین دیژی و ہک بنگہ، ئانہکو پھیوہندی دنافہرا واندا و ہک پھیوہندییا شقان و رەعییہتی یہ.

دیارہ ہگہر سیاسہت ل کوردستانئ شیبابت شوینا پیرۆزین دینی بگریت و تا رادہکی باش خۆ و دینی ژیک جودا کەت و ہک فۆرم، و بنگہ و سرووت و رموزین دینی بۆ خۆ کۆپی کەت و دہسہلاتا خۆدا بکاربہتہفہ و فیابیت و ہک ہیزہک سیاسی خۆ نیشان بدہت، ئی حزبین کوردی و سیاسہتا کوردی نەشیایہ ہمان کاری دگہل عہشیرتی دا بکەت.

دیارہ سیاسہت و دین ہہر دوو کۆمبوونن ل دور خوانئ موقہدس ، موقہدسین دینی و ہک (خودئ ، فریشتہ و بہہشت) سیاسہت شیبایہ وان نافہرۆکان دناف خۆدا بکەتہ (سہرۆک، پیشمہرگہ و نیشتمان) ئانہکو حزب فۆرمہکا دیبا دینی بیت و ب پیقہرین دینی و پیرۆزین دینی کارئ خۆ بکەت.

ئى دگەل عەشیرەتى دا برەنگەك جودا بوویە عەشیرەت شىايە بىیتە پارچەيەك دناف حزىپدا و ھەرۋەسا حزىپى ژى دناف خۇدا بىكەتە پارچەيەك. ھەقىقەتەندىيا عەشیرەتى و حزىپى ھەقىقەتەندىيەك ئالۆز و كوۋىرە، كو ھەر ژ سەرگىردەيىپىن حزب و سەرگىردەيىپىن بزافىن رزگاربخوازىن كوردى و ھەم د مىكانزمىن كارىن حزىپىن كوردىدا ئەم دىيىن.

ھەر بۆنمۈنە پىرانيا سەرگىردىن كورد زەلامىن ھەم دىنى و ھەم سەرۋك خىل و عەشیرەت بوۋىنە. و پىشتى وىزى ھىز و وچا وان حزبان ھەم برەنگەك سەرەكى ژ كارىزما وان سەرۋك و رىبەران و ھەم ژ عەشیرەتىن وان پەيدابوۋىنە.

ئەز قىچەندى دىبىژم داکو ئەز بگەھمە وى پەيوەندى دنافبەرا رەوشەنبىر و عەشیرەتى دا، كو دىسان ئەۋزى پەيوەندىيەك ئالۆزە و رەوشەنبىرژى رەنگە بوۋىە پىشكەك ژ سەرۋەرى و سەرمايا رەمىيا عەشیرەتى و ھەرۋەسا عەشیرەت ژى دىسان بوۋىە بەشەك سەرەكى د شووناسا رەوشەنبىرى و سەرمايەكا رەمىيا مەزىن بۇ رەوشەنبىرى.

دىارە ھەگەر عەشیرەت پىگەيىن خۇيىن تەقلىدى دناف حزىپىن كوردىدا و دناف دىنىدا ب كوۋىرى و بەيىز چەسپاندىبىت، شىايەژى دناف رەوشەنبىر و رەوشەنبىرى ژىدا دىسان جەھى خۇ قايم بىكەت. و گەلەك رەوشەنبىر ، يان راستىر بىژم نقىسەر نەشايىنە دەستبەردارى عەشیرەتى بىن ۋەك سەرمايەيەك روحي و رەمىزى و مەعنەۋى.

ب نمۈنەكا گەلەك بچوۋىك و گەلەك بەھادار ئەز قىچەندى روھنتر دكەم، عەشیرەت ب ھەموو تەقلىدىيەتا خۇ و دژايەتيا وى بۇ دام و دەزگەھىن ھىزى و مەعرىفى، ب دژايەتيا خۇ بۇ پىرۆزەيىن رەوشەنگەرى و نوپخواز. دىسان ژى شىايە ۋەك ناف و ۋەك تايىلەك كو كورپىن وىپىن (رەوشەنبىر) ۋەك سەرمايەك رەمىزى ھەلبىگىرن و ئەۋى سەرمايەى بۇ رەۋاجا ھىزى و مەعرىفە و تىكىستىن خۇ بكارىپىن.

نمۈنە ھەرى بچوۋك گرانبەھا، (نافى وان خىل و عەشیرەت گوندانە ئەۋىن بدويف نافى نقىسەرانقە) كو ھەلگىرتنا وى نافى ئاشكەرا خەۋىيا دكەت ئەو نقىسەر سەربارى تەقلىدىيەتا عەشیرەتى ۋەك دەزگەھەك كەقنپەرست و دژى ئايندى، ئى نەشايىنە دەستبەردارى ئەۋى سەرمايەى بىن ئەۋىن عەشیرەت ۋەك رەمىز و ۋەك روحي و ۋەك مەعنەۋىيات پىكىشى وان دكەت.

ئانەكو ھەلگىرتنا تايىتلا عەشیرەتى ۋەك نافەك رەمىزى و مەعنەۋى روحي، بەشەك ژ پەيوەندىيا رەوشەنبىر و عەشیرەتى نىشانى مە دەت، كو تىدا رەوشەنبىر تىد دەسلىنىت كو ئەو كورپى عەشیرەتى يە و خودان ئەسل و فەسلەك ديار و سەرفەرەزە.

بگومانقە دىبىژم ھەلگىرتنا نافى وان عەشیرەتان د ئەفرۇيا مەدا كاردانەۋە و رەنگفەدانا ھىزى و وچا ھىزىن تەقلىدىيىن عەشیرەت و خىلايا دىۋارى رەوشەنبىرىدا، كو رەوشەنبىرى كورد ھندە بچوۋك بوۋىە ھانايى دىبەتە بەر تەقلىدىيىن دەزگەھىن خورست و بنەمايىن پاشكەتى و پاشقەرۇ بۇيكو پىرۆزەيىن خۇيىن رەوشەنبىرى پى بىنتە پىش كو دىسان ئەفەژى كۆمىدىيەك رەشە!!

كۆمىدىيەك رەش ئى نىشاندا كۆلتورەكى يە كو رەوشەنبىر تىدا مەحكومە ب قەيدىن دىنى و سىياسى و حزىپى و ئايدىيى و عەشیرەتى و ھىزىن كەقنپەرست و پاشقەرۇ، كو ئەفەژى ۋەدكەت ئەم ب دەھان پىرسىارىن جدى ل سەر تىكىست و پىرۆزەيىن رەوشەنبىرىيا وان بىكەين و گومانان بىكەين كو ئەو خودان پىرۆزەيىن رەوشەنبىرىپىن ھەقىقى بىن.

مەسەلە بتنى نە ئافەك و نىشانەك و چەند ئىسپەرەكن، بەلكى مەسەلە كلتورە و رەھەندىن غەيبانى و مېتافىزىكى و سەلەفى و فاشى و تەك رەھەندى و تەقلىدى و كەفن پەرىسى و دژى مۇدىرنى و بەھايىن نوى و ئايندە خوازىنە. كۆلتورەك كو دىتت ھەموو تىگەھ و چەمكەن ب پىكھاتەيىن خۇيىن تەقلىدى تەشويھ بىكەت و بەرگەك غەيبانى و فاشىيانە بىكەتە بەر. پىرۇژەيىن رەوشەنبىرى زى بىكەتە پىرۇژەيىن نە رەوشەنبىرى و مەعرىفى بىكەتە مەعرىفەيەك سەلەفى.

3-5. چىك:

چىك بىرىتى يە ز پىكفە ژيانا كەسان، ھەر ز دەسپىكا دىرۇكا مرۇقى مرۇق ب كۆمەل ژىايە. فەكۆلىنىن زانستى كۆكن ل سەر فېچەندى كو مرۇق بوونەوورەك كۆمەلايەتى يە و نەشەت بتنى بژىت، ھەرەسا د دىنان زى دا مرۇق بتنى نەژىايە و مرۇق باوورە كو خودى ئادەم و ھەوا پىكفە ھنارتنە سەر ئەردى. دىسان زى خودى دىبىزىت (وچەلناكەم شەوبا و قىابل لتعارفوا)، پىغەمبەرىن خودى زى دەمى يىت ھاتىن بۇ ھەموو مرۇقان يىت ھاتىن.

كە مرۇق بوونەوورەك كۆمەلايەتى بىت، كەواتە سەختە ئەم مرۇق و چىككى ژىك جوداكەين، چىك ز مرۇقان پىكھەت، پەيوەندىيا چىك و مرۇقان پەيوەندىيەك دىالەكتىكىيە. بى ھەقدوو ئەم نەشەيىن شووناسەكى بدەينە وان. كۆلتورا مرۇقايەتتى بەرھەمى كۆمەلگەھى يە، ئانەكو زانست و زانىارى و مېژوو و رەوشت و دابونەرىت و عورف و تىتال و باوور و ئىمان و ھونەر و ئەدەب و ھتد... بەرھەمەين سىرووشتەيىن چىككىنە. ئانەكو ھەبوونا ھەر كۆمەلگەھەكى ئانكو ھەبوونا رەوشەنبىرىيەكى.

ھەبوونا چىككى و ھەبوونا ھەبوونى و پەيوەندىيا مرۇق و چىككى ھەبوونەك خۇرستى يە. ئەف ھەبوونە ئانەكو كۆلتور، چىككىن سەرھەتايى ئانەكو كۆلتورەين سەرھەتايى، و كۆلتورەين سەرھەتايى ئانەكو چىككىن سەرھەتايى. چىك و كۆلتور پىكفە گەشە و نەمى دكەن و بەرەف پىشقى دەچن، گەل ھەبوونا چىككىن جىاواز كۆلتورەين جىاواز پەيدادىن. و ھەبوونا كۆلتورەين جودا چىككىن جودا پەيدادكەت.

ئانەكو چەوا كەس و چىك خودان پەيوەندىيەك دىالەكتىكىنە، كۆلتور و چىك زى خودان پەيوەندىيەك دىالەكتىكىنە، و مرۇقى رۇشنىر زى تاكەكە د چىككىدا، لىسەر وى بىنەماي رەوشەنبىر زى دكەفەتە دقى ھاوكىشە دا، ھاوكىشا كۆلتور و چىككىدا. ئانەكو رەوشەنبىر ئەندامى چىككى يە و بەشەكە ز كۆلتورەين، ئانەكو پەيوەندىيا رەوشەنبىر و چىك و كۆلتور پەيوەندىيەك دىالەكتىكىيە، ئانەكو ھەر سى كارىگەرىي لىسەر ھەف دەيىن. ھەرسى ب شىوازەك دىالەكتىكى كارىگەرىي لىسەر ھەف دكەن. گەلەك جاران رەوشەنبىر كارىگەرىي ل چىككى دكەت، ئى چىك زى كارى لىدكەت. و ھەمان شت سەبارەت ب كۆلتورەين زى دروستە.

دقىرەدا دنافەرا وان پەيوەندىياندا ھەگەر ھاتوو رەوشەنبىر دناف چىككى پىشكەتى و دەمۇكرات و خودان بەھايىن مرۇقايەتى و دەزگەھەين مەعرىفى يىن نوپخواز و زانستخواز و مرۇقۇست بىت، دى ئەرك و دەزىفەيىن رەوشەنبىرى زى خۇشتر و كارىگەرتر و بارى وى زى سىكتر دىبىت. ئى بەرەفازى ھەگەر ئەم د چىككى پاشكەتى و غەيبانى و دىكتاتور و فاشىدا بىن، ئەركى رەوشەنبىرى ب دەھان جار گرانت دىن.

ئى دەھموو دەھان زىدا ز ئەنجاما پەيوەندىيا دىالەكتىكى دنافەرا چىك و رەوشەنبىرىدا، ئارىشە و گرفت دنافەرا ھەردوواندا چىدەين، مەملانەك سىرووشتى دنافەرا چىك و رەوشەنبىرىدا ھەيە، ئى توندوتىزىيا وان

ململانەيان يان برېځهبرنا وان ململانەيان ب رەنگەك ھېمەن و تەنا دىمىنپتە لسەر شېواز و پېكھاتە و ماھىيەتە وان چقاكان، ھەگەر ئاستى رەوشەنپىريا چقاكى بلند بيت، رەوشەنپىر دىشېت ب ھېمەن وان ململانەيان بكات، ئى ھەگەر ھەگەر ئاستى رەوشەنپىريا چقاكى نزم بيت رەنگە سەخت بيت رەوشەنپىر بشېت وان ململانەيان ب ھېمەن برېځە بېتە. و دقى حالەتيدا چقاك ھەم بۇ رەوشەنپىرى و ھەم بۇ كۆلتورا خۇ ب دەھان ئارىشەپىن دن و گرفتېن دن خەلق دكەت.

دىارە ئارىشەپىن نىوان چقاك و رەوشەنپىرى برىتېن ژ ئارىشەپىن چقاكى، و ھەموو ئارىشەپىن گرېداى كۆلتور و گرېداى چقاكىنە. و بھوكمى ئەو پەيوەندىيا دىالەكتىكى دناڧەرا رەوشەنپىر و چقاك و كۆلتورى دا ھەيە، ئارىشەپىن ھەر سىيان پېكھە گرېداينە و نەشېن ژېك جودا كەين.

دىارە ژ پېكھاتەپىن رەوشەنپىريا مە ئەم خودان چقاكەكىن ختمە دناڧ بۇچوون و باوەرپىن دىنى و سىياسى و ئايدىياى و مەعرفەپەكا غەبىانى، رەوشەنپىر ژى بەشەكە ژقى ژىوارى و دناڧ وان بىر و باوەرپان و تىگەھشتان بۇ تىگەھپىن دونىايى ململانا چقاكى دكەت.

ئانەكو لەمبەر وان بىر و باوەرپان رەوشەنپىر رەنگە خودان ھزرگرنەك جودابىت، خودان مەژى و فكرەك جودا بىت، دڧىردا باش دىبىت و ئەم پېچەكى ل سەر ھزرى براوہستېن:

3-5-1. ھزر:

ئايا ھزرگرن چىە؟ بلا بقى پرسىارى دەست پېكەين. مەرەم چىە دەمى دىبېژن مرۇڧ ھزرگرنەك، يان ھزرگرنەك، يان ئەم ھزر دكەين؟

ئايا كەسەك ھەيە كو ھزر نەكەت؟! ھەگەر كەسەك ھەبىت ھزر نەكەت ئەو كەس چ دكەت؟

ئايا تىشەك ھەيە ژبلى ھزرى مرۇڧى برېځە بېتە؟ رەنگە سەلەڧىيەك يان ھەر كەسەك باوەرپى ب ھزرا مۆتەعالى و تىگەھشتەك دىنپىانە ھەبىت بىژىت: خودى. يان رەنگە ھندەك خودان ھزرىن دى بېژن: غەرىزېن مرۇڧى.

ئى ھەگەر خودى و غەرىزېن مرۇڧى، مرۇڧان برېځە بېن ئايا كارى مەژى چىە؟

ئايا مرۇڧەك ھەيە بى مەژى، مەژىيەك ھەيە بى كارگرن؟ ژبلى ئەوېن بھوكارا نساخىيەك مېشكى، مەژىي وان ئىڧلىج دىبىت يان كار نەكەت؟

بىشتى وى كارگرن و كار نەكرنا مەژى چىە؟ ئايا رەوايە ئەم بىژىنە ھەر كەسەك : ھەي بى مەژى؟!

دىارە چ كەس بى مەژى نىنە، و چ مەژى ژى بى كارگرن نىنە. ئانەكو ھەر كەسەك ھزر دكەت، ئى ئاستى ھزرگرنى جودايە. شىانېن ھزرگرنى دناڧەرا مرۇڧاندا جودانە. ھزرگرن ژ كەسەك بۇ كەسەك دن جىاوازە. و ھزرگرنېن مرۇڧان پېكھە دىبىتە ھزرگرن چقاكى بگشتى. شىاوازا ھزرگرنى ژ چقاكەك بۇ چقاكەك دى ژى جىاوازە. شىانېن ھزرگرنى ژى ژچقاكەك بۇ چقاكەك دن جودايە.

ھەگەر مرۇڧ برىكا مەژى ھزر بکەت. و ژىدەرپىن مەژى ژى بۇ ھزرگرنى ھەگەر غەرىزە و ھەز و وىستېن مرۇڧى بىت، و مرۇڧ ژى خودان ململانەك دىالەكتىكى بىت دگەل سرووشتى و چقاكى و كۆلتور، بلا پرسىار بکەين مرۇڧ ھزر د چ دا دكەت؟ دىارە مرۇڧ ھزر دژيانى دا دكەت، د بىجە ئىنانا ھەز و وىستېن خۇ و دىململانا خۇ دگەل سرووشتى و پاراستنا ژيانا خۇ.

دقیقەدا رەنگە چىڭاڭ و رەوشەنبىر يان مەرۇف بىگىشى لەمبەر دوو ھەز و ويىست و ئىرادىن جودا بن بۇ شىۋازا ھزرىكى و ژيانكىرى. رەنگە پىداويستىن مەرۇفى و پىداويستىن چىڭاڭى وەكەھەف نەبىت و بەرۇفازى ھەف بىت.

بىرەنگە گىشى مەرۇفى دىقىت ھەز و غەرىزەيىن خۇ تىر بىكەت، خەون و خوزىكىت خۇ دژيانى دا بىنتە جە. چىڭاڭ ژى دخوازىت بىرکا كار و بەرھەمەينانين خۇ ژيانا خۇش و گوزەرەنەك باش بەدەست خۇفە بىنت بىرەنگە گىشى. بۇيە ھەگەر جىاوازى ل شىۋازا تىركنا غەرىزان و بىجە ئىنانا خواست و خەونان دا ھەبىت، ئەفە جىاوازى دىنافبەرا ھزرىكى و كارى مەژيان ژى دا دى ھەبىت. و دەمى خەون و ئارەزووين مەرۇفان جودا بن، ھزرىكى مەرۇفان ژى دى جودا بن. و ھەرۇسا دەمى شىۋازىن كارىكى و بەرھەمەينانين دىنافبەرا چىڭاڭاندا جىاواز بىت دى ھزرىكى ژى دىنافبەرا چىڭاڭاندا جىاواز بىت.

سەبارەت ب پەيوەندىيا رەوشەنبىرى ژى ب چىڭاڭى دەمى ھەز و ويىستىن وى دگەل شىۋاز و كارىكى و بەرھەمەينان چىڭاڭى ناگونجىت، رەوشەنبىر دى تووشى مەلەنە و دژايەتى و ئارىشان بىت، چەند جىاوازى دىنافبەرا ھەزىن رەوشەنبىرى و شىۋازا ھزرىكى چىڭاڭى مەزىت بىت، دى مەلەنە وان ژى مەزىت بىت. و چەند جىاوازى كىمەت بن دى مەلەنەژى ھىمەت بىت.

ئى ديارە ژى گەلەك جاران گەلەك رەوشەنبىر تووشى دوو ھالەتىن كۇچىكى بووينە دچىڭاڭىدا، يەكەم كۇچىكى دەروونى، نانەكو رەوشەنبىر وەك ھەز و شىۋازا ژيانكىرى جودا دىبىت و نەشەت وەكى چىڭاڭى ھەز بىكەت، يان كۇچىكى فىزىكى ئەۋزى ب دەرچوون ژانف وى چىڭاڭى و ژيانكىرى دىناف چىڭاڭى دى.

ئى ھەر ئارىشەك دىناف چىڭاڭىدا ھەبىت ئەو ئارىشا رەوشەنبىرىە ژى ئارىشىن رەوشەنبىرى ژى ئارىشىن چىڭاڭىنە، مەلەنە دىنافبەرا وان ژى دا دىبىتە ئەگەرى گۇھورپىن و پەيدابوونا مانايىن نوى ژ ئەنجاما مومارەسەكرنا خەون و ويىستىن رەوشەنبىران و مەرۇفان و گۇھورپىن شىۋازىن كارىكى و بەرھەمەينان چىڭاڭى.

4. رەوشەنبىر كى يە؟

فىڭاڭى رەنگە پىشىنى ئىم پىشىكى ئەم بىشىن كو پىناسەكى ب نەچارى بەدەينە رەوشەنبىرى، چۈنكە ھەگەر مە ھىندەك بەش ژ بىكەتەيىن رەوشەنبىرى شىۋفە كىرن و ھىندەك پىنت ب راستەخۇ و نەراستەخۇ ل سەر رەوشەنبىر و زەلامىن دىنى و سىياسى و ھىزبى و خويندەوار و نقىسەر و كورپىن عەشیرەتى دا نە خۇيا كىرن. و ھەگەر رەوشەنبىر مەلا نەبىت و سىياسى نەبىت و ھەموو خويندەوارەك و نقىسەرەك نەبىت و كورپى عەشیرەتى نەبىت، و دىسانژى مە وەك گروپەك تايبەت و خودان ماھىيەتەك جىاواز و فرەرەنگ و خودان ئاراستەيىن جىاواز دىكارىكى دا وەسەف كىر، مە گۇت رەوشەنبىر نە خودافەندە و نە كەسەكە ژ مەرۇفان بىندىت و بالاتر. نە پىغەمبەرە و نە تايپەك جودايە ژ مەرۇفان.

دىسان مە پىشەبەر كىر كو پىويستە ئەم پىناسەك گومانكى وەك ھەقىقەتەك رىژەي دەستىشان بىكەين بۇ رەوشەنبىرى دا رەوشەنبىر و كەسەين دن، تىكەل نەكەين بۇيكو بىشىن ب شىۋازەك مەنەجى پىناسەكى بەدەينە

رەۋشەنبىرى. ۋە لىسەر ۋى پېئاسەى كارىن دىيىن مەنھەجى بۇ خواندنا ھزر و مەعريفە و دياردە و رووداۋين چفاكى شروۋفە بىكەين. پىشتى ويژى مە مەرەمەك ھەبوو كو ئايا رەۋشەنبىرى كورد چەند شيان ھەنە ئازاد بيت و ۋەزىفە و ئەركىن خۇ دناۋ چفاكى دا بەرھەم بىنيت؟

بۇ ۋى دىۋىردا ئەم ھەول ددەين باسەك تيۋرى ۋەك بىخانەك بۇ فى گوتارى پىشكەش بىكەين.

ديارە زۇربەى ئەۋىن ھەول ددەن كو پېئاسەيا رەۋشەنبىرى بىكەن، تا رادەكى كىم يان زۇر دزانن كو زەحمەتە پېئاسەك رەھا و يەقىنى بىكەن، چونكە ۋەكى مە گۆت ئەم نەشىيىن ھەمى رەۋشەنبىران ب يەك چاۋ تەماشا كەين و ماھىيەتا رەۋشەنبىرى زى جياواز و جودا و فرە رەھەندە، ئى دگەل فېچەندىژى ديسان ب نەچارى پېۋىستە ئەم ھندەك پېئاسە و مەرج و ئەركىن رەۋشەنبىرى قەبول بىكەين، ئى ديسانژى ناچىبىت ئەم ژىر بىكەين كو ھەر پېئاسەك بۇ سەردەمەك تايبەت و بۇ بارودۇخەك دىرۆكى تايبەت دگونجىت و بۇ دەمەكى دى و جەك دى ناگونجىت، ئانەكو تەۋ پېئاسەيىن رەۋشەنبىرى ھەقىقەتەن رېزەيىنە و ھىچ پېئاسەك نەشىت كو ئاسۇيا ئازدا و بەرفرەھا ماھىيەتا رەۋشەنبىرى بىگريت.

ديارە ھەر ژ دەمى يۇنانىيان پېئاسە بۇ رەۋشەنبىرى ھاتىنە كرن، بۇ نەۋنە پلۇتۇ دىيژىت كو رەۋشەنبىر ويژدانا رەخنەگرا چفاكى يە، ئانەكو پلۇتۇ ويژدانا رەخنەگرتى ب نافەرۆكەك جەۋھەرى بۇ كەسى رەۋشەنبىر دىبىنيت.

رېبوار سيوھىلى د پەرتووكا خۇدا نوسىن و بەرپرسىارى ل دور رەخنى ب مانايا يۇنانى دىيژىت: (رەخنە لە مانا يۇنانىيەكەيدا جۇرىكە لە ھونەر، ھونەرىش جۇرىكە لە داھىنان). 6. رېبوار سيوھىلى، نوسىن و بەرپرسىارى لاپەرە 127

ئانەكو دىۋىردا، كو رەخنە ، ۋەك كرىارەك گەلەك كەس ۋەك ئەركەك سەردەكى بۇ رەۋشەنبىرى دىيىن، ئى رېبوار سيوھىلى نامازەى بىچەندى ددەت، كو پېۋىستە رەخنەزى ب مانايەك يۇنانى و ۋەك ھونەر و داھىنان بەيتە مومارەسەكرن، ئانەكو رەخنە نەبىتە پىرۆسەك ئەخلاقى و چفاكى بىتنى خەمى ۋى ئەو بيت كىم و كاسىيىن بەرھەمەك ئەدەبى يان ھەر بەرھەمەك دى بىبىنيت و كەشف كەت. ئانەكو ئەركى رەخنەى دژايەتىكرنا تىكىست و بەرھەمىن دن نىە ھندى ھەولدانە بۇ چىكرنا گىتوگۇيەك فەكرى دگەل وان تىكىستان. و لدور رەخنەگرتن ل دەسھەلاتى رېبوار سيوھىلى سى پنتان ددەتە مە كو رەخنەى دكەتە كرىارەك ھونەرى:

1. رەخنە زمانەكە بۇ موخاتەبە كرنا دەسھەلاتى. ئەۋەزى پىكۇلا رەخنەبە بۇ نرخاندىن و ھەلسەنگاندىن دەسھەلاتى. و بىچەندى رەخنە گىنگى و بەھايى ددەتە دەسھەلاتى.

2. رەخنە دەسھەلاتى دكەتە لايەنەك كو پېۋىستە بەيتە موخاتەبەكرن. رووى قەسەن خۇ ئاراستەى ۋى بىكەت بۇيكو ھەمىشە د پىرۆسەكا نوپكرن و گەشەكرنى دا بيت.

3. رەۋشەنبىرى دىۋىت ب رىيا رەخنى دەسھەلات ھەرگىز دىقالبەكى دا نەمىنيت كو بى رەخنەگرتن بگەتە جۆرەك ژ رەھاگەرىي و دىكتاتۇرى و داخران و ستەمكارىي.

ئانەكو رەۋشەنبىر ب رىكا رەخنەى دىۋىت بەشدارى دەسھەلاتى بىكەت و دەسھەلاتى ژ ھەر دۇگامبوونەك و شىۋازىن دىكتاتۇرىي بپارىزىت و بىكۇلەكەزى بۇ ھەلسانگاندىن و نرخاندىن دەسھەلاتى.

ئانەكو رەخنە كەرەستەك و ئامرازەك نىە بۇ رووخاندىن دەسھەلاتى. بەلكى رەخنە بۇ ھندىيە دا دابرانەك دىنەفەرا ئەخلاق و سىياسەتى دا چىنەبىت.

دياره پېناسهكا نویتر و بهیتر ژلایې رۆل و کاریگه ریا رهوشه نیری ل سهر سیاست و دسههلات و چفاکی بگشتی چیوو، دهمی ئەمیل زۆلا گووتارا خۆیا بنافوددنگ (ئەز گونەهباردکەم، یان ئەز تاوانبار دکەم) ل سهر کیشهیا دریفۆس نفیسی، و پشتی وی بوو ئەگه رۆ کۆمکرنا ئیمزا رهوشه نیران بو دووباره دادگه کرنا (الفرید دریفۆس) کو تاوانبار بوو ب توهمهتا جاسوسی کرنی بو ئەلمانیا. پشتی کۆمهکا بهلگه یین نوی پهیدا بووین ل سهر بی گونەهیا دریفۆسی.

ئەفی مهسهلهی پشهرین نوی بو رۆشه نیر و هزره ندان دانان ، ژوان پشهران :

1. سووربانا رهوشه نیری ل سهر ده ریخستنا ههقیقهتان.

2. نازایهتی یا رهوشه نیران.

ل جهه هزره نندی ئیتالی گرامشی، هه موو کەس رهوشه نیرن، ههتا کارئ وی کەسی رهوشه نیری ژى نه بیته. دياره پشهرین گرامشی بو رهوشه نیری جودانه ژ پشهرین دی، لجهه وی هه موو کەس تا رادهکی خودان دیتنهکن بو دونیای، و هیلەك بو رهفترین ئەخلاقى و کۆمه لایهتی ههیه. و خودان ئاستهکی دیارکرینه بو مهعریفهتی و بهره مهینانا هزری).7.(أ.د. خالد عرار/ الپقافه والملقوفون والحجاره/مقال) یان دبیت: هه گرپهک کۆمه لایهتی کو ل سهر بنیانا نهرکهک ئابووری پهیدا دبیت، دگه ل خۆدا ب شیوهیهک ئۆرگانیک تویزهک یان جهه ند تویزهکین رۆشنیری دسازینی.8.(ریبوار سیوهیلی، نوسین و بهرپرسیاری، ئەنتۆنیۆ گرامشی: سه رهه لدانى رۆشنیران لاپه ره145) ئانهکو مرۆف ناشیت باسی نه رهوشه نیران بکته، چونکه نه رهوشه نیر تشتهکه نینه، چونکه هه موو مرۆف خودان چالاکیین زهینی و کرده یینه.

سارتهر بو پیناسا رهوشه نیری گۆتتهک بهرنیاس ههیه کو د پرانیا تویژین و فهکۆلینان سوود لیهاتی یه وهرگرتن: (رهوشه نیر کەسهکه مایى خو دوان تستان دا دکته که په یوهندی بویقه نینه) ههروهسا لجهه سارتهری رهوشه نیر ئەو کەسه کو ئاگه هه ژ دژان ههیه چ دناف خۆدا و چ دناف چفاکی دا. دنافهرا فهکۆلین دههقیقهتین پراکتیکی و ئایدیۆلۆژیایین دسه لاتدار. رهوشه نیر بهره مهک میژوویه، بهره مهی چفاکهک تژی دژایهتی یه، و ههروهسا رهوشه نیری تهعبیری ل وان دژایهتیان ژى دکته. ئانهکو چ کۆمه لگه ه نه شین گازانده ژ رهوشه نیری بکه ن بیی کو خو تاوانبار بکه ن. چونکی چفاکی ئەو چیکرینه.

میشیل فۆکۆ دوو جوژین رهوشه نیران جودا دکته، یه کهمین ئەو رهوشه نیرین ب (رهوشه نیرین جیهانگه رایی) ناودکته، رهوشه نیرین چه رخی نۆزده و دسه پیکا چه رخی بیستی ل رۆژئافا کو پیکهاتهک میژوویی تایبهتی هه بوو. ئەو کەس بوون کو نفیسهر بوون، بهرگری ل دادپه روه ریی دکرن، یان کەسانهک وهک بیاوین قانونی و بهایین جیهانی خو دناسانندن. واته کەسانهک بوون دژی بکارهینانا دسه لهاتن برهنگهک نارهوا. فۆلتیر ئیک بوو ژ وان کەسان کو فۆکۆ دبینیت نمونه یه که بو وی جوژه رهوشه نیری. لی چه رخی بیستی، کو چه رها ب سیاسی بوونا ژيانا کۆمه لگه هی یه ل سهر ئاستی جیهانی و چیبوونا کایه یین کۆمه لایه تیین نوی. ئەف جوژه رهوشه نیر به بگشتی کەسه که کو خه باتی دکته بو بیناکرنا سیسته مهک ژ ههقیقهتی. یان ژلای کیمفه نیژیکبوونه ژ ههقیقهتی.

ب رايَا فۆكۆي هه قىقته بمانا كۆي وان تستان ناهيت كو پيويسته بهينه ديتن. بهلكى بوى ماناي وان ريسايانه دهيت كو خهله تيبى ژ هه قىقته تى جودا دكهت. و بوى هه قىقته تى ژى دهسه لاتهك تايبه تمه ند دبه خشيت. بقى رهنكى ئاريشه يا سياسى ره شه نبير دزاراڤا (زانست / ئايدىلۆژيا) نينه، بهلكى ل زاراڤا (دهسه لات/هه قىقته) دايه. ئەفەزى ئەو ره شه نبيرى تايبه تمه ند به رهه م دهينيت كو دقى چهرخى دا كاريگه ريبهك مه زن هيلايه.

ب ل دايكبوونا ره شه نبيرى تايبه تمه ند گوهورپن بسهر مانايىن ره شه نبيرى چيدبىت، فۆكۆ ره شه نبيرىن تايبه تمه ند لهه مبه ر ره شه نبيرىن جيهانگه رايى ددانيت.

بۆويژى ره شه نبير ديبته كهسهك كو دكايه يا سياسه تى دا نامادهيه ، ده مى زانستىن خو بو خزمه تا هه قىقته تى و بهرگرىكرنى ل هه ق و بها و مانايىن گهردوونىن مرؤفى بكاردهينيت، ئەو ژدايك ديبته.

بو نموونه ده مهك زانكو ل بن ههيمه نا دهسه لاتهك سياسى دهرباز بيت دشىت ره شه نبيرى تايبه تمه ند به رهه م بينيت. ده مى هه ر زانستهك بشيت ل ده مى بهرپرسياريه تيبى و بهرگرىكرنى هلويستهك ره شه نبيرانه وهرگرىت. وى ده مى شه رى دهسه لاتى بتنى دگه ل يهك يان دوو نفيسه ران يان ره شه نبيران نابيت بهلكى دگه ل كۆي وان هيزىن كۆمه لايه تيبىن لوكاله كو هيزىن هزرى تيدا كاردكه ن و بو ژيانى خه بات دكه ن.

9. (بنيرپه ئاراس هه تاح/ ره شه نبيران له نيوان (رووداو) و به رهه مهينانى (گووتاردا) رهه ند ژماره 11 لاپه ره 220

دياره گه لهك هزرمه ند و نفيسه ر ژى لسه ر فيچهندي كۆكن كو ره شه نبير ئەو كهسه هزرى به رهه م بينيت، بهختيار عه ل ئيك ژوان كهسايه دوه زيفا ره شه نبيرى دا ديبژيت:

1. وهك بكه ريك ئيشى به رهه مهينانى فيكر وتهفاندنه وى تواناكاني بير كردنه وهيه له كۆمه لگادا.
2. هيزىكى چاوديرىكردى كۆمه لايه ته.
3. كهسيكه ماناي كۆن و نوئ دهست نيشان دهكات.
4. له ناستى كۆمه لايه تيدا دهست لهو ستانه وهردهدات وهك سارته ر ده لئيت بوارى ئەو نين و پسپور نيه تياياندا.
5. تواناي پچراني له گه ل مه رجعه كاندا ههيه و ده توانيت هه لئاردنى سه ربه خوى هه بيت.
6. رۆلى گرنگى له گواستنه وى فيكردا، له كۆمه لگايه كه وه بو ئەوى دى ههيه. 10. (بنيرپه بهختيار عه ل/ ئيمان و جهنگاوه رانى لاپه ره 290)

4. ره شه نبير و شيانا ئازادى:

پشتى ئەو باسى تيؤرى و پيشكه شكرنا هندهك پيناسه يان بو ره شه نبيرى، فيگافى هه گه ر ئەم بخوازين هندهك سفات و سيمايىن ره شه نبيرى كورد ديار بكه ين دى گههينه چ ئەنجام و چ هه قىقه تين ريزه يى؟ ئايا دقى هه لومه رجى ديرؤكيدا ره شه نبير شيايه ژدايك ببيت و ب ئەرك و رۆلى خو يىن جودا جودا رابببت؟

ئايا ئەو هه لومه رجىن ديرؤكى يىن ئەم ئەفرؤ تيدا هانده ره بو چيبوونا ره شه نبيران و خه ونبينينا وان و شينبوونا خه ونين وان؟ ئايا كولتور و پيكهاته يىن وى ريكى دده ن ئەو ره شه نبيرى تايبه تمه ند وهك فۆكۆ ژى ديبژيت يان ئەو ويژدانا ره خه نگر وهك پلۆتؤ پيشبه ر دكهت يان ئەو كهسى مايى خو دهه موو تستاندا بكهت

وہک سارتەر بۆ دچیت ل کوردستانی ببیتە دەنگ و ھیز و گووتارین خۆیپن رەخنەیی ئاراستەیی چفاکی بکەت؟

ئەم ھەتا رادەکی تیگەھشتین کو ژدایکبوونا رەوشەنبیری گریڤدای کولتور و شیانی چفاکینە لەمبەر ھەلومەرچین میژووین سەردەمەکی دیار. و ھەر وەسا دیسانژی کۆمەلگەھ دناڤ وان ھەلومەرچین دیرۆکیدا چەند دشیٹ گوئارا رەوشەنبیری وەرگریت؟

ھەگەر رەوشەنبیر ل کوردستانی ھیشتا وەک کەسەک تاک و تەنیا کار بکەت و ھزری بەرھەم بینیت و گووتارەکی چیکەت. ھەگەر ل کوردستانی ھیش دام و دەزگەھ نەبن کو وەبکەت دەسەلات خۆ لەمبەر کۆی ھیزی مەعریفی کەمەلگەھی ببینتەفە، و بسانەھی بشیت لەمبەر چەند رەوشەنبیرەکان براوەستیت و بسانەھی گوئارین وان تیکبشکینیت. ئایا رەوشەنبیر بتنی دشیٹ چ بکەت؟ بیی ھیزەک ئۆرگانی و بزافین کۆمەلایەتی و ریکخراوین چفاکا مەدەنی؟ دیارە وەک سارتەری گۆت رەوشەنبیر ژ کولتورئ ھەر میللەتەکی چیدبیت، بۆ مە زێ رەوشەنبیرین مە ژناڤ کولتورئ مە چیبووئە. کولتورەک کو ھەتا سەر ھەستیایان مەندەھۆشە ب دین و سیاسەت و عەشیرەت و فۆرمین بئ نافرۆکین کۆمەلایەتی و بتایبەتی زێ کو ھەرئما کوردستانی د فۆناغەک فەگواستنئ دایە و وەگریە ھەر تشت ل بن سیستەمەکا ئابوووری یان راستەر مادیدا را دەرناز ببیت و بتنی فۆرمەک ئالا وەرگریت و نافرۆکا پرائی یا دیارە و پڕۆژەیان ببنە کلیشەک رووت. دناڤ وان ھەموو ئاماژین نیگەتیف رەوشەنبیر چەوان دشیٹ نازاد بیت؟ چەوان دشیٹ ببیتە رەخنەگر و کارئ وی ببیتە بەرھەمەیاننا ھزری؟

دیارە ھەگەر ئەم بەراوردییەکی کورت و بچوووک بکەین دناڤبەرە رەھەندین کولتوری و بارئ رەوشەنبیری رەنگە بسانەھی بشیپن بیژین ھیسایی یە ھەگەر مە رەوشەنبیر نەبن. ھیسایی یە کو ب دەھان و سەدان رووداو چیبین و بی خواندنەک رەخنەیی دەرناز ببن. ھیسایی یە کو رەوشەنبیرین مە بتنی ئەو بن ئەوین دکەفە بن پیناسەیی سادە و رووکەش و زانکۆ و زانینگەھین دی خۆ ب پپشپەرە و سەرکیشا رەوشەنبیری کوردی بزائن، یان نفیسەریین دام و دەزگەھین حزبی و ئیکەتی یا نفیسەران خۆ ب رەوشەنبیرین تافانە ببینن و کتیبین خۆیین ئالا وەک بەرھەمەین ھزری بئەنە مە.

ئ ئایا ئەف رەوشە، رەوشەک تەندروستە دا کەیفە مە بی بھیت و ئەم خۆ پی بخاپینین؟ دیارە نە بۆ ویژری رەنگە ئەز دڤیرەدا ب سوود وەرگرتن ژ میتۆدەکا پلۆتۆی ئ ب رەھەندەک جودا پیچەکی راوەستەم.

دیارە پلۆتۆ باوەرپیا ئەو بوو کو جیھان دوو وینە ھەنە جیھانا ھەقیقی و جیھانا سیبەر، جیھانا ھەقیقی ئەو جیھانا ئەو بوونەک سەرورەر چیکریە و مرۆڤ نەشیٹ پەیی بیبەت، یادیزری جیھانا سیبەرایە ئەو مرۆڤ تیدا دژیٹ و جیھانەکە نەھەقیقییە و وەک سیبەریکی یە بۆ جیھانا ھەقیقی.

بۆ من زێ ژیانە رەوشەنبیری بوویە دوو وینە، وینەھەک ھەقیقی، کو پەیدانابیت، (بی چاوپۆشین ل ئاریشا ھەقیقەتی ل جەم رەوشەنبیران) دگەل وینەھەک سیبەر یان وەھی یان کۆپییەک خراب بۆ جیھانا ھەقیقی، کو تیدا دژیٹ.

ھەگەر وەزیفەییپن رەوشەنبیری ب پلە یەک بەرھەمەیاننا ھزری بیت دناڤ کۆمەلگەھی دا، وەک ھەقیقەتەک. ئەفە دبیینن ئەف وینە یە ب رەنگەک بالکیش غائیبە و دیار نینە. پیکاتەییپن کولتوری ھەتافیگافی ھاریکار

نەبوويه بۆيكو ئەف وئەنەيە وەك ھەقىقەتەك خۆ بەيان بىكەت يان ژ داىك ببىت. و ھەرەسا رەوشەنبىر ژى ھېش نەشايە ئەو وئەنەيەن سىبەر يان كۆپيىن خراپ ژ خۆ داقووتىت و بگەھتە وئەنەيا ھەقىقى. ديارە ھەردوو كولتور و رەوشەنبىر گرئىداى ھەفن، ھەگەر رەوشەنبىر بخۆ ھەولا ئازادبوونى نەدەت كولتور ب دەزگەھىن خۆيىن تەقلىدى و ھىزىن سەلەفەيىن كارا و پاشقەرۆ ناھىيەت رەوشەنبىر يان مرؤف بگشتى ئازادبىت، ھەرسا ھەگەر رەوشەنبىر ژى كۆمەكا سىماو سىفاتان پەيدا نەكەت ئەفە نەشيت خۆ ژىن بارى وى كولتورى بىنت دەر بۆ وى دقيرەدا باش دبىت ھەگەر چەند پنتەكان وەك پئويستىيەك بۆ رەوشەنبىرى دەست نىشان بگەين:

1. خواندن و نياسينا كۆمەلگەھى، پئويستە رەوشەنبىر ل ئاست رووداوين ناف كۆمەلگەھى خودان خواندن و گووتار بىت، كو بگەھتە جەوھەرى وان رووداو و دياردان و بشيت فۆرم و نافەرؤكا وان شرؤفە بگەت و ژيدەرىن وان رووداوان ب خواندەك زانستى و مەعريفى كەشف گەت.
2. رووبەر رووبوونەو دەگەل تىگەھشتىن كەفن و غەيبانى و سەلەفى بۆ تىگەھىن چفاكى و دونيايى، كو جورنەت بگەت ھزرىن خۆ بەيان بگەت و بى ترس لسەر موقەدەس و تىگەھىن دىنى و سياسى و مۆدىلەن وەك دىنى و نايدىيى براووستىت.
3. خۆ زەنگىكرن ب ميتۆدىن زانستى و بەردەوامبوون د پىزانين و زانينا ھەقىقەتەن نوى كو رۆژ ب رۆژ زانست و ميتۆدىن زانستىن نوى كەشف دكەن.
4. رۆشەنبىر خودان مەرجىيەتەك بىت سەر بخۆ. ئانەكو مەرجەعا وى نە دىن بىت و نە سياسەت و نە نايدىيەك دى، بەلكى مەرجەع عەقلى وى و وىژدانا وى بىت.
5. رەوشەنبىر خۆ وەك سەنتەر ببىت، ئانەكو وەك ھزركرن سەربەخۆ و ئازادبىت، كەسەك ھزركەرى ئازاد.

بىي وان سىماو گەلەك سىمايىن ديژى سەختە رەوشەنبىر دكۆمەلگى مەدا بكارىت شووناسا خۆ وەك رەوشەنبىر رەوا بگەت و ببىنتەفە. بىي ئازادىيا ھزرى ھەقىقەتە ژى ئازاد نابىت، بى ئازادبوونا ھەقىقەتە ژى نەشيتن خەونين خۆ نە ببىن و نە شين بگەين.

ديارە ھەگەر ئەو سىقەت و سىما و ب درىژاھىيا فى باسى ب راستەوخۆ و نەراستەوخۆ مە باسكرن، ھەگەر رەوشەنبىر كورد بتايەتە يىن دەفەرى، كىم و زىدە دناف تىكست و گووتارىن خۆدا نەبىنەفە ، سەختە ئەم باوەر بگەين خەونين وان شين بىن، سەختە ئەم باوەر بگەين ئەم بشين خۆ ئازاد بگەن و وەك ھزركە ئازاد بشين گووتارىن ئازاد و بەرھەمىن ھزرى يىن ئازاد پىشكەش بگەن.

چونكە رەوش گەھشتىيە رادەيەكى كو ھەم رەوشى كوردستانى و دونيايى ھاتىە گوھورپىن و پئويست دكەت كو ئەم ببىنە خودان گووتارىن ھزرى و نەئىنشايى لسەر ھەموو رووداو و دياردە و تىگەھان كو رۆژانە چارەنووسى مە وەك تاكىن نىر و مى و وەك چفاك و وەلات ژى مە دبەنە دناف گەلەك كارەساتين سەرسورھينەر.

كوشتنا وان ھەموو ژن و كچان، گەندەلى يا سياسى و پتر بوونا بزاقين سەلەفى و غەيبانى، چىبوونا سىستەمەك مادى و بى ميەر دناف چفاكى، خۆھەلاويستنا مشەخۆر و گەندەلان ب دەزگەھىن ھزرى و رەوشەنبىرىن جۆراو جۆر ، ب نوكتەكرنا رىكخراوين چفاكا مەدەنى، بى وىژدانى يا نفيسەر و رۆژنامەنقىس و ئەدبىان، تىكەلاو بوونا پرۆزەيىن رەوشەنبىرى ب فۆرمين فاللا و ھتد...

رانانەك و پېداچوونەك بۇ پەرتووگا

ئیمان و جەنگاوەرانی

فیکری سەلەفی و دەرکەوتە نوپکانی لە رۆشنپیری

کوردیدا

یئ بەختیار عەلی

2007/6/4

ئەفە نافنیشانا پەرتوگەکا نفیسەر بەختیار عەلی یە کول سالاً 2004 ژلایئ نیوەندی رەهەند بۇ لیکۆلینا کوردی هاتیە بەلافکرن.

دیارە بەختیار عەلی بۇ پیرانیا نفیسەرین کورد وەك نفیسەرەك (شاعیر و رۆمانقیس و هزرمەند) هاتیە نیاسین، و هەتا نھا چەندین کتیبین شعری و رۆمان و هزری وەشاندینە. رەنگە تا رادەکی هیش ل دەفەرا بەهدینان بەختیار و بەرەمەین وی باش نەهاتبن خواندن و نیاسین ، و هیقیدارم ئەز دفی بابەتیدا بکارم لایەکی ژ بەرەم و نفیسینین فی نفیسەری بدەم خواندەفانی. بەختیاری تا نھا چەندین بەرەم وەشاندینە، ژوانە:

1. مەرگی تاقانەى دووم، رۇمان. 1997
2. ئىوارەى پەروانە، رۇمان.
3. دواھەمىن ھەنارى دونيا، رۇمان.
4. شارى مۇسقىقارە سىپىھەکان ، رۇمان. 2006
5. خويۇنەرى كوشندە، كۆمەلە وتار 2005
6. كۆى بەرھەمە شەرىيەکانى (كە زیاد لە جارێک و بە شىوەى جودا تا ئىستا بلاوکراونەتەو)، بەلام بەرھەمى (تا ماتەمى گول تا خويۇنى فرىشتە) دواھەمىن وەشاننا وىيا شەرىيە کو ھەموو بەرھەمىن وىيىن شەرى بخۇفە گرتىنە. 2007

وہک ئەز تىيىنى دكەم بەختيار د پرائىيا نقيسىنئىن خۇدا، ھەول داىە ل سەر بنەمايىەك ھزرىيانە کار بکەت، بەرھەمىن وى ھەتا شەرى ژى تزييە ژ بنەما و رامانىن ھزرى و ھەلسەفى و مەعريفى.

ديارە بەختيار خودان ئەزموونەك گەلەگ زەنگىن و دەولەمەندە دبارى ھزرىدا، و شىايە ب بەرھەمىن خۇ بەردەوام گەنگەشە و کاردانەوھيپن جودا ل دەف خواندەفانان چيکەت. ديارە بەختيار داھيئەرە، و سەروکانىيا داھيئانا وىزى ژ دەسھەلاتا وىيا ھزرى و مەعريفى دەيت، ئەز بخۇ وھا دبىنم بەرى ھەر تىشتەكى بەختيار نازادە، وھک ھز نازادە و شىايە وى نازادىيژى ب باگراوھندى رۇشەنبريەکا زەنگىن و ب تەکنىكىن نوى يين نقيسىنى دەربريت. ديارە ژى بەختيار بەرى نقيسەر بيت زمانزان و خواندەفانەكى كيم وینەيە، و ئىك ژ سەروکانىين وى يين ھەرە گنگ زانىنا چەند زمانەكايە ژبلى كوردى.

من دگوتارەکا ديزىدا گوتىە ئىك ژ بنەمايىن داھيئانىن پرائىيا نقيسەرئىن كوردىن نويخواز و كلاسيك ژى ئەوہ كو خودان چەندىن زمانن، وھك زانىنا زمانى فارسى يان ئىنگليزى يان ئەلمانى يان سويدى يان ھەر زمانەك دى غەيرە كوردى.

ل ديارەژى رەنگە گەلەك نقيسەر پتر ژ زمانەكى بيانى بزائن و باش ژى بخوينن، ل نەشايانە وان زمان و پيژانىنان دكارەكى داھيئەردا بكار بينن، ديارە دقيرەدا مەسەلا داھيئانى پتر گرئىداى زمانزانىن نينە، بەل گرئىداى تىگەھشتن و درككنا نقيسەرپيە بۇ تىگەھين دونيا و ژيانى و ھەتا زمانى بخۇژى، و چەوان نقيسەر بشيت وان تىگەھشتىن نوى و مۇدەرن بۇ تىگەھان و ب تەکنىكەكا نوى و زمانەك نوى بكاربىنىت و بکەتە بەرھەم،

ديارە گەلەك نقيسەر بتايبەتى پىشتى سەرھلدانى چوويەنە وەلاتين ئەوروپى، ل ھەمى نەشايانە سوودى ژ كولتورورا رۇژئاقاى وەرېگرن و چ دنقيسىن خۇدا و چ د ژيانا خۇدا وان بھا و تىگەھشتىن كولتورەك جودا بۇ چەمكىن ژيارى بکەنە بھايىەك مەعريفى و ھەقىقى دنقيسىن و ژيانا خۇدا و بەرھەمىن ھزرى و نوى بدەنە مە. بەروفازى گەلەك ژ وان نقيسەرەن بەرزە بوون و ب بھانەيىن جۇراوجۇر وھك سەختيا ژيانى و دەليفە نەبوون و كيمىا وەختى و ھيچەتئىن جۇراوجۇرئى دووير ژ دونيا ھزركرنى خۇ بەرزەكرن، گروپەك ديزى وھا خۇ دبىنن كو ئەوروپا يان غوربەت و پەناھەندەيى تووشى ھافىبوونى كرن و ھەگەر وان تىشتەك نقيسىت ژى ئەفە ژ زيرەكى و خۇراگرى و بەرگرىيا وان بوويە، بىرا من دەيت نقيسەرەك پىشتى ژ وەلاتەكى سكەندەنافى زفرى دگوت: (ئەم گەلەك وەستياين ، گەلەك جارەن دقيا ئەم ھەتا بەرنامەكا كۆمپيوتەرى پەيدا بکەين گەلەك بگەرپيىن و پرسیار بکەين) ئەوى نقيسەرى باسى وەختەكى دکر كول كوردستانى نە بتنى كۆمپيوتەر بەرنامەيىن كۆمپيوتەرى نەبوون، بەلكى پەيداكرنا كاغەز و پيئووسين دار و جاف ژى ب زەحمەت بوو!

ھەر چەوا بېت ئەوئىن نەشيان ل ئەوروپا ۋەك تاكەك ھېژا و چالاك تېكەھلى كۆلتور و سىستما وان ۋەلاتان بېن و سوودى ژ زمان و كەلتورا وان يى زەنگىن ۋەرگرن و ئەوئىن لىقېرىئى نىسەسەر بوون و لوپىرىئى نىسەسەن ژ دەست دان، گەلەك جەھى داخى نىنە، ھەروەسا ئەوئىن نەشيان كەلتورا رۇژئاقاى ۋەك بەھبەك مەعريفى و ھەزرىيەك ئەرىنى ھەرس كەت و نەشيا بېيتە مەرفەك ئازادتر و نىسەسەرەك داھىنەر تر، ئەوژى نەگەلەك جەھى داخىيە. لى جەھى داخى ئەو دەمى نىسەسەرەك يان رەوشەنېرەك كورد ۋەك بەختيار عەلى دىقى پەرتووكىدا (ئىمان و جەنگاۋەرانى) لەسەر دراۋەستىت، ئەو ھەروەسا نىسەسەرەك كورد چوويە خرابىتىن و تارىتىرىن ھەز ژ كۆلتورا رۇژ ئاۋا ۋەردىگىت و بېرىكا فى پاشخانا ھەزرى و مەعريفەييا ۋىرانكار دخاۋىت ھەزرا سەلەفى و فاشى و نازى و د رەوشەنېرىيا كوردىدا ۋەك پېشەبەرىيەكا ھەزرى پېشەبەر بىكەت.

ئەف پەرتووكە گەپانەكە كووير و درىژە دناف رە و رىشالىن ھەزرىن دۇگما و فاشى و پىرۇزى و دىن و دەرھاۋىشەكانى ھەزرا سەلەفى و فاشى.

ئەف پەرتووكە ژ بنىاتدا بەرسقەكە بۇ نىسەسەر (فاروق رەفىق) و تىزىن ۋىپىن ھەزرى سەبەرەت ب موقەدەس و ۋىنە رەوشەنېرى كورد و دونيا و گووتارمكا توندرە و فاشى بۇ دىن و كۆلتور و ھەزرى بىرەنگەك گىتى. ئەگەرچى بەختيار ب درىژاھىيا كىتېبا خۇ ژبىر ناكەت كو رە و رىشالىن ھەزرى (فاروق رەفىق) ى بخوونىت و شۇفە بىكەت و ل سەروكانىيا ھەزرىن ۋى بگەپىت، لى ب درىژاھىيا پەرتووكا خۇزى ناھىلىت ئەو بەرسف بىنى بېيتە خەمى ۋى، بەلكى بەروفازى بىرەنگەك زىدە بەرفرەھ و كووير چەندىن پىنتىن گىرنگ و ب بەھا ژ كۆلتورا رۇژئاقا و بىرمەندىن بىيانى و تىگەھىن دىنى و زانستىن مەرفاىيەتى و ژىدەرىن ھەزرىن فاشى و سەلەفى د كۆلتورا رۇژئاقا و رۇژھەلاتدا بۇ مە خويا دكەت.

ئەف پەرتووكە باسەك درىژە ل سەر گەشترىن دەرەكەتەكانى ھەزرىن توندرەو د مەسىحىيەت و بىرمەندىن دىنى يىن ئەورۇپى و روونكرنا وان ژىدەران ئەوئىن بووينا سەروكانى بۇ ھەزرىن فاناتىك و ترانسىندىتال و ئىزۇتىرىك و مستىك و توندرەو.

بەختيار خواندەفانى ب چەندىن بىرمەند و ھەزرفانىن ئەورۇپى و ب چەندىن بزافىن ھەزرى يىن دىنى و مەعريفى يىن ئەورۇپى شاد دكەت پىخەمەت تەفسىرەكى مېژوۋى و لىبەر رۇشناييا زانستىن مەرفاىيەتى ۋەك ئەنرۇپۇلۇگى بۇمە بەدەتە خۇيا كرن و ھەروەسا دەستنىشانكرنا جىاۋازىيا خواندەنان بۇ ھەزرى دىن و تىگەھان لىبەر رۇناھىيا دۇگمايىن ئايدىۋۇلۇزى و دىنى دگەل خواندەنن ئەنرۇپۇلۇگى، و چەوان مەرفۇ دىبىنىت ھەزرى يان تىگەھ يان دىنەك دىشېت ب جىاۋازىيا خواندەنان دىشېت بېيتە تىشەك و بابەتەك جىاۋاز و ۋىرانكار.

دقېرەدا ئەز ھەول دەم بىشېم گووتارا بەختيار عەلى دىقى پەرتووكىدا و گىرنگىرىن پىنتان لەسەر ھەندەك تىگەھىن كو خەما فى پەرتووكى بووينا بەدەمە خواندەفانى، دىارەژى بۇ من ھىسايى بو ئەف بابەتە ب دەفۇكا سۇرانى نىسەسەبە و بەلكى ب ساناھى ترژى بووبايە، بەلى دىيارە ژبلى كو دەفۇكا بەھدىنى يى منەژى و يى كەسىن خۇشتى و ئەزىزىن لەدەف من، لى دىسانزى بىشى شىرىنيا فى دەفۇكى ژى من دىت فەرە خواندەفانى دەفەرە بىرىكا فى گووتارى شەرەزى پىرتەكى گىرنگ بىن ژ بەرھەمىن بەختيار عەلى و ھەزرىن ۋى.

بەختيار دەسپىكا پەرتووكا خۇدا دىقېتىن ئىكسەر و بەرى پېشەككى نامەكى ئاراستەى خواندەفانى بكتە برىكا نفىسىنا چوار دەستەواژەپىن چوار بىرمەندىن ئەوروپى بۆيكو خواندەفان زووى د هزر و حكىمەتا وىدا بگەھىت و ئامازەكى بدەتى كا ئەف بەرھەمە ژ چ خەمەك رەوشەنبىرى و هزرى ھاتىە دەر و بۆچ نفىسەر دەھىت و د بەرسفا نفىسەرەك دىدا 350 بەرپەران دنقىسىت؟

وەك دەرگەھەك ب وان رستەيان كللەك هزرى و مەعرىفى ددەتە خواندەفانى دا پى بچىتە دنافا بەرھەمىدا، ئى ديارە ئەو كلل ھەمان ئامازىن كللەك كۆنكرىتى نادەن مرؤفى بەلكى خواندەفان هزر دكەت بەختيار دىژتە من : (لەپقىي نەبە ئەز تىشتەك رۆتىنى بدەم تە، و باوەرژى يان نەفىت ژى خواندەفان ھەقىقەتەكى رەھا دقى پەرتوكىدا ببىنى، بەلكى ئەو دىبىتە خواندەفانى: وەرە دنافا فى بەرھەمىدا بگەرە و خواندنا خۆ بگە گەپرانەك ل ھەقىقەتەى، نە مەرجهزى تو ھەقىقەتان كەشف كەى ، ھەگەر تە كەشف ژى كر، شانازىي پى نەبە، چونكى (ئەندرىە جىد) دىبىت: باوەرپى ب وان بگە كو ل ھەقىقەتەى دگەرپىن، باوەرپى بوان نەكە كو دبىنن) كەواتە نە ئەز تەسلىمى بىرىن تەپىن بەروەخت دبم نە توژى تەسلىمى هزرىن من بە، وەرە ئەز و تول ھەقىقەتەى بگەرپىن ، بلا گەپران خەما مە بىت نەوەك دىتن، و بەختيار دخوازىت زووى خواندەفانى تووشى شۆكەكا مەعرىفى بكتە دەمى وتەكا (قراىن گىررود فۇن لىفۇرت) ى دنقىسى: (ئەفە خوداناسىن وئ دەمى بوون مەسىح ل خاچ دان، نەوەك بىدىن و خودا نەناس) دىقېرەدا ئىكسەر تاوانا كوشتنا دوعاىي ھات بىرا من كو پراىنا رەوشەنبىر و نفىسەرپىن كورد ل سەر كوشتنا دوعاىي نفىسىن گۆتن ئەوېن (دوعا) كوشتىن، نەزان و خودئ نەناس و بىدىن بوون، ديارە من نەفىت دوعا و مەسىحى بەراورد بگەم، ئى ديارە قاتلىن وان ب چ باگراوندا دىنى و سەلەفى و فاشى كوشتن ئەنجامدان، و چەوان ئىماندارپىن دىنى پىن توندەرە و فاشى دبىنن دىن ل سەررووى ھەموو مرؤفان و تىگەھايە، چونكە : (دىن بتنى موقەدەسى ب راستى دبىنى) ئەوېن مەسىح و دوعا كوشتن فەلەسوف نەبوون، ئەو تژى دىن بوون، ھەگەر تژى فەلسەفە بان دا بىنن : (بتنى راستى موقەدەسە). وەك لۇدفىگ فۇيەر باخ دىبىت.

د دومايىن پەپقىن بەرى پېشەككىا خۇدا بەختيار ب رستەكا نىتەشەى دوپماھى دەھىنەت دا ئەم خواندنا پەرتووكى پى دەست پېبەكەين: (مرؤف دا بشىت بژى دىقېت ھىزا فېچەندى ھەبىت جاروبار رابردووى بشكىنەت و ژىك ھلوشىنەت، ب رىكا كىشانا وى بۆ بەر دادگەھى، بېتە بەر لىپىرسىنەكا توند و حوكمدانى، چونكى چ رابردوو نىنە ھەژى حوكمدانى نەبىت)

دىسان ژى ئەف پەرتووكە وەل مە دكەت كو ئەم رابردوويىا خۇيا دىنى و كولتوورى ب گشتى بشكىنەن و ھلوشىنەن و حوكمى ژى ل سەر بدەين، ھەروەسا ھەتا وەك فەرد ژى ئەم دىپىن رابردوويىا خۇيا كەسۆكى ژى بشكىنەن و ھلوشىنەن و ھنەك ژ غرورا خۆ بشكىنەن و پنتىن كىماسى و لاوازيان دەف خۆ ببىنەن، ئەفەژى ب ئانكويىا توھمەت و تاوانا ناھىت ھندى بۆ تژىكرنا وان زوعف و كىماسىيا ل دەف مە بخۆ دەھىت، ھلوشەندنا رابردووى ب ھىزەك هزرى و مەعرىفى و فەلسەفى و ئەنرۆپۇلۇگى نەھەر جاروبار پىويستە بەلكى پروسەك و پىويستىيەك بەردەوامە، دەرگەھەك مەزەنە بۆ تىگەھشتن و شروڤەكرنا جوانى و كرېتى، باشى و خراپى ، سەلەفى و نوپخووزى، راستى و درەو و ھتد... پىن مە، كو ئەز باوەرپم كو رەوشەنبىرى كورد، مرؤفى كورد ب گشتى ھىش نەبوويە ئەو كائىن كو بشىت بەردەوام دنافا خۇدا بگەرپىت و بەرى جوانى و باشى و راستى و ھتد...، پىن خۆ كرېتى و خراپى و درەو ھتد...پىن خۆ ببىنەت، ئەز نافەشېرم خواندنا فى كىتىبى بۆ من بخۆ گەپرانەك كووير بوو دنافا كولتور و هزر و مەعرىفە و رھ و رىشالىن هزرىن سەلەفى و خودئ و موقەدەس و

عشق و بىرمەندىن جودا جودا، لەزەت و تاما وىيا ھەقىقىي زى ئەو بوو، كو ئەز وەك ھۆشەنگ پى ھەسىام ئەز دىشېم چەوان كرىارا خواندىنى بىكەم يان ئەو بىخۆ ل دەف من بىيىتە گەريانەك ل ھەقىقەتە من بىخۆ، و چەوان ئەز دىشېم پىتر و پىتر مەروۇف بىم و دوووير ژ تىگەھىن موقەدەس ب رەنگەك جوانتر و مېھرەبانتر و عاشقتر و راستر بەرى خۆ بدەم دەوروبەرى خۆ و چەوان مەروۇفېن دىزى وەك فاوست و ئىقۇلا و ماىستەر و ھەمى فاشى و مستىكارىن دى وەك ھىزەك بى ھزر و وەك جەنگاوەرەك ئىماندار ، نەوەك وەك برادەرەك يان ھەفالىك يان خۇشتىقىيەك يان كوردەك سەر ب ھەمان ھەرىم و دەفەر من نايىنن.

بەلى بەختىار ەلى دىقى بەرھەمىدا دەستى ددانته سەر وان برىنان ئەوېن رەوشەنبرەك دىشېت، ب مەبەست، تەخەكى وەك رەوشەنبر ب زۆل و بىزى بزانىت، يان مەروۇقان وەھا بىبىنىت كو ھەگەر دىن نەبىت ئەو دى دايكا خۇزى ئىغتىساب كەن؟!

و ئەقلى مەندەھۆش ب موقەدەسى ھەردەم لىدويف تىشتىن نەگوھور و جەگەر دگەرىپىت، ھەردەم دزى گوھورىپىت. ئەقلى مەندەھۆش ب قودسىيەتە دىنى و ەشىرتى و دەفەر و بازىر و ەتد... ھەردەم نساخ و نەخۆش دىبىت دەمى بىبىنىت، رەوشەنبرەك دى دوووير ژ جھ و دەم و دەفەر و كۆلتوورا وى دەھىت و بى موقەدەس ھزر دكەت و دىنى دكەت و دنقىسىت و دخوینىت و عشقى دكەت و جوانى دكەت و باشى دكەت و بەرھەمىن خۆ و زيانا خۆ بى موقەدەس پىشەبەر دكەت.

ھەر چەوا بىت، خەتتە كەسى نىنە، ھەگەر كەلتورا مە تزی موقەدەس و دۇگما و ترس و مرن و فاشى و سەلەفى بىت، ئى خەتتە مەنە ھەگەر وەك رەوشەنبر نەشىن بى موقەدەس ل سەر وان موقەدەسان باخفىن، خەتتە مەنە ھەگەر بى موقەدەس بەرى خۆ نەدەينە كەلتورا خۆ. بى موقەدەس بژىن، بەختىار ەلى زى ل سەر وى بنىاتى دەمى ھەست ب ترسەكى دكەت كو نەوەك ھزرا فاشى و سەلەفى ب دەركەفتىن خۇپىن نوى بىنە پنتىن ھىز و خودان دەسھەلات و بىنە بەرنامەپىن سىياسى و ئایدیۆلۇژيا گروپىن مەزن و بچووك، نەوەك ئەو رەوشەنبرىن سەلەفى بىنە نوینەرى كۆلتوورا مە و خەلكى پى بىخاپىنن، بۇ فېچەندى بى ھاتى و ئەف بەرھەم و ئەف گەريانە دايە مە.

بەختىار ەلى پەرتووكا خۆ دابەش كرىە سەر پىنچ بەشىن سەرەكى كو ئەفەنە:

1. پىشەكى.
2. رۆلى دىن و پەيوەندى بە مۆدېرنەو.
3. ئىزۆتېرىكىەت (نىوخاھى. الباتنىە) يان رىگا بەرەو فاشىزم.
4. رۇشنىر، ھەقىقەت، ەقل.
5. رۇشنىرى كورد وەك ئەھرىمەن.

1. پىشەكى / لە سەلەفىيەتى چەپەو بە سەلەفىيەتى راست.

دىن:

بەختيار غەلى دەسپىكا پېشەكيا خۇدا ب شۇقەكرنەك پوخت و چر باسى ئەرك يان وەزىفا دىنى دكەت و دبىنىت كو : (دىن نەخودان شىۋەبەك و نە وەزىفەبەك و نە جەۋھەرەكە، كەسەن جىاواز ماھىيەتەن جىاواز ددەنە دىنى)ئىمان و جەنگاۋەرانى بەرپەرى 4.

پشتى وى بەختيار باسى فېچەندى دكەت كا جەوان دىن دىتت ژ بەر ئەگەرەن سىاسى يەن تاقمەكى، ئايدىۋولۇژيا گروپەكى، ساپكۇلۇژيا تاكەكى. دەيتە پېشەبەرىكرن و بەرگرىكرن، ئانەكو ئەو پىشتىگرى و بەرگرىكرن ژ دىنى ژ لايى كەس و گروپ و تاقمەن جودا، نە ژ ئەگەرەن كېشەبەكا ھزرى يان فەلسەفى يان مەعريفىيە، و نە ژ ئەگەرەن فەكۇلەن و گەرپاننى يە ژ كېشەبە خودافەندىنى يان ھەقىقەتنى يان راستىنى يان دىن ۋەك كېشەبەك ھزرى بەيت تەماشاكرن. بەلكى ئەگەر ئەو ئارمانچەن سىاسى و تارىگىتەن گروپ و بارى دەروونى و روھىيا وان كەسايە. كو ۋەدكەن دىن ژ ماھىيەتا خۇيا خودى پەرىسىنى دەرگەفەت. و ئارىشە ئەو نابىت كامە باۋەرى ب بوۋنەكى سەرۋەر و بالاتر ھەبە يان نە؟ بەلكى دىن دىقەردا دبىتە چەكەك سىاسى و ئايدىيى و ساپكۇلۇژى، دا ئەو تاقم و گروپ و كەس، مەرۇقان دابەشى سەر دوو تاقم و دەستەيان بكن، كو ئەۋزى دەستەيا كەسەن باش و كەسەن خرابن.

دىقەردا ئەركى دىنى ل دەف ھەموو ئىمانداران ۋەكەفە نابىت بەلكى ب وئىنەبەن جودا جودا خۇ نىشان ددەت، وئىنەيا ترسناك زى ئەۋە دەمى دىن ببىتە كەرەستەك بۇ چىكرنا دوژمن و ئىدانەكرنا مەرۇقان و دونىيى.

ل جەم ھندەك لاهوتىستان دىن ئامرازەكە بۇ چىكرنا دوست و ھەقالا، يان پىكۇلەكە بۇ پتر ئاشنابوونا مەرۇقى ب سەرۋىشت و مەرۇقان، لى ل جەم وان كەسەن كو دىن ئامرازەكە بى رەھەندىن ئەقلانى و ھىزىن ھزرى، دىن دبىتە ئامرازەك بۇ چىكرنا دوژمن و ئىتھامكرنا مەرۇقان ب بى ئىمانى و ئىدانەكرن و مەحكوم كرنا وانزى.

جۇرى پرىساران ژ ماھىيەت و ئەركىن دىنى ژلايى نقىسەران دىتت فېچەندى بۇ خواندەفانى روھن كەت كا نقىسەر ۋەك فەيلەسوف يان ۋەك سىاسىيەك يان خودان ئايدىيىبەك يان ۋەك كەسەك د بارەكا دەروونى تايبەتدا ئەرك و ماھىيەتەن دى شۇقە دكەت.

دىارە ھەتا فېگافى دەرۋشەنبىرىيا كوردىدا كەمترىن قەسە ل سەر دىنى ھاتىبە كرن، ھەمىشە بابەتەك گرتى و فەشارتى بوۋىبە، ديارە بۇ فېچەندى ژى گەلەك ھۇكار ھەبوۋىبە، ژوانە:

1. ھۇكارىن سىاسى، كو ھەمىشە كۆمەكا ھەلال و ھەرامىن سىاسى ھەمىشە ژ بەر مەملانەبەن سىاسى و پارتىن كوردى ۋەنەكرىبە نقىسەر ب ئازادى باسى دىنى بكەت.
2. ھۇكارىن دىنى، كو ئەز دبىنەم ئىك ژ ۋەزىفەن دىنى د رەۋشەنبىرىيا مەدا ئەۋە كو دىن ھەمىشە بابەتەك بقە و ترسناك بوۋىبە، ھەردەم ھىمەن دىنى بتايبەتى مەلا و مزگەفت رىگرەك ترسناك بوۋىبە كو رەۋشەنبىر يان نقىسەر باسى دىنى بكن، دكارىن خۇدا، نھاژى گەلەك نەۋنەبەن رۇزانە ھەنە كو ھەر بابەتەك باسى دىنى بكەت، فېچا ج كىتەب بىت يان شانۇ يان گووتار يان ھەر كارەك ھونەرى، ئەقە بساناھى ژلايى بنگەھىن دىنى دەيتە ئىدانەكرن و مەحكومكرن و جۇرەھا تومەتا ددەنە نقىسەرى.

3. رەنگە پرىانيا ئەو نقىسەن ۋەك رەخنەگرتن ل دىنى ھاتىبە نقىسەن، بوۋىبە ئەگەرەن ھندى كو دىن ل جەم رەۋشەنبىر بىتنى ۋەك تىگەھەك نەرىنى ھاتىبە باسكرن.

4. رىك نەدان يان نەۋىرىيانا بەلاف كرنا بابەتان ژلايى مېدىيىن كوردى.

5. پشتی وان ھۆکاران ژى ديسان مەسەلا كو نا چىبىت ھەر كەسەك كو باسى دىنى بىكەت ھەگەر ئىماندار نەبىت و بلا فى بابەتى بۆ دىندار و ئىماندارا بەيلىن (كو بەختىار عەلى د بەشىن دىيىن پەرتووكا خۇدا ب درىژى ل سەر راوھستىايە) ئەوژى ھۆكارەك دىيە.
 6. كورتكرنا دىنى بۆ ھەقايەتتىن سەحابى و خەلىفە و ئەوليا و پېغەمبەر و ھژمارىن ژىيىن وان و چىرۆكىن وان.
 7. مېتۆدەك باوھرە كو ھەمى فەلسەفە و ئايدىيا فايرۇسن و ئىسلام بتنى ئەلتەرناتىفە.
 8. ھەتا نھۆژى بتنى ئىسلام بوويە دىنەك كو تىكەلى ژيان و رەوشەنبرىيا مە بوويىت و باسكرنا دىيىن دى ژى ديسان دىبىتە جەي رەخنىن توندوتىز ژلايى ئىسلامىيان و دىيىن دىيىن كەفن يىن كوردان و غەيرە كوردى پتر ئەم ژ باسى دىنى بگشتى دوویر ھىخستىن.
- بەختىار عەلى پشتى فىچەندى باسى ميكانىزما گوھوپىنا پەرورەدا كوردى دكەت د چەرخى بىستىدا كو ژ بنىاتەكا دىنى دەربازى بنىاتەكا مۆدېرن دىبىت و دىبىزىت كو دو دەمىدا پەرورەدى دىنى ب نارامى و بى ئارىشە دەربازى قۇناغەكا مۆدېرن و زانستى بوو، بىي كو دىندارىن ويگافى رىكى لقى گوھوپىن و دەربازبوونى بگرن.
- بەرورفاژى روناكېرىن ۋەك (زېوەر، قانىع، بىكەس ، رەفىق حىلمى و، ئەحمەد موختار و پىرەمىرد) سەربارى ھەزارىيا ھزرا فەلسەفى و مەعرىفى يا وان، ئى دزانىبوون كو دىن بتنى نەشىت دىنيايەكا شىاو چىكەت و ئىمپىراتۇرىيەتتىن دىنى بەر ب چافىن وان ھەرەس دەينان و خەم بۆ نەدخوارن.
- دقىرەدا بەختىار جىاوازييەكا جەوھەرى دىنافبەرا رۇشنگەرېن كوردىن چەرخى بىستى و رەوشەنبرىكى ۋەك فاروق رەفىقى دىبىنىت، كو دىبىنىت ئەو جودايى ، جوداييە دىنافبەرا دوو ھەستاندا ئىك ژوان خودان ھەستى دەسپىكرنا دىنيايى يە يادى ھەستا دويماهىيا دىنيايى يە. يا ئىكەم ھەستەكا يۆتۇپىيە و يا دووى ئەپۇكالىپسىيە، يەكەم ژياندۇستە و يادى مەرگدۇست، بكورتى ئىك وزەيا ژيانى بەرھەم دەينىت يادى ھىزا مرنى. ئىك ھەمبىزا خۇ بۆ دىنيايى قەدكەت يادى ژى دترسىت و خۇ ژى غەرىب دىبىت. ئىك ھەز سرووش و جوانىي دكەت يادى نەفرەتا ل لەش و سىكىسى دكەت. ئىك ژوان شەرىن جوانپەرئىسى بەرھەم دەينىت يادى خەبەرا دىبىزتە شەرى.
- دىارە بەختىارى دقىت ئەم تىبگەھىن كو ل دەسپىكا چەرخى بىستى دەمى پەرورەدا دەربازى قۇناغى زانستى و مۆدەرنىي بوو، چ رىگرىن دىنى لەبەر نەبوون، و ئەو شەرى نوکە فاروق رەفىق يان ھەر رەوشەنبرىك دى سەلەفى دكەت، شەرەك پىويست بوو بەرى سەد سالان ھاتبا كرن، ئەفە ژ لايەكى ، ژلايەكى دىقە، ئەف شەرە بتنى فاروق ناكەت ، بەلكى رەوشەنبرىن دى ژى ل بن دەمامكىن دى يىن ھزرى و فەلسەفى و ئەدەبى ھەمان شەرى دكەن و ھەلگرى ھەمان دىنيا بىنى و جەوھەرىنە، گەلەك رەوشەنبرىن دى و بەرھەمىن دى ژى ديسان بىناقى نوپخوازيى دىيىن بىنە ھەلگرى سەلەفىترىن و غەبىانىترىن و فاشىترىن ھزر.
- جەوھەرى فى بزافى دژايەتىكرنا تازەگەرىي يە بوان مانا و خەون و بەيىن كو دىناق كۆمەلگەھا مەدا نامادەنە. و ھەرودسا پشكەكە ژ كەلتورا ئەنتى مۆدېرنە لسەر ئاستى گلۇبال.

خەمىن سەلەفىيان و خەمىن تازەگەران:

دەمى دەسلەپتە دەستەبۇزارەيا دىنى ل ئەوروپادا ھەرەس ھەينا، باسكال و راسىنى بۇ دىكرە گرى، فېگافىژى ل كوردستانى گروپەك مەزن ژرەوشەنبىران يان دىكەنە گرى يان خەبەران دىبىژن؟! فاروق رەفىق ژى بۇ ھندى خەما دىخۆت چونكە دىبىنىت فېگافى سەردەمى مەرگ و نەمانا شەپەف و ناموسى يە، سەردەمەكە كو دونيا و پىرانە و رەوشەنبىر تىدا حاكەم و جەلادە، حەيف و مخابن كو رەوشەنبىر خودانى و پىژدانا بىرىندار، سەردەستە. نەوەك ئىماندار و ئەرستۆكرات و دەستەبۇزىرا دىنى.

دەنگى سەلەفىيان دەنگەكى تۇرە و خەمبارە، دىبىن دونيا وھا ھاتىيە گوھورپىن كو ئىدى مرۇف نەشىت تىدا بىزىت، دونيايەك كو ئىدى نەشىت سۇفى و عارف و مرۇفىن دىنى بەرھەم بىنىت، ھەمى بەھا وەك ھەقىقەت و جوامىرى و زەلامىنى و كەرامەت و ئەخلاق و كۆمەلگەھ و مرۇف يىت مەرىن. ھەستەكا ترازىدى ئەفى دەنگى داگرەكەت و دخوازىت دونيايا پىس و كاۋل بوو ب سەر سەرى رەوشەنبىرىدا پتر و پتر كاۋل بىكەت! لى دەنگ و قەھر و خەمىن تازەگەرەكى تەواو جودايە ژ پىن دىنگەرا و سەلەفىيان، خەمىت تازەگەران ئەوۋە كو دونيا ناھىتە گوھورپىن، كو ئەم د غەبىبىيەتە بەرى دا ختم بووین و نەشىن پىش بىكەفین، نەشىن سەلەفىيەت و غەبىبىيەت و دىنگەرايى دناف خۇدا دەرىخىن، نەشىن قودسىيەت ژ تىگەھان فەكەپن، نەشىن بەئىزا ھزرى و ئىرادا مرۇفان بەرھەمان چىكەپن، نەشىن خۇ ژ مۇدىلپىن دىنى و ئاىدىيەپىن وەكى دىنى خەلاس كەپن.

كاركرن ل سەر دىنى و مۇدىلپىن وەك دىنى:

بەختىار عەلى دىبىزىت كو فاروق رەفىق ئىكسەر ل سەر دىنى كار دىكەت نەوەك ل سەر ئاىدىيەك دى، ديارە دىكولتوروا مەدا ژبلى دىنى بونىاد و بنەمايىن دى ژى ھەنە كو دۇگما و سەلەفىيەت و غەبىبىيەتە بۇ مە چىدكەن، گەلەك بنەما ھەنە وەك پىرۇژەپىن سىياسى و ئاىدىيەپى بۆنمۇنە، كو دىشېن بىنە ئەلتەرناتىف بۇ ھزر و ئىرادا مرۇفى، ديارە ئەدەبىياتا كوردى (بتايەتە شەر) تىزىيە ژوان دۇگما و سەلەفى و ئاىدىيەپىن كو خۇ وەك خودان ھەقىقەت پىشەبەر دىكەن، خۇ وەك رووبەرەك پىرۇژ دەپنە پىش، وەك ئەلتەرناتىفەك بۇ ئەقل و وەك مۇدىلەك ژ مۇدىلپىن فەرامۆشكرنا ھزرى كار ل سەر ناسىئونالىزم و ھزرىن چەپ دىكەن. لى فاروق ئىكسەر ل سەر دىنى شول دىكەت نەوەك ل سەر ئاىدىيەك دن كو شكلى دىنى بدەت، ئانەكو ئەو ب دىنى بەرگرى ژ ستراكچەرا سەلەفى و غەبىبىيەتە كوردى دىكەت.

ديارە خويكرنا ئەو ئاىدىيا و مۇدىلپىن رەوشەنبىرى كورد پى كاردىكەت و شكلى دىنى دەن، نە ب زەحمەتە مرۇف دياركەت و بنىاسىت، تەننەت گەلەك جاران دىگوتارەكا گەلەك كورتدا، دىشەرەكا بى سەرو بەردا، د رۆمانەكىدا، دەر بەرھەمەكى دىدا، خواندەفان بساناھى ناماژىن غەبىبىيەت و سەلەفى بىبىتەفە و دەستىشان بىكەت، بەرھەمى ئەدەبىياتا دەفەرى و كوردى بىگىشتى تىزىيە ژ وان ناماژەپىن رووھن و ديار،

بەختىار عەلى ژى دىبىزىت و ئەز ژى تا رادەكى دىپەرتووكا خۇدا (دەرچوون ژ دەسەلاتا ماناى) ناماژە بىچىچەندى دايە، كو ھەر چەندە دىن دناف رەوشەنبىرىيا كوردىدا (بتايەتە شەر) كو بابەتە خواندنا من بوو دوى كىتىپىدا، و ھەرەسا نقىسەرپىن دىژى ناماژە داپنە كو ھەگەر ئەدەبىياتا كوردى يان رەوشەنبىرىيا كوردى ب مۇدىلەكا سىياسى يان نىشتمان پەرورەرى يان سۆزدارى يان ھەر ئاىدىيەك دى نقىسىبىت لى وەك سىستما ھزركرنى دىسان بارگاۋى بوو ب غەبىبىيەت و بەپىن دىنى، بۇ من ئەفچەندە خۇيا بوو دەمى فەكۆلپن

دشعرین سالیڻ پېنجیيان و ههتا شعرین نهازی، هه مان سیستما هزری بهرهم دهینیت، هه گهر ل جهه
کلاسیکان دین پیرۆز بیت، ل جهه شاعرین پېنجیيان و ههتا ههفتیيان نیشتمان وهلات پیرۆزه، پشتی وان ژبلی
پیرۆزییا دینی و وهلاتی، عشق و سۆزداری ژی پیرۆز دبیته و ههتا نهازی تیگههین جودا جودا پین کو شعر
دهستی خو بو دریز دکته تژینه ژ پیرۆزی و غهیبانییهته و رامانین میتافیزیک و دوویر ژ هیز و ئەقل و
ئیرادا مرؤفی، د رهوشه نیرییا کوردیدا هه میسه مۆدیلهک ژ بلی دینی یان دگهل دینی بهرهمه فه بو نه فیکرن و
غهیبکرنا هزری، بهرهمین سالا 2007ئ ژی ل دهفه ری تژینه ژ وان پیرۆزی و هزری دینگهرا، کو وینه پین
فهنده مینتال و ناغا و کورپن عه شیره تی تژی بهایین دینی و عه شیرتی و خودا فه نیدی ددهته وان. ههتا نهۆزی
دهرکه وتین بچوک و مهزن گهلهک رووهن و ناشکرا ب نفیسن و بهرهمین وان را دیاره، ته نانهت مرؤف
دشیت تیبینیا فیچهن دیژی بکته کو دگهل بهرهمه ییا نفیسن و جودا هییا ته کنیک و ئالافین دهرپین و
پهیدابوونا هیدی هیدییا رۆمانی ل دهفه ری، ئی دیسان ژی ئەو گوهورپن و داهینانا رۆمانی ل دهفه ری وهک
دهرگه ههک نوی د ئەده بیاتا دهفه ری یان کوردی دا، هیس نه بوویه جهی دهرپازبوون ژ مۆدییلین دینی و
نایدییا پین وهک دینی بو مۆدییلین تازه گهر و ئەقلانی کو ئیرادا مرؤفی بزفرینته فه ناو رهوشه نیرییا کوردیدا، (
هیقیادرام بشیم د نفیسنهک دی پتر ب نمونه و ژیدهرین بهر دهست و بهرهمین چاپگری ئەفی رای
بسه لیم) .

ههر چهوا بیت، بهختیار دینیت غهیبکرنا هزرا مرؤفی د رهوشه نیرییا کوردی دا، د چهرخ بیستی وهک
چهرخین دی بهردهوام بوو، مۆدییلین سیاسی و حزبی بتایبهتی (مارکسیستهکان) نهشیان هزری نازاد کهن،
نهشیان دهستبهرداری دینی ببن بو هزری، بهلکی ئەوژی بهردهوامبوون ژ فهرامۆشکرنا هزری مرؤفی، د
چهرخ بیستییا سستمین ئایدیولۆژیین توتالیتار ئەلتهرنا تیفا هزرکرنی بوون، نازادی د مۆدیلهکا حزبی و
هزری د سسته مهک دۆگما و درویشمین ئایدیولۆژی کورنکر نهفه. ئەفهژی وهکر کو دینگهرا پین کورد ببینن کو
دین ههه نافرۆک و ههه میکانیزمهژی، دهف وان دۆگما بوو (ههقیقهت) و چهقبهستن ل سهه هندهک
قهناعهتان بوو (موقهدهس).

دقیردها بهختیار دبیژیت: (جیاوازییا من و فاروقی ئەوه کو ئەو دینیت چهرخ بیستی سهردهمی ژاکیبوونا
رهوشه نیرهکی درندهیه کو کاری وی کوشتنا ئیمان و ههقیقهتی یه، ئی رهخنا من ژ رهوشه نیری ئەوه کو بی
شیانه ژ شکاندنا قالبین دینی د هزرکرنی دا، رهخنا فاروقی ئەوه کو رهوشه نیری کورد تاعوونا رهوشه نگره
فی، ددهمهکی دا رهخنا من ئەوه کو رهوشه نیری کورد ههگرین ئه رکین رهوشه نگره یی ب تهقایه بجه نهئیناپنه
و نهشیایه ژ قالبی دینی نازاد بیت) ئیمان و جهنگاوه رانی بهرپه ری 14 .

پشتی وی د داوییا پېشهکی یا خو دا تیدگه هین بهختیار ژ کیش زهمینهی رهخنه پین خو ناراسته ی فاروق
رهقیقی و هه موو سهله فییان دکته و دزانیت که (بتنی فاروق هه لگری هزرا سهله فی نیه، بهلکی سهله فییه تی
گهلهک ناف و شیوه و شه مایل هه نه، وهک ئەو فۆرمالیستین کو نهشین شعر و ورپنه یان ژیک جوداکهن، ئەو
سیاسیین چ ئەندیسه پین تازه گهر تیدا نینن، ئەو ئەکادیمیین زانکوی زیره فانیی ل ماریفه تهکا کهفن و
کلیشه یی و بی روح دکهن. ئەو نفیسه ری ب کیمی ته ماشای ناریشین نفیسن و ژیان و جفاکی دکهن. ئەو
رۆژنامه نفیسن هزر و نفیسنی ژیک جودا دکهن. ئەو پینوو سین بتنی ب فه رمانا حزبی دنفیسن، ئەو دینین
کو زانستی ب کۆپیا دینی دزانن، ههتا ئەو کۆمونیستین دۆگما کو ب چهرخهکی ل پشت مرؤفایه تی هزر
دکهن. ئەفانه هه موو سهروچا فین جودا جودا پین بونیا ده کینه کو ل سهه غهیبکرنا هزری و کوشتنا مه عریفی
بیته چیبوون) ئیمان و جهنگاوه رانی بهرپه ری 15 .

ب رهنگك گشتى پشتى خواندنا پيشهكى يا بهختيار عهلى بؤ ئيمان و جهنگاوهرانى، مرؤف دزانيت كو نفيسين ب پله ئىك لجهم وى پيگرييه ب پهيقى و هيژا نفيسينى، كو تيدا نفيسين دهربازى پيگرييهكا نهخلاقى و مرؤفايهتى دببت و دببته بهشهك ژ خهونا رهوشهئيرى بؤ دونيايهك جوانتر و ميهرهبانتر، دونيايهك كو نفيسهري دكته بهرپرسيار ژ كيشه و ئاريشهئيرى هزرى و وهدكته مرؤف بشيت وهك كيشهيهكا هزرى تهماشا نفيسينى و دينى و تيگههين ژيانى بكهت و ههول بدهت، ل دويف شيانيت خو بهشداريى د جوانكرنا دونياييدا بكهت.

ئهف پيگرييه هيزهكى ددهته نفيسينى دا ريكي ل فيچهندي بگريت كه رهوشهئير نهبيتته نهو كاراكتهرى كو ههميشه يان دكته گرى يان خهبهران دببترت، رهوشهئيرك كو ب دههان ناماژين سهلهفى بوون و غهيبانبوونا خوفا هزرى ددهته خواندهفانى و شانازهوى كو دشيت ب ئاشكرا مؤديلهك دينى يان ئايدىايى بكاربينيت و وهك شهركهركى ل دزى بهايين نهفلانى و ل دزى ئيرادىا نازادا مرؤفى بنفيسيت و ببترت، نهز خودافهندم و نهز موقهدهسم!

زورن نهوين وها خو دببين و نهشين كو هزر و هيژا مهعريفى و ئيرادا مرؤفى دخودا كهشف كهن و وينهيا خوفا شهركوك و نه ميهرهبان ببينهفه.

پشكا ئيكي

رؤلى دين و پهيوهئدى به مؤديرنهوه

(نهوين د فهلسهفيدا بههلهدا دچن جهى پيگهئينينه، نهوين د دينيدا ب ههله دچن ترسانكن) دافيد هيؤم.

موقهدهس:

بهختيار عهلى دببترت: (بى تيگههشتن د چهمكا موقهدهسيدا، نهستهمه بشيپن د نهئيبيا پشت بؤچوونين فاروق رهفيقى بگههين) ئيمان و جهنگاوهرانى بهرپهري 22

چونكه فاروق د بؤچوونين خودا دونيايى دابهشى سهر دوو تهوران دكته، تهومرهك موقهدهس و يادى نهفرهت ليكراو. لى ب باوهرييا من نه بتنى فاروق رهفيق بهلكى نهدهبياتا كوردى و هزرا سياسى و ئايدىايين جودا جودا ب ههمان بنهما كاردكهن و دونيايى دبؤچوونين خودا دابهشى سهر دوو تهورين ههفدژ دكهن، رهش و سى و عشق و كهرب وكين، پيشمهركه و خاين، جوان و كرپت، راست و دره... هتد...

ل جهم سهلهفبيان شارستانيهت و روح و كولتور دابهش دببته سهر دوو جؤران شارستانين مهن و نزم، روحا جهنگاوهري و روحا بهنى، كولتورا ترادسيونين مهن و كولتورا مؤديرنى.

و ئيسلام و رؤژئافا دوو بنياتين تهواو جودانه، ئيسلام نهلتهرناتيفا رؤژئافايه، چونكى رؤژئافا پرؤژا زفراندنه مرؤفقيه بؤ بهربريهتتى،

دقى پشكيدا بهختيار عهلى تهركيژى دكته نهو كولتورا هزرى كو ل سهر موقهدهسى ههيه، و بؤچوونين گهلهك بيرمندان وهكى (ئهلياد، دؤركهايم و جبرار) شرؤفه دكته بؤيكو خواندهفان تيبگههيت كو موقهدهس

بتەك ب ھەمان شۆھە ناپىتە ھۆكارى جوداكرنا موقەدەسى ژ ناموقەدەسى؟ ناپىتە ھۆكارى سەپاندنا سىستەمەكى ديارىكرى بۇ مەھەبەت و رىزگرتنى؟ ئايا ئەو تىشتى ل جەھكى موقەدەسە تا چەند چىدبىت ل جەين دىزى موقەدەس بىت؟ ئايا جىاوازى دىنافبەرا موقەدەس و بتان چىە؟

پىشتى وان پىرسىاران بەختىار عەلى پىرس دكەت: ئايا چاندنا موقەدەسى ل دونىايا فېگافى يا مە ل سەر حسابا زانست و ھەمەرەنگى ھزرى جگە ژ جۆرەك ژ بت پەرىسىيەكا نوى جدى ھەيە؟ ئايا ئەو سىفاتىن فاروق ددەتە دىنى ھەمان ئەو ئەرك نىنن كو دىنن تەوتەمى ژى دەھلگرتن؟ ئايا پىشتى ئەنترپۆلۇگىا و كولتورا بەرفرەھا وى سەبارەت ب موقەدەس، چىدبىت وەك چەوان ئەم ھىش ل مەككە و مەدىنا رۇزگارن ھىجرى دابىن باسى موقەدەسى بكەين؟ چىدبىت ل دەرھەى سوسىۆلۇگى ل سەر موقەدەسى بقى زمانى بناخفىن و باوەر بكەين كو مە پەيوەندىيەك ب ھزر و زانستى فە ھەيە؟

و بەختىار پېقە دچىت و دىبىزىت: فەرامۇشكرنا وان پىرسىاران و دەھان پىرسىارن دى ژى، يان نىشاننا مەستىيەكى ئايدىۆلۇزى يە ب دىنى، يان بەلگەى بى ئاگاھىيەك بى سنوور و مەزەنە ب مەرىفا ھەفچەرخ؟ ئەوئى سەبارەت ب موقەدەسى بناخفىت و نەقىت دىناف وان پىرسىاران بگەرىپىت، ئانكو د ئاستى مەرىفىدا، ب تەفاقى ل ئارىشا موقەدەسى بى ئاگاھە و وەك زەلامەكى دىنى سەبارەت ب موقەدەسى دىناخفىت؟

دقىرەدا ئەم پىرسىار دكەين ئايا جىاوازى دىنافبەرا ئاخفتىن مەلايەكى و رەوشەنىرەكى ل سەر دىنى چىە؟ يان بېزىن جىاوازى دىنافبەرا پېشەرىيا دىنى بۇ موقەدەسى و پېشەرىيا مەرىفى بۇ موقەدەسى چىە؟

موقەدەس دگوتارا دىنى دا، خودان ماھىيەتەك مېتافىزىكى يە. جەوھەرى وى ديار نىنە، ھزرى مرۇقى نەشىت درك پى بكەت، و سەروكانىيا ھەقىقەتى يەزى و تاكە مەرجەعە بۇ زانست و ھەقىقەتى، موقەدەس ناپىتە بابەتى خواندنا زانستى، ئەو رەھايە و ب پېوەرپىن رىزەيى ناھىتە پىقان، تىشتەك نەينى و نەپەنى يە، و تىكەلكرنا وى ب ناموقەدەسى دىبىتە ھۆكارى ھەرسەپىنانا ئەخلاق و جفاكى.

ئى موقەدەس دگوتارا زانستى و مەرىفى و ئەنترپۆلۇگى و سۆسىۆلۇگى دا، وەك دەرگەوتەيەك كۆمەلايەتى دىرۇكى كو بدىزىاھىيا مېژووى گھورپىن ب سەردا دەھىت، دەرگەوتەيەك كو دىشېت بابەتى خواندن و بەراورد و رامانان بىت، ئانكو وەك موقەدەسەك نەھىتە تەماشاكرن و چىنەبىت مرۇف دەست لى بدەت، وەك بابەتەك ناھىتە تەماشاكرن كو بىتنى برىكا ئىدراكەكە ئىزۆتىرىكى و ب جۆرەكا باتنى درك پى بەھىتە كرن. بەلكى موقەدەس ژ رەھەندىن ئەفسانەيى و دىنى و تەكفىرى بەھىتە جوداكرن و وەك بابەتەك زانستى بەھىتە تەماشاكرن كو دەسپىك ھەيە و دىرۇك ھەيە و گوھورپىن ب سەر دا دەھىن، دەھىت و بەرزە دىبىت، دچىت و دەرگەقىتەفە، بىرەنگەك توندزى گرئىداى خەيالا مرۇقى و ئايدىۆلۇزىيىن وىيە.

مىرسىا ئەلىاد و موقەدەس:

بەختىار دىبىزىت: تىگەھشتنا مىرسىا ئەلىاد بۇ موقەدەسى تىگەھشتەك ئەنترپۆلۇگىيە، نەوەك تىگەھشتەك مستىكى و ئىزۆتىرىكى، مېتۆدېن وى بۇ تەفسىرا جىھاننى غەيبانى نىنە، موقەدەس ل جەم وى بابەتە بۇ فەكۆلىنى، نەوەك كەرەستەك بىت بۇ سەپاندنا فەزلا كولتورەكى ب سەر كولتورن دىدا.

مىرسىا ئەلىاد جىھانبنىيا مرۇقىن سەرەتايى، مرۇقىن كولتورن دى ژى وەك ژىدەرەك گرنگ ب ئەزموننا مرۇقى دىبىت. ئەلىاد ھەگەر نىكايەتىيەك دگەل فاشىيان ژىدا ھەبووبىت، لى ئەلىاد پەيوەندىيا دىن و مۆدىرنى ب چافەكى سىياسى و ئايدىۆلۇزى ناپىنىت، ھەر بۇ نمونە دەمى ئەلىاد باسى بزاڤا ھىپىيان دكەت

وہا دبیت کو وان ھول ددا جارہکا دی قودسییہتا ڈیانئ ببینہفہ، ئەوان پەرچەکردارەکن بۆ فالابوونا ژيانا باژیری ژ مانایان.

دیارە مرۆفئین فەندەمەنتال چێژ و جەستەى ب زقپینا مرۆفی بۆ ئازەلیئ دزانن، ئی لجم ئەلیادی دەمئ تەفسیرا مەیلا ھیبیان دکەت بۆ سیکس و سیکسا بکۆم، وەک ریتوالەک دینی دبینیت، ئی ریتوالەک کو شیایە خو ژ کۆتا ھەر خورافەک دینی و فەلسەفی و سۆسیۆلۆگی رزگار کەت.

موقەدەس و توندوتیژی لجم رینییە جیرار:

جیرار دبینیت لاساییکردنەو، زارفەکر سیفەتەک سەرەکی یە کو دنیا مرۆفان و ئازەلان ژیک جودا دکەت. و زارفەکر دبیتە ئەگەرئ توندوتیژییەکا مەزن و ترسناک ژئ، کۆمەلگەھ دبیتە گۆرەپانئ شەرەکی سەرتاسەری دنافبەرا مرۆفاندا. پشٹی وی ژئ جفاک دئ ل دویف گوناھبارەکی دگەرپیت بۆیکو بکەتە گونەھ پەسیر یان فۆچی قوربان، (کیش الفدا) دا ھەموو گونەھ و ئافاتان بکەتە دستۆیئ ویدا. ئەف قوربانییە دبیتە کانگەى دین و موقەدەس. و دوو کاراکتەرئ وەک ئۆدیپ و مەسیحی دکەتە نموونە بۆ قوربانئ کو ھەردوو پێخەمەت ھەمیان دمرن، ئەو نوینەرئ ھەمیانن بۆ بەرقەرارکرنا ئاشتئ و تەناھیی دناف جفاکی دا. ئەف قوربانئ یە پشٹی مرنئ دبیتە تشتەکی موقەدەس.

نەھەر جیرارد بەلکی گەلەک بیرمەندئ دیزئ وەک (رۆبەرتۆ کەلاسۆ) ھەمان تیگەھ پێشبەر دکەن.

بەختیار دبیزئ دیارە دینی پەيوەندییەکا جەوھەری ب تیگەھا قوربانئ ھەیی، و قوربانئ رۆلەکی پۆزەتەیف ددیندا دبینیت. بۆ فێچەندئ کۆمەلگەھ کۆمبوونە ل دور خوانەکا موقەدەس، ئەفەژئ تیزەک ئەنترۆپۆلۆگی یە، ئی دەمئ دین دبیتە دەزگەھ، و دەسھەلاتا نوخبەییەکی جدی قوربانئین خو د ئەنترۆپۆلۆگیایدنا نابینیت و ناخوبینیت. بەلکی رھەندەک سیاسی وەردگریت و ب شیوازئ مەرگپەرستئ خو بەیان دکەت. گرنگییا تیزا جیراری بۆ موقەدەسی ئەوہ کو پەيوەندییەک ریشەیی دنافبەرا موقەدەس و توندوتیژییدا ھەیی، چ موقەدەس نینن ل سەر خوین ریتئ چینەبووبن، بئ مرن موقەدەس دروست نابیت. دیارەژئ بۆچوونا ترسناک دقئ تیزیدا ئەوہ کو ھەگەر خوینا قوربانئیان ببیتە ھیزەک بۆ بەیزکرنا روحا ئیکریزییا گروپ و جفاکان، و کیشانا فی تەفسیری ژ کۆمەلگەھین سەرەتایی بۆ ناف جفاکین فیکافی دبیتە ئەگەرئ چیبوونا مەیلەک فاشییانە و ل ھزرا جیھاد و مەرگپەرستئ ب دویمای دەیت.

ئەمیل دۆرکھایم و موقەدەس:

چ دین نینن بئ موقەدەس و ناموقەدەس، سیفەتا سەرەکی یا دینی ئەوہ تشتین ھیبیای و پیرۆز ژیک جوداکەت، دین ھەیی بئ خودئ، بئ قوربانئ، بئ ترس ژ سرووستئ، ئی چ دین نینن بئ جوداکرنا موقەدەسی ژ ناموقەدەسی.

جېھانا موقەدەس و ھېسايى دوو جېھانن دژ و دوژمن، و موقەدەسى پەيوەندى ب روچ و ترانسېندېنتال نېنە، موقەدەس دىشېت ھېزەكا مېتافىزىكى بېت، دىشېت بەرەك، درەختەك، كانىكەك، رووبارەك و خانىيەك بېت. ئانەكو موقەدەس خودان جەوھەرەك بالاً نېنە، بەلكى دىشېت ھەر تىشتەك بېت مرۇف وەزىفا موقەدەسى بەدەتى. موقەدەس بوونەوەرەك دىرۇكى يە، مرۇف ب رېكا مېتۇدېن مېژووېى و ئەنترۇپۇلۇگى د رھ و رىشالېت وى دگەھىت.

پىشتى وان گەپانېن بەختىار عەلى دناف ھزرا بېرمەندان دا بۆيكو سەرەتايەكا تىۋورى بەدەتە خواندەھانى ل سەر موقەدەسى و ژېرخانەك مېژووېى بۇ بابەتتە خۇ چىكەت ، فېچا د بەرپەرى 53 ل ئيمان و جەنگاۋەرانى دەھىتە سەر شروڧەكرنا موقەدەسى دېۋچوونېن فاروق رەفىقدا، ئى ئەو بەرى بېچىتە دبابەتتە دا ھندەك دەرئەنجامان ل سەر موقەدەسى دەدەتە مە كو ئەم دخواندنا ئەو دەسپىكا تىۋورى تىدگەھىن، ژوانە:

1. موقەدەس ژ ئاسمانى نەھاتىيە خوار، پەيوەندى ب دىانەتېن تەوھىدى نېنە، بەلكى گرېداى مىكانزىمېن دىرۇكى يە.

2. موقەدەس ئاماژەيە بۇ دۇخەكا جفاكى و پەيوەندىيەكا مېژووكرد. نەوەك ئاماژە بېت بۇ مەخلوقەكا ترانسېندېنتال.

3. موقەدەس وەك بوونەوەرەك ترانسېندتال زۇر درەنگ دىمېژووېىدا دەھىتە گۇرەپانى.

4. ئەو تىزا دىبېژىت جفاك كۆمبونا لسەر خوانا موقەدەس، تىزەك ئەنترۇپۇلۇگى و سوسۇلۇگى يە بۇ خواندنا وەزىفا دىنى د جفاكىن سەرەتايىدا. و گرېداى سوسىۋلۇگىيا دىنيە نەوەك جەھەرەك مېتافىزىكى.

5. پەيوەندى دنافبەرا موقەدەس و توندو تىژى پەيوەندىيەك جەوھەرى و ئۇرگانى يە.

پىشتى وى بەختىار عەلى گەپانەك جدى دناف بۇچوونېن فاروق رەفىقى دەست پىدكەت و رەخنە دكەت، ئى ديسان ژى بەختىار پتر پى ل سەر بنەمايىت تىۋورى و خواندەكا زانستى دادگرېت دەمى دقېت ھزرا فاروقى رەخنە بكەت دىسا دزفرىتە سەر بۇچوونېن جودا جودايېن بېرمەندان و بۆيكو بەرسقا گەلەك پىرسىاران بەدەت سەبارەت ب موقەدەس و مرنى كو ئايا موقەدەس دىمىرېت، يان د باس موقەدەس و سەرمابەدارى و موقەدەس و حەرام و موقەدەس و ھىبارى و زانىنى دا، ھەر دقى بەشىدا دوو كاراكتەرەن د خواندەك گرېنك پىشكىشى مەدكەت كو ئەوۋى پىرۇمىسىۋس و فاوستن.

پىرۇمىسىۋس و فاوست: ترس ژ زانىنى

بەختىار دىبېژىت: گەپان ل زانىنى بەشەكى دانەبىراۋە ژ كاراكتەرەى مرۇفى، و ھەرۋەسا ترس ژ زانىنى ژى بەشەك دانەبىراۋە دەھموو سىستەمېن جفاكى و دىنىدا.

چىرۇك و پەيامېن دىنى ھەردەم مرۇفى ئاگەداردەكەنەفە كو ھىلېن سۇر نەبەزىنېت، ل دويف وان ژىدەرېن نەھىنى و مەعرىفەتتە نەچىت. چونكە مەعرىفە فانتازىا مرۇفى دلشېنېت. دىن ژ فزولا مرۇفى دترسىت. بۆيە دىن دىبېژتە مرۇفى سنورېن ھەرامېن زانستى بزائە و نەبەزىنە.

پرۇمىسيۇس:

پرۇمىسيۇس كاراكتىرەك خوارفى گرىكى يە كو نىشەكا وى مرۇفە و نىشەك زى خودى. دەمى زيۇس مەزىنە خوداڧەند، ژ دەست توخمى مرۇفان بىزار دىبىت و دىڧىتن وان د ئەردى دا بىتە خوار، پرۇمىسيۇس ژبەرگو سۆز و مەحەبەتەك زىدە بۇ مرۇفى ھەيە، ناگرى مەرىفەتە ژ زيۇسى دىزىت و ددەتە مرۇفى دا وان ژ ھەرەسەينانى بپارىزىت، دەمى زيۇس بىقى چەندى دىزىت تورە دىبىت و پرۇمىسيۇس ل چىايەكى ب بەرەكى گرئدەت و رۇزانە ئەلھۇبىيەكى دەنپىرەت دا جگەرا وى بخوت.

ئەف چىرۇكە حىكەتا نەزانىنى و ملکہ چىوونى بۇ خوداڧەندا نىشان دەت، دىبىزىت پىويستە مرۇف گوهى خۇ بدەتە خودايى خۇ و ل دوىف زانىنان نەچىت، چونکہ زانىن دىبىتە ھۇكارى ئىش و ئافات و دەردو بەلايان، بتايىتە ھەگەر بزانىن چىرۇكا پرۇمىسيۇس دىڧىرەدا ب دوىماھى ناھىت بەلكو پاندۇرا ئەو ژنا فرىو دەر ، زيوس وى ب سندوقەكا تژى دەر دەنپىرەتە لايى (ئىپىمىسيۇس) براىى پرۇمىسيۇس، ھەتا ب رىكا پاندۇراىى زياتر تۇلا خۇ ژ پرۇمىسيۇس فەكەت. دەمى پاندۇرا ل سەر ئەردى سەرى سندوقى فەكەت ھەموو دەر و مەينەتە دەنپەدەرەفە و بىچىچەدېژى پرۇمىسيۇس چ كارەك باش بۇ مرۇفى كرىبوو ژ بەين دچىت.

ئەف ئەفسانە دجەوھەرى خۇدا ئامازەيەكە بۇ فېچەندى كو نىزىكبوون ژ ھوشيارى و زانىنى دىبىتە ئەگەرى ئازار و ئىش و دەردان، پرۇمىسيۇس ئامازەيەكا بۇ خواستنا مەرىفەتە ل سەر حسابا ملکہ چ بوونى بۇ فرمانىن خودى.

تەماشاكرا مەرىفەتە وەك رووبەرەك ھەرام وەك دەڧەرەك كو نابىت مرۇف بوپىرەت دەست بدەتە نەپىنىن وى، بەشەكە ژ ئۇرگانا جىھابىنىيا دىنى. ئانەكو ھەگەر ئەم بىژىن تىشەك ھەيە مەرىفەتەك موقەدەسە ئەفە ژلاىى دىفە تىشەك زى ھەيە زانىنا وى ھەرامە و دەستلىدانا وى مرۇفى تووشى سزا و ئازار و و ئەشكەنجەيىن خودايى دكەت.

دىارەژى ئەف بىنەمايە ئىك ژ سەرەكەتەن بىنەمايىن دىنى مەسىحى بوو و ھەتا سەردەمى چاپ و چاپخاننى نەھات پىاوپىن كەنىسەيان زىرەفانا مەرىفى بوون، زانىارى ژ كەنىسى دەھاننە دەر، و ژىدەرژى ھەر لوپىدەرى دمان. پىاوپىن دىنى زانىست و زانىن مۇنۇپۇل كرىبوو، ئەو زىرەفانىن زانىستىن موقەدەس بوون. د ئىسلامى ژىدا ھەمان تىش ھەبوو، شىخ و مەلا و خاومەن تەرىقەتان خۇ وەھا نىشان ددان كو خاومەن دەرمان و موعجىزە و شىفايىنە. بۇ فېچەندى زى ئەو دژى فېربوون و پەرودەيا دەستە جەمەى و گىشتى بوون.

بەختىار دىبىزىت ئەف نارىشە دگەل سوكراتى دەست پىدكەت، دەمى سوكراتى گومان دكر كو مرۇفى شىانا دىتن و سەلماندا ھەقىقەتە ھەبىت. مرۇف ل دەف سوكراتى بوونەوەرەك بوو بەس (دىزى كو نزانىت) ئەف بۇچوونە دەف ھەموو ترادىسيۇنگەران و دوژمنىن رەوشەنبرى و نازادىيا ھزرى بەھايەك گرىنگ ھەيە. و فاروق رەفىق زى گەلەك ستايشا فى تىزى دكەت.

بگىشتى جەوھەرا فى دىتنا ھەرامپەرست دىبىزىت كو مرۇف بوونەوەرەكە ژفېچەندى جاھىلتەرە كو رىك ھەبىت دەست ل كانگەيىن مەرىفى و رىگىن رزگارىي وەردەت. ئەف بۇچوونە ژ سوكراتى دەپت و ل چەرخىن دواتر زى درىژەى ھەيە و ئەڧرۇكەژى ترادىسيۇنىست نوپنەرى ئەفى ناراستەينە.

فاوست

فاوست ئىكە ز ھەكايەتتەن چەرخى پازدى، زاناھەك بوويە دگەل ئەھرىمەنى پەيمانەك خوينەلۇ پېكرىيە، فاوست روح خۇ ددەتە ئەھرىمەنى ب مەرجەكى گو ئەوۋى بىست و سوار سالا نارەزوويپن خۇتيركەت و ئەھرىمەن كلىلا جادوويان بدەتې. فاوست خۇپەرست و ئىگۈيىستە. مەبەستېن خۇيېن فەردى ددانته سەرروى ئەخلاقى.

گەلەك كەس و بىرمەندان ل سەر چىرۇكا فاوستى نقيسىيە و تەفسىر كرىيە. و فەيلەسوفى ئەلمانى (ئۇسوالد شپىنگلەر) ئىكەم كەسە تىگەھا (مرۇقى فاوستى) د كىتبا (ھەرەسى شارستانىيەتى خۇرناوادا) بكارهينايە. مرۇقى فاوستى كەسەكە كو بۇ دەربازبوون ژ سنوورپن تەسكىن مرۇفايەتيا خۇ ھەموو رىكەكى دگرىت، دنافبەرا ئەزموون و ئەخلاقى دا، ئەزموونى ھلدبژىرېت، دنافبەرا مەعريفەت و ويژدانى دا، مەعريفەتې ھلدبژىرېت. ئامانجېن خۇ موقەدەس دىبىنيت. بۇ ۋى ھەمى رىكا دگرىتەبەر دا ئارمانجېن خۇ بجه بىنيت. فاوست رەمزەكە بۇ ويستېن مرۇفايەتېن ترسناك كو د زانستېدا بكاردهينن، كو د ئەنجاما كارېن خۇدا ھەم خۇ و ھەم دونيايى ژى ويران دكەن. فاوست پىخەمەت زانستې دەستبەردارى ئەخلاق و خودى دىبىت، بۇ ويژى دىبىتە مرۇفەك دلرەق و ترسناك.

چىرۇكا فاوستى كو ژ چەرخى پازدى دەيت نامازەيە بۇ فېچەندى كو زانست ژ ئەھرىمەنى دەيت. مرۇقى فاوستى كەسەكە مەعريفەتا خۇ ب رىكا پەيمانەكى دگەل شەيتانى بدەست خۇفە دەينيت. كۇدا سەرەكى يا فى چىرۇكى ئەوۋە كو مەعريفەت ژ شەيتانى دەيت و ئيمان ژى ژ خودى. ژبەر فېچەندىژى كۇنزەرقاتيف و تردسىۋنست وان چىرۇكان ۋەك بەلگەھ بۇ راستى و دروستيا ئيمانى كۇرانە دەينەفە، كو پىويستە مرۇف دويىف زانست و فىربوونى نەچىت چونكى دگەنە رىكەك وىرانكار، مرۇقى ھەفچەرخ ۋەك مرۇفەك فاوستى پىشەبەر دكەن، چونكى بۇ ۋى فىربوون ژئيمانى گرنگترە، باۋەرىيەكا زىدە ب ھزرى خۇ ھەيە، سەرىچىيا خودى دكەت، دەسكاريا تىشتېن خالىقى دكەت، سروشتى تىشتان دگوھورپت. و تەماھىيا حىكەمەتا ئىلاھى ناكەت، و چافى ۋى ل رەحمەت و مەغفەرتا خودى نينە. پىشتى ۋى بەختيار دىتتا تردسىۋنستان كورت دكەتەفە و دىبىژىت ئەو سى ئەنجامىن خەلەت ددەنە مە كو ئەفەنە:

1. فزول و دىستا فىربوونى بۇ مرۇقى تىشتەك ترسناكە، پىتقىيە رىك لى بەيتە گرتن.
2. زانست ب مرنا ئەخلاقى دويماھى دەيت. دفىرەدا ئەخلاقىن دىنى تاكە ئەخلاقى مەمكىنە.
3. دىن ب جەوھەرا ئىزۇتيرىكى زياتر ژ زانستې ب جەوھەرا ئىكزۇتيرىكى ژ ھەقىقەتې نىك دىبىتەفە.

دىارە مرۇقى فاوستى ژبلى فى دلەلەتى كو نامازەيە بۇ ھەولا مرۇقى بۇ زانىنى، ھەرۋەھا دىشېت نامازە ژى بىت بۇ جۇرە مرۇفەك توندوتىژكار، كو چ رىگرېن ئەخلاقى نينە رىكى ل پرۇژېن ۋى بگرېت. تىنى نياز و نارەزوويپن خۇ دكەتە دەستۋورەك ئەخلاقى. دقى رەھەندىدا مرۇقى فاوستى گرئىداى ھزرى فاشى يە. پىكۇلا فاوستى بۇ بوون ب ھىزەك مەزن، ئەف رەھەندە لايى دپندەيى و توندو تىژى يە لدەف فاوستى. كو بۇيكو بىت خودى پەيمانەكى دگەل شەيتانى گرئىدەت.

بكورتى پىشتى وان باسېن تىۋرى ئەم تىدگەھىن ، كو بۇ سەردەمەك درىژ مرۇقى تىنى ئيمان ھەبوويە دا پى تەماشا دونيايى بکەت، و دىن ژى ھەر ددەسپىكىدا بى حەرام نەژيايە، دەمى دىن ھندەك تىشتان حەرام دكەت،

دەھمان دەمدا شەرعىيەتتى ددەتە دەسھەلاتەكى ژی دا دا سانسۆرا ھزرى بکەت. دا سنوورپن ھەرام و ھەلال و شېۋە و شېۋازا وان ديارى بکەت. بکورتى دا عەقلى كۆنترۆل بکەت و ھەول دەت ھەر ب باوھرى و ئىمانى بەرى خۇ بدەتە دونيايى نەوھك ب ھزرى.

ديارەزى بۇ من ئەف بۇچوونە دوولايەنە، چونكى بەختيار دىبىزىت سەلەفى فېگافى شەرى مؤدېرنى ل كوردستانى دكەن چونكە نوکە پى دحەسىپن كە كۆمەلگەھ خەونى ب گوھورپن و نازادىيى دىبىنيت، و بزافىن وانزى پەرچەگردان بۇ وان خەونان. ئى ئەز بخۇ رەنگە وھا نەبىنم بتايبەتتى دەما مرۇف د ئەدەبىتا كوردى دا روودچىت دىبىنيت كو ھىش سەلەفى و كۆنرەفاتىف پتر و پتر خۇ وھك خودافەند و پەھلەوان پېشبەر دكەن. ئايا تەفسىرا مە ج بيت دەمى رەوشەنبىرەك خۇ وھك خودافەندەك پېشبەر بکەت؟ ئايا ئەم چەوان بشيپن دخواندنپن تىكستىن وى رەوشەنبىرىدا نازاد بىن؟ چەوان تىكستىن وىزى وھك كىتابىن خودى تەماشاش نەكەين؟ دەمى نفىسەر ببىتە خودافەند يان خۇ دكەت خودافەند، تىكستىن وىزى دىبىن ئايەت و سنووردار. و ئەم نەچارىن ب تەماشاش ئىمانى وان تىكستان بخوینىن و ھەر چ گۆت ئەم دەستان بۇ بقوتىن و سویندا بسەرى بخۆين.

ئەز دىبىنم ھىش خەونا گوھورپن و نازادىيى دناف رەوشەنبىراندان نەگەھشتىيە، بەلگەھ ژی ھەموو ئەو نفىسنن ئەوین رۇزانە ئىمان و ئايەتان ددەنە مە نەوھك زانست و مەعريفى، يەقىن و بەرسقان ددەن مە نەوھك گومان و پرسیاران.

بەرھەمىن وانزى دىبىن دىن، نەوھك بەرھەمەك ھزرى كو ئاسۆيپن نوى لەھمبەر مە فەكەن، خۇ وھك پرۆمىسۆسى پېشبەر بکەن نەوھك زىۇس.

بەشى دووھم

ئىزۆتتېرىكىەت (نىۋخواھى) (الباتنىە)

يان رىگا بەرەو فاشىزم

د رىيا نافنىشانى ئەم تىدگەھىن كو بەختيارى دقېت ، دفى بەشىدا بۆمە باسى وان رىكان بکەت ئەوین مرۇفان بەرەف فاشىيەتتى دبەن. ئى دىسان ژی بەختيار ب پېشبەرىيەكى مەعريفى وى رىكى بۇ مە رووھن دكەت و شرۇفە دكەت، مینۆدېن برەنگەك بەررەھ بنگەھىن تىرى و ھزرى بۆمە شرۇفە دكەن كا ھزرىن فاشى ژ كىفە دگەھنە دناف رەوشەنبىرىيا مەدا، رھ و رىشالىن وان ھزان چنە؟ چەوان دەپن و گەشى دكەن و خۇ دكەنە گووتارەك رەوشەنبىرى؟

ل سەر وى بنىياتى دخواندنا ھزرا فاروق رەفىقى دا بەختيار دەپت و زەمىنەيا ھزرى لجمە فاروقى ئاشكەرا دكەت. بۇ من تىشتى بالكىش ئەوھ كو بەختيار شىيايە ب خواندنا كۆمەكا ژىدەرپن ھزرى و فەلسەفى و

مەعرىفى ھەم دەستىشانا وان بىنەمايىن ھزرى يىن فاروقى بىكەت و ھەم گووتارا وى ژ رھان دا شروفھ بىكەت و ھەم كۆمەكا پىزانىيىن گىرنگ وەك باسەك تيۆرى ل سەر فاشىزم و ئىزۆتيرىكىيەت و گنۆسىيەت و مستىك و رھىن راسىزما روحي و تىگەھىن دى بدەتە مە و باسى چەندىن بىرمەندان و ھزرىن وان و پىشەبەرىيىن وان بۆمە بىكەت.

دقپىردا ئەز دى ھەولدم بوختەكى پىشكەشى خواندەفانان بىكەم.

بەختىار بۆيكو مە دئىزۆتيرىكىيەتى بگەھىنىت، دىبىنىت پىويستە بەرى ئەم بىرسىن ئىزۆتيرىكىيەت چىيە؟ پىويستە پىرسىار بىكەين گنۆسىيەت چىيە؟ بۆيكو رھىن ئىزۆتيرىكىيەت كۆ دىناف دىنىدايە و نىشانى مە بدەت پىويست دىكەت ب كوويرى وان رھان دەرئىخىت و پىشتى وىزى پەيوەندى و وەككەھىيا ئىزۆتيرىكىيەتە مۆدپىرن و رھىن دىرۆكىيىن گنۆسىيەت بىسەلىنىت.

گنۆسىيەت

گنۆسىس پەيشەكى گرىكى كەفنى ب ئانكوييا (زانىن) دەپت. سالا 177ئى پىشتى مەسىحى، قەشە ئىريانىوس، بۆ ئىكەمجار ئەف نائفە دانا سەر گرۆپىن گنۆسىيىن وى چەرخى،

لدويف گنۆسىيان، جىھانا تارىياتى و رووناھىيى دوو جىھانىن جودان. ئىك ژوان باشە و يادى بەد، ئەف دوالبىزمە بىنگەھەك ئەزەلبىيە ل جەم گنۆسىيان. و ھەروھە بىنەمايا دابەشبوونىن دىيە پىشتى گنۆسىيەت زى، ئەف بۆچوونە ب شىوازا دىانەتە گنۆسى ل مانىيەتە دەرئىخىتەفە. ئەف دوالبىزمە گنۆسىيە دمانىيەتە فۆرما خۆيا دروست وەردگىرىت. جەوھەرى مانىيەتە ل سەر دوالبىزمە كى رادىكال جىبوويە. دوالبىزمەك كۆ دىبىتە بىنگەھ بۆ ھەر دوالبىزمەك دى كۆ پىشترال جەم ئىزۆتيرىكىيان دەرئىخىتەفە.

لدويف گنۆسىيەتە مروف دەسپىكى بەشەك بوويە ژ ھەرىما رووناھىيى، پىشتى وى ب ۆھۆكارى گوناھەكا گەردونى مروف بوويە مەخلوقەك كۆ كەتە د زولمات و تارىيىدا، لى ھىش مروفى دىناف خۇدا رووناھى ھلگرتىە. مروف ژ سى پىكەتەن جودا جىبوويە: جەستە، دەرروون و روچ. جەستە و دەرروون سەر ب ھەرىما تارىياتى ۋەنە، و روچ سەر ب ھەرىما رووناھىيە. ئىدى دقپىردا كەرب و كىن لەمبەر جەستە و دەرروونى ژدايك دىن و روچىش دىبىتە جەئى ستايشى.

جەوھەرا فى بۆچوونى ئەوگە رزگارگرنا روچا رۆشن ژ زىندان لەش و دەرروونى بىرىكا ئەزمونەكا عىرفانى. بىنەمايا دوالبىستى دەمى ۋوناغىن دىدا دەرئىخىتەفە، كۆ دووانەيەك رادىكال جىدكەن. دوو پۆلىن بىچەوانە. ئىك سەروكانى يا رووناھىيە، يادىزى كانگەھا تارىيى. و وھە دىبىن كۆ ئەف دوو پۆلە ج جاران ناگەھنە ئىك و بەردەوام د مەلانى دانە.

يوليا ئىفرسن دىبىزىت نازىيان رھەكا گنۆسى ھەبوو، وان مروف دىنافبەرا دوو رەگەزان (پاك و بالا كۆ ئارىيىن سىپى بوون) و رەگەزەك تارى و نزم كۆ توخمى (جوهىيا) بوو. دابەش كرىبون، ئەف دابەشبوونە چىرۆكەكى گنۆسى بوو دەسەردەمەك دىدا.

بەختىار دىبىزىت فاروق ئىكەم كەسە فى دىتەنا گنۆسى دەئەدبىياتىن مۆدپىرنا كوردىدا دروست دىكەت، كۆ ئىسلام و مۆدپىرنى وەك دونىايان كۆ ناگەھنە ئىك و پىكفە ناسازىن حساب دىكەت. و رۆشنىر و عارىفنىن مستىكى وەك دوو بەرەيىن بەرەفازى كۆ بەرەيەك تارىياتىيەك تەواوہ و يادىزى رۇناھىيە حساب دىكەت.

ئەفەزى فۆرمەك مۇدىرن و گنۇسىيە كو فاروق رەفۇق ژ فۇ دابرا نا رەھا يا وەرگرتى كو (رىنيە گىۋىن)
 دىنابەرا تىرادىيۇن و مۇدىرنەيى دا، عارىف و رەوشەنپىرى دا دچەسپىنيت.
 پىشتى وى گنۇسىيەت (جىھانى) و (خودى) وەك دوو جەمسەرىن دژ دىبنن، دونيا دىبىتە قەوارەك دژى
 خودى، و مرۇف ژى تىدا سەرگەردان و ھافى دىبىت و دونيا دىبىتە جەھك وىران و كافل.
 و بۇيىكو مرۇف ژى دۆزھە دونيايىدا دەرياز بىت، پىويستى ب بانگەك ئىلاھى ھەيە دا بزفرتە ناف روناھىي،
 بۇوى گنۇسىيەت داخووزا دەسھەلاتەك عىرفانى دكەت.

ئىزۇتىرىك و مستىك چنە؟

ئىزۇتىرىكىزم نامازىيە بۇ كايەيەك بەرفرەھ كو گەلەك تايىتل دىن فى پەقىدا كۆم دىبن، وەك سحر، فەكۆلىن ل
 سەر زن و تاويزمى، كولتورا زىكت و كەلتىن دىنى، خواندانا بەخت، ھۆرۇسكۆب و بورج، ھەستى شەشەم و
 پاراسايكۆلۇژى، بۇگا و شەيتانپەرىسى، ستىر ناسى و سحرىن رەش، فەكۆلىن د پەرسىتگەھ و ھىمىن دىنى يىن
 كەفتار، كىميا كەفن و خەواندانا موگناتىسى. سۆفىزم.
 خەسلەتا سەرەكى يا ئىزۇتىرىكىيەت زىقپنە بو نافدا، بۇ دونيا روھى يان دونيا ناوہو، كو ئەو دونيا جەھى
 خودى راستەقەيەنيا مرۇفى يە.

ئىزۇتىرىكىيەت رىتوالەك دىنيە، دىقپتن روخسارەكا تايىبەتى بەدەتە دونيايا مادى و جىكاكى. ئانەكو ئەو ژ
 دونيايى نارەقىت، ئى دونيايى دكەتە شوينا جەنگەكى دژى ئەو تىشتىن كو دىقپت دگەل وان بشەر بچىت. زىفرىن
 بۇ ناوہو بىتنى زىفرىنەك فەردى نىنە، بەلكى ھەلوپىستەكە دژى ھەبوونى و ژيانى ھەمىي.

سەبارەت ب مرۇفان ژى ئىزۇتىرىكەكان وەك پىشكەك ژ بزافەك روھانى خودان ھەمان گوتارىن كەفتن و
 دووبارە دكەنەفە. ب بۇچوونا وان مرۇف ژ دوولايەنەك جاويد جىبوويە، (لەش و روح) جەوھەرى روھى ژ
 لەشى بلندترە. بى لەش و پىشتى لەشى ژى دىزىت. و د شىويەيىن دىدا (رۇج گوھورپىن و دۇنادۇن دكەت).
 ئانەكو كاراكتەرا ھەقىقىيا مرۇفى دىناف روھا وىدا نىستىيە. و زانستىن راستەقىنە و جەوھەرى رىنومايىن
 گەردونى دىناف وىدا ب ماتى ھاتىنە نىسىن. ئەو بىتنى پىويستى ھىندىيە خۇ ھىشار بکەت. و لىدەف وان
 مەعرىفا وان بان زەمانى يە، بى خەلەتى يە پىويستى ب راستەقەكرنى نىنە، كىم نىە ھەتا بەيتە
 زىدەكرن، كەفن ژى نابىت ھەتا بەيتە نوپكرن. ئىدى ھەقىقەتا ئىزۇتىرىكى وەكى ھەقىقەتەن زانستى يان
 كۆمەلايەتى نىنە كو پىويستى ب ئەزموون و بەلگەھ و و رىكىن زانستى و كۆمەلايەتى بىت. راستى لىدەف وان
 ئەزموونەك باتنىە، كو كەسى ئىزۇتىرىك وەك ئەنجامى سەفەرەك روھى دگەھتى. ھەقىقەت لىدەف وان ژ
 بونىادەك فىزىكى يان كۆمەلايەتى دا نىنە، ھەتا سىروشت و كۆمەلگەھى بۇ بگەرىپىن، بەلكى ھەقىقەت دىناف
 روھا مرۇفى دايە. ئىدى پىويست ناكات ئەم بۇ قانۇنن سىروشتى و دىرۇكى بگەرىپىن تا تىبگەھىن ھەقىقەت
 چىە؟

د سرووتىن ئىزۇتىرىكىدا كەسى ئىزۇتىرىك ھەست دكەت خودى دىناف وىدا روھن بووى و ئەو ژ پايەيا
 كەسەك ھىسايى بلندترە. دىقپردە ئەو دىبىتە تىشەك دى، وەھا دىبنىت كو ئەو ژ تاقمى مومتازانە. ئەو خودان
 (ئەزەك) بچووك نىنە، بەلكى (ئەم) دك مەزن ھەيە.

مستىك:

سەبارەت ب مستىكى وليام جيمز بوان خالان مستىكى ژ دۇخېن دىيىن دىنى جودا دكەت:

1. نەدرگن، يان ناسى مان ژ دەرفەى دەربېرىنى. ب جۇرەكى كو دىيىت وەك دۇخەك بەيتە وەسەف كرن كو پتر ژ ھەستان (ئىجساسات) ان نىزىكتىر بيت نەوەك ژ ئەقلى.
2. ئەويچن فى ئەزمونى دژين، ژ جۇرەك ھەقىقەتتى نىزىك دبن، كو ب تىگەھشتەك ھىسايى تەفسىر نابىت.
3. دۇخەكى روحيە، بەردەوامىي نابىنيت كورت و تىپەرە.
4. ئەوە كەسىن دقى ئەزمونى دا دبوورن، پاسىف دبن، ھەست دكەن ئىچكەك دى ئىرادا وان زەفت دكەت.

(شتاينەر) دىيىت كەسى مستىك (ئەزەك) دى دناف خۇدا دىتە. ئەزەك بلندتر، ئەزەك كو د سنورىن دونىايا حسىدا ناراوەستىت و ژى دەرباز دىت. ئەزەك بەرى ژدايكوونى لقيرە بوويە و پشتى مرنى ژى ھەر دمىنيت، ئەفە ھىزەك خولقىنەرە، كو كەسايەتتى چىدكەت. تىشتەكى خودافەندىيە دمرؤفیدا، دقى رىكىدا كەسى مستىك ئەزمونا خودافەندىيا خۇ پراكتىك دكەت.

دقىرەدا مستىكىيەت و ئىزۇتتىرىكىيەت ب گشتى ل سەر دەسبەردارىبون ژ (من- ئىگۆ) و كەشفكرنا خود چىبوويە. پىويستە (ئەز) بەرىت دا ئەم ل پشت مرنى برىكا ھەلىانا (ئەز) د ئىكەيەك بلندتر دا خودى راستەقىنەيا خۇ ببىنەفە. چونكە خودى راستەقىنە جەوھەرەك داپۇشراوہ ب تەپۇتۇزا ژيانا چقاكى و كارى ئىزۇتتىرىك و مستىكان ژى، كارىن رابەرىن روحى عارف و فەيلەسوفىن ئىمانى ئەوہ ئەوى تۇزى راکەن ئەو جەوھەرا دناف مرؤفى دا نقتىيە ھىيار بکەن. دەمى ئەو روح ھىيار بوو، روناهى وى كەسى دادگرىت وەك چەوان بىزى راستەوخۇ دگەل ھىزەك موقەدەس بوويە ئىك.

پشتى فىچەندى كەكى بەختىار ب كوويرى دەيتە سەر شروڧەكرنا ھزر و بىرمەندىن كو پىشپەو بوويە بۇ نەرىتگەرايى و سەروكانى يا ھزرى يا فاروق رەفىقى بۇ فكىرىن فاشى و چەوان ئەف تىزە ژ ھزرمەندىن فاشىست كۆپى كرىيە و دناف كەلتورا كوردى دا پەخش دكەت. جارەكا دى ژى دىبىژم ب كوويرى ئەف كارە كرىيە و شىايە ژىدەرىن وان ھزر و نايدىيان ببىنيت و تەفسىر كەت و بدەتە خواندەفانى دا بزانىت رەوشەنبىرەك كورد چەوان سەردەرىي دگەل ھزر و ژىدەر و نايدىيا و دونىايى دكەت. بى گومان بەختىار باسى فاروق رەفىقى دكەت، لى ئەم دىيىن دناف وان باسان دا چەندىن تىكست و بەرھەمىن مستىك و ئىزۇتتىرىكىيەتتىن كوردى كەشفكەين، ئانەكو وەك بەختىار دجەك دى ژىدا ل سەر تىكستى دىيىت كو تىكست كارەك نە تامامە، و خواندەفان دىيىت بەردەوامىي بدەتە تىكستى و گەپانا خۇ بەردەوام بکەت. دقىرەژى دا ئەو تىكستا بەختىار ددەتە مە دىيىت بى دويماهى دناف رەوشەنبىرىا مەدا درىژ ببىتەفە و ئەم وەك خواندەفان چەندىن تىكستىن دى ل سەر ئافا كەين. دقىرەدا بەختىار باسى راسىزما روحى و وان بىرمەندان دكەت ئەوین فاروق ھزرىن وان كۆپى دكەت وەك (جۇزىف دى ماىستەر، رىنىيە گىونىن و يۇليۇس ئىفۇلا) كو وان بىرمەندان چەوا كولوورەك بۇ بى باكرنا مرؤفى چىكرىە و دىرؤكا مرؤفايەتى ژى وەك دىرؤكا ھەرەسى دبىنن، و بگشتى مرؤفان دابەشى سەر دوو جۇران دكەن، سەردەستىن پاك و مەزن، دگەل مرؤفۇن چە ، و ھەمى بگشتى ژى

دژايهتی يا هزر و مۇدېلېن كۆمەلەيەتى و مەعريفى و زانستى دكەن. و دژى فېچەندېنە كو مرۇقى وەك بوونەوهرەكى ببينين كو ل روانگەى پەيوەندىيېن وى دگەل سروشتى ماھىيەتا خۇ وەردگريت. ژبەر فېچەندى ئەو ب تەمەى دژايەتى يا زانست و وان فەلسەفا دكەن كو مرۇقى وەك بوونەوهرەك دبينن ژ ئەنجامى كارېن سروشتى يە وەك (داروينيزم و فرۇيديزم). دەف وان روح پېكەتەك بان سروشتى ھەيە، و روحا مرۇقى ژى ل سەر دەستى مۇدېرنە و رەوشەنگەرىي ھەتا نزمترين ئاست ھاتىە خوار. پىشتى وىژى ئەو ھزرېن سەلەفى و فاشى شيائە ھەردەم ئايدىلۇلۇژيا شەرى وەك زەمىنيەك ھزرى بۇ نازى و فاشىيان چىكەن و ئەو ل سەر براوہستى، و ديارەژى تېوہگلانا رەوشەننيران د پىشتگرتنا ھزرېن سەلەفى و فاشى و نازىيان و ھەتا ل كوردستانى يان ئىراقا بەعسىيان ھەميشە جەى ل سەر راوہستانى بوويە، ديارەژى ئايدىلۇلۇژيايېن دىنى ھەردەم دىن شەرى و جەنگان وەك ھىزەك پېكەي و پتەوگەر بۇ جفاكى پېشبەر بکەن و ستايشا روحا جەنگاوەرى و شەرکەرەن بکەن. ديارە ئەف بۇچوونە دکولتورا نازى و بەعسى و ئىسلامىدا وەك ناوازەك ئاشکرا ديارە. ژيان د ريسک و مەترسياندا ھەميشە ئىديالەك بوويە بەرھەف د کولتورا مرۇفایەتیی دا، و لەھمبەر ژى رەخنە ل ئىديالا ئاشتى و بەختەوهرىي و تەناھىي ھاتىە گرتن.

سەلەفى دبىنين كو مۇدېرنە ھەزا مرۇقى بۇ كامەرانى و كەيف و چىژان دبەت و دكەتە ئارمانج، ئى ئەف ئارمانجىن ھەنى دگەل روحا جەنگاوەر و روحا جوامىريانەيا شەرکەرى ناگونجىت. دڤىرەژىدا ديارە ئەفرۆكە دناف مەدا مرۇف بسانەى دىت بازدەتە سەر تىگەھا جىھادى و دىنان بکەت تايتل بۇ وى جىھادى. و جىھادى وەك بەر جەستەبوونەك بۇ روحا جەنگاوەرى ببىنيت، كو دژى مۇدېرنى رەوشەنگەرىي دجەنگىت، دژى مرۇقىن بى ئىمان و رەوشەننيرىن بىژى و ستايشكەرېن لەشى و جوانىي و ژيانى.

بەشى سىيەم

رۇشنىر، ھەقىقەت، عەقل

خواندەفانى ھىژا ھەتا فېرە وەكى ئەم دبىنين بەختيار عەلى ب دىتنېن كەسەك شارەزا و مەعريفى ھەول ددەت كو ل سەر بنەمايەك تىۆرى و ب رىكا كەشفكرنا رھ و رىشالېن تىۆرىي بابەتى خۇ بکەتە بابەتەك ھزرى و مەعريفى. بۇيكو بابەت بتنى بەرسقەك ھشك و راستەوخۇ و كېم بابەتى نەبىت بۇ فاروق رەفىقى. بۇ من تىتى بالكېش ئەوہ كو بەختيار شىايە بگەھتە سەروكانىيا وان تىۆر و وان دەرکەوتنېن سەلەفى يېن نوى كو ئەفرۆكە دناف كولتورا مەدا خۇ پېشبەر دكەن. ديارە بەختيار دزانىت بۇيكو ئەم تىبگەھىن ئەو دەرکەوتەيېن سەلەفى و فاشى و توندرو كو دژايەتى يا رەوشەننيرى دكەن، رەوشەننير وەك مرۇشەك خەونى ب رەوشەنگەرىي و ئازادىي و دەرکەوتەيېن مۇدېرن دبىنيت، ژ كىقە دەيت و جەوان ژىدەرېن خۇيېن مەعريفى يېن دىرۆكى بكار دبەت و د ئەفرۆيا مەدا بكار دەينيت. بۇ من تىتەك خوەيا بوو كو ئەوژى ئەوہ، ئەم وەك كورد بگىشتى و رەوشەننير بتايىبەتى چەند ھەژار و دەستكورتىن ژوان پىزانىنان و باسېن تىۆرىي و ژىدەرېن وان بىر و ھزران. چەند دوويرىن ژ دونيايا وان بىرمەندان و ھزرىارېن كو بەرى چەندىن چەرخان ژياينە و

ئەفرۇكە كارىگەريپەك راستەوخۇ ددانە سەر رەوشەنپىرىيا مە؟ پىرسىيار ئەوۋە بۇچى رەوشەنپىرى كورد دچىت تارىكتىن و فاشىترىن و سەلەفىترىن مېتۇد و رىيازىن ھىزرى و ئايدىيى و دىنى و ئايدىيىن وەك دىنى ھەلبىزىرىت و وەك مۇدىلەك ھىكرى دكەتە د رەوشەنپىرىيا مەدا؟ بۇچى دژاىپەتى يا دونىا رۇشنگەر و مۇدەرنىزمى دكەت؟ بۇچى نەقىت ھىزىر بىپتە سەرورە و ئەم ژ نەف مۇدىلەن دىنى و ئايدىيى دەرباز بىپن؟

ئايا رەوشەنپىرى كورد بۇچى نەشىايە ھەتا نە وان ژىدەر و رىيازىن ھىزرى يىن ھەمەجۇر و رەنگاورەنگ وەك دەرگەھەك بۇ ئازادىي و پىشتىرتنا دەمۇكراتىي و مرۇفائەتىي و دونىايەك ئەقلانى فەكەت؟ بۇچى كاراكتەرا رەوشەنپىرى كورد ھەتا نە نەشىايە ب كوويرى چەمك و تىگەھىن ھەقىقەت و ھىزىر و مەعرىفە و دىن و ھتد...، ب مۇدىلەك دووير ژ دىنى و ب كايەيەك سوسىيۇلۇگى يان ئەنترۇپۇلۇگى تەفسىر بكەت؟ ئەف پىرسىن ھەنى مە دىنە بەر ھەندەك پىرسىيارىن زوويتىر، كو ئەوژى ئەوۋە دا ئەم بىپىن بەرسفا وان پىرسىياران بدەين، بىپويستە ئەم د ماھىيەت و فۇنكسىۇنا رەوشەنپىرى بگەھىن. و مومكىن ژى نىنە بى تىگەھىشتن د رەوشەنپىرى يا كوردى و ژىدەرىن ھىزرىن كوردان ئەم د رەوشەنپىرى كورد بگەھىن. بۇ وىژى ھەتا نە ئەو پىرسىيارى كو ھەر جار دووبارە دبىتەفە و دپرسىت رەوشەنپىرى كى يە؟ بوويە پىرسىيارەك كو نەشىايە ھەتا نە تىكستەكى وەھا چىكەت كو ئەم تىبگەھىن رەوشەنپىرى كى يە؟

ئايا دووير ژ ژىدەرىن ھىزرا كوردى ئەم چەوان دىپىن د رەوشەنپىرى بگەھىن؟ بىي كو ئەم دىن و سىياسەت و كولتور و رەوشەنپىرى و بىكەتەيىن رەوشەنپىرى و فەرھەنگى يا كوردى بىياسىن چەوان ئەم بكارىن پىناسا رەوشەنپىرى بگەين؟

ئايا رەوشەنپىرى گرۇپەكن يان خىلەكن يان خودان يەك ماھىيەتن دا ئەم بىپىن وان ھەمىيان كۇم كەينە سەر يەك؟ ئايا ئەم دىپىن دگەل جىاوازييا ژىنگەھىن جودا و كايەيىن جىاواز و مىنبەرىن جودا ھەمىيان بىخەينە دپىناسەكى دا؟ چەوان ئەم بكارىن كۇمەكا سىفات و ئەخلاقياتىن گىشتى بدەينە تەف رەوشەنپىران؟ ئايا رەوشەنپىرى يەك ماھىيەت و يەك جۇرە؟ ھەگەر خودان ماھىيەتىن جودا و جۇرىن جىاواز بىت ئەم چەوان وان بىخوینىن؟ وەك فۇنكسىۇننىن جۇراوجۇر يان مۇرالنىن جۇراوجۇر؟ و ئەم چەوان دىپىن خۇ ژ حوكمىن ئەخلاقى بپارىزىن ل سەر رەوشەنپىرى و بىپىن بىتنى حوكمىن ھىزرى ل سەر بدەين؟

ئەم دىپىن ب چ مۇدىل حوكمى ل سەر رەوشەنپىرى بدەين؟ بەرى وى ئايا ئارىشەيا رەوشەنپىران چىە دا ئەم حوكمى ل سەر بدەين؟ ئايا ئەم بۇچى رەوشەنپىرى رەخنە دكەين؟ ژبەركو رەوشەنپىر پىرسىياران ناكەت؟ يان بەرسقان نادەت؟ ئايا ئەركى رەوشەنپىرى بىتنى پىرسىياران چىكەت و بەرسقان نەدەت؟ ئايا دروست رەوشەنپىر نەشىت بىپتە بەرسقۇدەرى ئارىشەيىن سىياسى و كۇمەلايەتى و مەعرىفى و دىنى و ھتد...؟ ئايا بۇچى ئەم داخووازا بەرسقان ژى ناكەين چونكە بەرسق نىنن يان ئەركى وى نىنە؟ ھەگەر ئەركى وى نەبىت پا بۇچى ئەم بى گومان پىرسىيار كرنى ل سەر فەرز دكەين؟ ئايا بىپويستە رەوشەنپىر بىتنى پىرسىياران چىكەت و گومانان بكەت و بەرسقان ژى بۇ سىياسى و عارف و مەلا و شىخ و مرۇفەين كايەيىن دى بھىلەت؟ ئايا مرۇفەين كايەيىن دى نە رەوشەنپىرن؟ ئايا ئەوین بەرسقەكى بىشكەشى كۇمەلگەھى بكەت ئەو نەرەوشەنپىرە؟ ھەگەر ئىكى ھەقىقەتەك گۇت ئەو نەرەوشەنپىرە؟ ئايا ھەقىقەت نە بەرسقە بۇ كۇمەكا ئارىشەيىن ھىزرى و چىاكى و مەعرىفى و ھتد...؟ ئايا رەوشەنپىرى و دىنى چ پەيوەندى ب ھەفرا نىنە؟ رەوشەنپىرى و سىياسەتى، رەوشەنپىرى و ئەنترۇپۇلۇگىا و سوسىيۇلۇگىا و كايەيىن دىپىن زانستى و دىرۇگى و فەرھەنگى ھەفبەندى نىنە؟ ئايا رەوشەنپىر نەشىت بەرسقۇن وەھا بدەت كو دناف خۇدا پىرسىيارىن نوپىر و نوپىر پەخش كەت؟

ئەفە و چەندىن پىرسىيارىن دىتېزى مۇرۇق دىشېت د ناواخنا باسېن بەختىيار غەلى دا چېكەت، كو وەبكەت ئەم گوماننا دوان تىكست و بەرھەمان بىكەين ئەووتت وەك توتيان ھندەك پىرسىيارىن ھەمى گاڤا حازر ددەنە مە ل سەر رەوشەنبىرى و بىي كو خودانىن وان تىكستان ب ھزر ل سەر وان پىرسىياران راوەستن و گومانى د پىرسىيارىن خۇزىدا بىكەن و بى ئاگەھ ئى ھەبوون ئىبلى پىرسىياران بىدەن مە بەرسقىن يەقىنى و ھەقىقەتتەن رەھا ددەنە مە. بەلى پىرانيا رەوشەنبىران وەك توتيان و بى گومانكرن ، (بەرسقنەدان) رەوشەنبىرى وەك باھايەك يەقىنى پىشېبەر دكەن و ئەركى (پىرسىياركرنى) ئى دىسان وەك ھەقىقەتەك رەھا ددەنە رەوشەنبىرى. تىكستىن كوردى تىزىنە ئ كۆمىدىيائىن ھەقىقەتتا رەھا و يەقىنا رەھا.

ئەفە و گەلەك پىرسىيارىن دى دگەل خاوندنا فى پەرتووكى بۇ من چېدىن و دقى بەشىدا بەختىيار گەپىانەكى پىر بەرھەم بمە دكەت و بەرسقىن گەلەك پىرسىيارىن مەزى ددەت، دا پىكفە بەردەوام بىن:

رۇشنىر و كىشەى ھەقىقەت:

سەرەتا بەختىيار دوو تىگەھان ئىك جودا دكەت. يەكەم دزايەتى كرنا رەوشەنبىرى . دووھەم. رەخنەكرنا رەوشەنبىرى.

بەختىيار دىئىت ديارە تىگەھا يەكەم دزى رەوشەنبىرىيە وەك بەرھەمەينەرەك بۇ پىرۇسىسا سىياسى و شارستانى و زانستى و كولتورى. و رەوشەنبىرى وى پىرۇسىسى ھەمىي ئىلغا دكەت. دىورقېن ترادىسۇنال و فاشىيىدا، دزايەتتيا رەوشەنبىرى دزايەتى يا مۇدىرنى يە. ئانەكو دىرەبازبوون ئ رەوشەنبىرى يەغنى دىرەبازبوون ئ مۇدىرنى.

ئى رەخنەكرنا رەوشەنبىرى پىرۇسىسەك جىاوازە. چونكە رەنگە رەخنەكرنا رەوشەنبىرى ھەولەك بىت بۇ كووبىركرنا باھىيىن ئەخلاقى وەك پىرۇسەيەك تايبەت ب گەشەكرنا ھوشىارىيا ئەخلاقى و پەرەسەندنا روانىيىن مە يىن تازەگەر بۇ دونىايى. رەخنەكرنا رەوشەنبىرى پىشكەك گىرنگە كو كارى رەوشەنبىران بىخوئەيە. ئى تەماشكارنا رەوشەنبىرى وەك مۇدىلەك شارستانى و ھزرى كوژ بۇ فەلسەفى و ھزرى و تىكەدەر بۇ چىڭاكي و سىستىمى. كو بوويە ئەلتەرناتىف بۇ دەستەبىزىرەكا ھزرى يى ئەرستۇكرات. بۇچوونەك دىنى و فاشىستىيانەيە كو رەيىن وى دزفرنە گەلەك سەردەمىن دىرۇكىيىن جىاواز.

و بەختىيار ب چەندىن بەلگەھان دىقېتن بىسەلمىنىت كو فاروق رەفىق دزايەتى يا رەوشەنبىرى دكەت نەوەك رەخنە دكەت. بۇ وىزى خاوندنەكا كووبىر بۇ ھزرىن فاروقى و ئىدەرېن ھزرىيىن وى دكەت. دىرەخنەكرنا بەختىيارى بۇ گووتارا فاروقى ئەم د چەندىن پىنتان ل سەر رەوشەنبىرى دگەھىن:

1. پىويستە ئەم رەوشەنبىران ل شىوہ و ھلوىست و دابەشبوونىن فرەرەنگ بىيىن.
2. ھەگەر مۇرۇق وان مۇدىلېن رەوشەنبىران ئەوېن كو دىنە گۆتەبىزىن روكەش پەرىسېن ناف مىدىايان، دىنە درۇ نقىسېن ناف رۇژنامان رەخنە بىكەت، رەخنەكە د جەھى خۇدايە.
3. ئى تراژىدىيائە ھەگەر ئەم فى مۇدىلى بىتنى وەك رەوشەنبىر تىبگەھىن.
4. نە مومكىنە ھەمى جۇرېن خويندەواران ئ فەيلەسوفان و ھەتا مامۇستايەكى نىمچە خاوندەھان د ئەنستىتۇيەكا وەھمىدا، ئ دىكارتى ھەتا بىزەركى درەوېنى رادىوئەكى. ئ لىوتارى ھەتا فەرمانبەركى حزبى بىزىنە ھەمىان رەوشەنبىر.

5. هه گهر ناريشا رهوشه نېرى نهو بيت كو وى هه قيقهت ژبير كړيه نهفه هه له يه ك ترسناكه ل سهر دووناستان. يه كه م هه له يه نه م وهه تېبگه هين كو رهوشه نېرى هه قيقهت ژبير كړيه و رهوشه نېر له مېر هه قيقهتې كېم ترخه م. دووهم ژى وېنه يه ك نه دروست ددهته هه قيقهتې.

بو وى دځيردها به ختيا ل سهر هه روهو ئاستان ب دريژى دنقيسيت و بتايېهتې د گه رانا خو ل دويف هه قيقهتې دشيت باسه كې پر زانيارى پيشكه ش بكهت.

هه قيقهت:

به ختيا دېژيت: هه قيقهت بتنه ئى د جهوهه را فه لسه فيدا نينه، به لكى ب نه ندره ك فرمه د جهوهه رى پرؤسا سياسى و دينى ژى ديه. پرسيارا هه قيقهتې بتنى پرسيارا فه يله سوفان نه بوويه، به لكى پرسياره كه ژدرفه ي خه مې فه يله سوفان. د ده مېن گه له ك گرنگېن ميژوويدا ده يته پيش. ل دور ئينجيا يوحه ننا پرسيارا پونتئوس پيلاتوسيه ژى، مېسيح بهرى له خاچ بدرېت. دگفتوگؤيا خويا بنافوده نگدا دگه ل پيلاتوسى دېژيت: نه ز ژبه رځېچهندي هاتيم هه تا گرؤفه يا هه قيقهتې بده م وه، هه ر تشته ك ژ هه قيقهتې بيت گوھى وى ل منه. پيلاتوس ژ مېسيحى دپرسيت (ئى هه قيقهت چې يه؟) نه ف پرسياره گرنگا پيلاتوسى د ساته ك هه ره گرنگ د ديروكى دا، ئاماژا رؤلا جهوهه رى و مه زن يا پرسا هه قيقهتې يه د ديروكى دا.

دځى ديا لؤگيدا ديار دبیت كو مېسيح وهه خو نيشان ددهت كو نهو هه لگرى هه قيقهتې يه، و پيلاتوس ژى وهك كه سه ك كو نزانيت هه قيقهت چې يه و ل دويف دگه رپيت. مېسيح نوينه رهك راديكالا كه سانه كى يه كو ئيديعا دكهن نه وېن نهو دېژن ته واوا هه قيقهتې يه. نه ف وېنه دينيه ژ كه سايه تى يه مېسيحى دكه فیت و وه دكه ت بدرايژاھيا ديروكى هه مې نه وېن خو ب خودان هه قيقهت دزانن جوړه ته ماهيه يه كا دينى دنافه را كارا كته رى خو و مېسيحى دا چېكه ن.

هه هقيه تا دينى، تشته ك نينه ببېته نسې، كه يه زدان بخؤ رها بيت، گوفتارا يه زدانى ژى ره هايه. وينه يا يه زدانى لسهر گه روهو نى ره هايه. ئانه كو هه قيقهتېن دينى و جهوهه را گو تارا دينى تشته ك نينه قابيلى فيهندي بيت كو بكه فته بهر پيوه رين رېژه يى.

دياره گه له ك پينا سه يين دى بو هه قيقهتې هه نه ژ هه ميان ساده تر نه وه: گو هه قيقهتې وهك هاو جووتى و يه كانگريه يه ك دنافه را هو ك ما مه لسهر ديارده كى و خودى وى ديارده ي وه سف دكه ت. ئانه كو يه كانگريه يا بوچوونا مه دگه ل چييه تى و چه وانى يا بابته كى. ئى هه قيقهتېن رها برى تى يه ژ هه قيقهتېه ك كو ل دهر فه ي هه لسانگاندين ديروكى و كولتورى بيت. وهك ديارده كا بانكات و نه گوهور به يته ته ماشا كرن. هو كمه ك كو قابيلى پېچوونى نه بيت. ئى رېژه گه رايى هه قيقهت ب ئانكويه كا گه له ك ساده يه عنى هه قيقهت دواچار دريكا نه قلى مروفى ده يته درك كرن. دځيردها سه رنجا مه تي كه له ب كؤمه كا مه رچين تاي بهت كو رهنگمه دا دؤخى نه قلامه يه دوى ده مي دا. ئانه كو درك كرن مه ب راستى و نه راستيان دواچار ل بن شيانين هو كمدانين مه يه.

ئانه كو هه قيقهت دكؤمه كا رهندين گرنگين خودا ده سترده ك مروفانه يه، ب كارى گه رى يا بارودؤخين سياسى و كؤمه لايه تى و زانست و لگور كولتور و كارى گه رى يا ترادسيونان ده يته گوهورين.

موتله فگه رايين دينى دژى فيچهندينه كو باسى سنورين مه عريفى و زه مانين هه قيقهتې بكه ن. بهرى هه ر تشته كى هيرشى دكه نه نه قلى مروفى، گومان كرن دنه قلى مروفى و ب چنه يى ومه رگرتنا به ره مېن فى نه قلى، بو فيهندييه دا مانايه كى بده نه نه قلى، تيگه ها نه قلى ل شو ازا خويا كو نكري تى دابرن كو نه قلى مروفى يه و

بەكەنە ئامازەك بۇ ئەقلەك رەھا، ئەقلەك ترانسېندېنتال كو ل سەرۋى دۇنيا و ئەزمۇون و ئادامىزادەو بەت. ھەمى تىت لگور سىستەم و قانۇنەك تايبەت ھاتىبەتە رىزىكرن، و مرۇف ۋى نەشېت درك بى سىستەمى بەكەت. ۋېرەفچەندى ھەقىقەت ل جەم وان دەسپىك ب گومانكرن دئەقلى مرۇفى دا دبورىت، ئانەكو مرۇف تېگەھەت كو ئەو ب رىكا ئەقلى نەشېت بگەھتە ھەقىقەت، ئانكو ئەقل كەرەستەك نىنە بۇ نىاسىنا ھەقىقەتەن. بۇيە مرۇفى پىويستى ب كەرەستەك دىيە بۇ ھەقىقەت، كو ئەۋزى ئىمانە. ئىمان ، باۋەرى، ئەلتەرناتىفە بۇ ئەقلى بچووك و كورتبىنا مرۇفى. بۇ ۋى سانەھى يە كو كەسەك ۋەك فاروق رەفىق دۋى دەستەۋازەيا بناقودەنگا برۇتاگۇراسى بەت دەمى دبېزىت: (مرۇف پىۋەرى ھەموو تىتەنە).

دقى بەشىدا بەختىار عەلى درېتر باسى ھەقىقەت و عەقل و ھەقىقەت و فەلسەفە و ھەقىقەتت دىنى و ھەقىقەتتەن فەلسەفى دكەت. باسى جەۋھەر و فۇرمىن مېتافىزىكى چ دىنى دا چ دەزرىن دىدا، ھەر بۇ نمونە فەركا ماركسى كا چەوان فۇرما مېتافىزىك دەفاىت و رۇحا ۋى دەھلىت. پىشى ۋى بىر و ھزرىن سېنىۋزا ى پىشكەش دكەت د جىاۋازىيا گوتارا دىنى و گوتارا فەلسەفى كا چەوان ھەر ئىك ۋان دوو گوتارىن جودا بەرھەم دەھىن، كو خەمى فەلسەفى بتنى ھەقىقەتە و خەمى دىنى ۋى ئىماندارىيە. ئەقلى خوداىى و ئەقلى تاك و تەنھا چەوا ھەقىقەتتەن تاك چىدكەن و ئەقل ب چ مىكانىزم وان كاران دكەت؟ ئەقل دەف ھىگلى چەوا دبىتە ئامىرەتەك گەردوونى كو زىاد ۋ ھەقىقەتەكى بەرھەم دەھىنەت، چەوا ئەقل ھىزەك مەزەنە بۇ يەكخستنى. ئانەكو (دىالەكتىك) چەوا دبىتە ھىزەك بۇ چىكرنا ئىكەتتەيەك مەزن كە دناف خودا ھەمى تىتەن د سىستەمەك چوونىەكدا كۆم دكەت. ئامىرەتەك مەزەنە بۇ يەكخستنى. ناكۆكى ۋادىك دىن بۇيكو بمرن. ئانەكو ئەقل(خواستنا ئىكخستنا ھەمى پىشكانە د كۆيەك مەزەندا) ئەف سىفەتەيە ۋى ۋەدكەت ئەقل ترسناك بەت. ھىقىنا مرنا رەنگىن جىاۋاز دناف خودا ھەلدەگىت. چونكى ئەقلى دىالەكتىك نەشېت د دۇخىن جىاۋازدا بۇت. نەشېت دوو تىتەن ناچوونىەك پىكفە كۆمكەت و نەكەتە ئىك، دقېرەدايە ئەقل دبىتە ھىقىنا توتالىتارىيەت و كەرەستەك بۇ سەپاندنا ھەقىقەت، يان راستر دىشېن بىزىن دبىتە كەرەستەك نائەقلانى كۆر.

من دقېت ئەف رانانى درېتر لىنەكەم، بتنى دبېترم خواندنا فى بەشى و بىرگەيىن تايبەت ب مىشېل فۆكۆ و فاتىمۆ و لىۋتار و دۆلۆز و بىرمەندىن دى، بىنەمايەك تىۋرى باش ب زمانى كوردى ددەنە خواندەفانى، خواندنا وان گەلەك نارىشە و كىشەيىن ئەقلى و ھەقىقەت ب درېزەھى يا ھزرا مرۇفى و بتايبەت د سەردەمى رەۋىشگەرى و ھەتا ئەفرو بۇ مە خوەيا دكەن. خواندنا فى بابەتى ھەم جىزە و ھەم مەعريفە. ھىقىدارم خواندەفانىن فى بابەتى ب رزى ھەول بەدن پەرتووكا ئىمان و جەنگاۋەرانى بخوینن.

پشكا چواری

رۆشنیبری كورد وەك ئەهریمەن

ئەفە داوییا پشكین پەرتووكا بەختیار عەلی یە، گو بۆ من بخۆ گەریانەك تیۆری و هزری خوەش و پەر چێژ بوو، بەختیار شیاپە دفی کتیبیدا بگشتی، وەك گەریدەیهك دناف دونیا هزر و فەلسەفی دا دناف دینیدا، دناف هزرمەند و ئاریشەیین پەیووست ب هزرا مرۆفایەتی و زیانی و دونیایی فە، پیخەمەت رنیشاندا نا هەندەك تیۆر و باسان بۆیکو ریکۆ ل ئاراستە و هیژین مەترسیدارین هزری بگریت دناف رەوشەنبیرییا کوردی دا و و پیکۆلەك کربیت بۆیکو هەتا رادەکی هەندەك تستان ل گور شیانین خۆ بدەتە رەوشەنبیرییا کوردی، بۆیکو خۆاندەفان و رەوشەنبیر ناگەداری دیرۆکا درێژا فکر و فەلسەفی بیت و بزانییت ئەو دەرکەوتەیین نوی بنافی نوپووزی د رەوشەنبیرییا کوردی دا چەند دشین کەفەن و سەلەفی و پاشکەفتی بن.

دفی بەشی ژى دا بەختیار وان توهمەتان رەت دکەتەفە ئەوین فاروق رەفیق ددەتە رەوشەنبیری کورد و وەك ئەهریمەنەك وەسف دگەت.

بەختیار دبیژیت رەوشەنبیری کورد قابیلی رەخنەگرینی، ل رەخنا فاروقی ژفیچەندئ دەیت کو رەوشەنبیر بکەری مۆدیرنی یە، ئانکو بکەرەك ئەگرین نوپکرنا چفانک و سستەما هزرکرنی هەلدگریت. ئانەکو دفی گۆشە دا کە رەوشەنبیر بکەرەك گرنگ بیت بۆ تازەگەری. بکەرەك سەرەکی بیت بۆ مۆدەرنیزەکرن و گەمەکەرەك چالاک بۆ دیموکراتیزەکرنی.

تەماشاکرنا رەوشەنبیری وەك بوونەووەرەك مەترسیدار کو دگەل خۆدا ئەگەرین گۆرانکاریان دەهینیت ترسەكە ریشالین کوویر و دواقعا مەدا هەیه، ئانکو تەوژمەك هەبوویە و هەیه دژی رەوشەنبیری. ل دژایەتی یا فاروقی دژایەتیەكە کو دخوازیت دروخسارا فکریدا دەرپیختی. و مۆدیلا عاریف و فەیلەسوفی وەك ئەلتەرناتیفەك بۆ رەوشەنبیری پیشبەر بگەت.

کو بەختیار ژى دبینیت ئەف دووبارابەر بوونا فەیلەسوف و رەوشەنبیری دابەشکرەك گنۆسییە و لسەر کارکرەك مەنەجی نەهاتیە بەرەهەمیان.

رەوشەنبیری کورد ددەسپیکدا خودان دوژمن بوویە، بۆ ویزی سەیر نینە کو ئەدەبا پەخشانا کوردی ب چیرۆکا (لە خەوما) ی جەمیل سانیب دەست پیدکەت. دفی چیرۆکی دا رەوشەنبیری کورد وەزیفا رەخنەیا خۆ وەك بوونەووەرەك رەخنەگر دەست پیدکەت. کو رەخنە ل دەسەلات و فەسادا بونیادا سیاسی دگریت، دفی بەرەهەمیدا رەوشەنبیر خودان مەرجهعیەتەك خۆسەر بۆ خۆ چیدکەت. کو نە مەرجهعیەتە دینی یە و نە مەرجهعیەتە دەسەلاتدارایە. بەلکی مەرجهعیەتە ئەخلاقیەتەکا دی یە، مەرجهعیەتە عەقل و ویزدانا وی بخوویە.

بەختیار دبیژیت ئەو هیلا جەمیل سانیب دکیشتیت بۆ مەرجهعیەتە رەوشەنبیری کو ئەوژی ئەقل و ویزدانا رەوشەنبیری بخوویە نەووەك ئەخلاقیەتەك خیلەکی بیت. ئەف هیلە ژ جەمیل سانیبی دەست پیدکەت و دبیته هیلەك رەوشەنبیری بۆ ئەو رەوشەنبیرین کو مەرجهعیەتە تیکست و هلوپستین وان دناف ویزدان و ئەقلا وان دایە. ل ئەو هیل بەختیار دبیژیت کو ژ جەمیل سانیبی دەیت هیلەك نەبەردەوامە، دگەل پەیدا بوونا حزبان

دهیته شکاندن و کاراکتهرین سیاسی رهوشه‌نبر تیکه‌لی هه‌ف دبن. نه‌وه‌یه‌ک ژ رهوشه‌نبرین مه مه‌رجه‌عییه‌تا ویزدان و هزرا خو دبه‌نه ناف هیزه‌کا بالتر کو نه‌وژی حزبه.

ساتی ژدایکبوونا رهوشه‌نبری ئیکه‌م ساتی زهرینا مروقی کورده بو ئەقل و ویزدانا خو، و هه‌روه‌سا یه‌که‌م ساتا ده‌رجوونی یه‌ژی ژ مه‌رجه‌عییه‌تا دین و عه‌شیرتی. له‌عنه‌تا فی ساتی ژی هه‌تا نه‌و لدویف وان رهوشه‌نبران دکه‌ته غار ئەوین کو دقین بی ی مه‌رجه‌عییه‌تین مه‌زن بژین و هزریکه‌ن.

دقیردا خوانده‌فانی هیزا، ئەفی رانانی بدوماهی دهینم ، ب ئومیدا فیچه‌ندی تو بخو بشیی به‌رده‌وامیی بدهیه خواندا خو بو پهرتووکا ئیمان و جه‌نگاوهرانی، کو ئیچکه ژ گرنگترین پهرتووکیین به‌ختیار عه‌لی و رهنکه هه‌تا فیکافی ئەف پهرتووکه وه‌ک پهرتووکیین دیین به‌ختیاری نه‌هاتبنه به‌رچاقکرن و لیدوان و ره‌خنه‌کرن ژی، دیاره خوانده‌فانیین به‌ختیاری ب رهنکه‌ک گشتی دینه دوو جو، یان پشتگیرییه‌کا ره‌ها بو دکهن، یان دژایه‌تی یا وی دکهن. ئی ب باوه‌رییا من به‌ختیار ژی وه‌ک هه‌ر نفیسه‌ره‌ک دی قابیلی ره‌خنه و پشتگرتن و خواندنن هه‌مه‌جوهره. ئی ئەوی ئەز دبینم به‌ختیار خودان پرۆزه و هزره و نفیسیین ژی ل ده‌ف وی پرسه‌یه‌که یان پرۆزه‌یه‌کا مه‌عریفیه و دخوازیت نویخوازییه‌کی به‌خشیه‌تیکست و به‌ره‌میین خو و رهوشه‌نبریا کوردی.

بو من بخو خواندنا فی پهرتووکی تام و چیزه‌ک مه‌زن بوو کو دهمه‌ک دریز پیقه مزویل بووم و بو‌من گرنگ ژی بوو، رانانه‌کی بو خوانده‌فانیین ده‌فه‌ری بۆبکه‌م، چونکه رهنکه زه‌حمه‌ت بیت ئەف پهرتووکه ب فره‌هی هاتبیت خواندن یان نیشان‌دان. پیوستیه‌ک بوو من دیت بقی ریکی رهنکه ئەز بشیم خزمه‌ته‌ک بجووکیک پیشکەش بکه‌م.

ديسان هیفیدارم خوانده‌فان بشیت پهرتووکا ئیمان و جه‌نگاوهرانی ب زمانی به‌ختیار عه‌لی بخوینیت، هه‌گه‌ر پشتی چه‌ندین سالین دیت ژی بیت؟

گومان و امان لیئه‌کات به ره‌هایی نه‌گه‌ین

هه‌قیه‌یه‌ینه‌ک دنافه‌را

هوشه‌نگ و هه‌ندریندا

خواندەفانى ھېژا، ئەو گەنگەشا ل خوارى تو دخوينى ھەفپەيھىنەگە دناڧبەرا من و ھەندرين ھەمەدەمىن دا،
كو برادەرەك عەزىزە و ل دەرڧەى كوردستانى دژىت و چارو بار لسەر ياھۆ ماسىنچەر ئەم گفئوگۆيان
چىدكەين، من بباش دىت ھەگەر بەشەك ژ ئەو ھەفپەيھىنەشا 2007/7/6 مە كرى دڧىرەدا بەلاڧ بىكەم.

ھۆشەنگ: ئەمەوى نەچمە ھىچ قالبىكەو و لەناو ئەو قالبەدا گىر بۆم ئەو ماوھى ھەست ئەكەم ھىچ قالبىك
نىە من و تريفە بگريتە خۆى ئەو قالبانەى كە ھەن وەك ژن و ميڧرديەتى و برادەرايەتى و عاشقاىەتى و
ھتد.. بەس نىن

ھەندرين: تو بلئيت عشق قالبى ھەبىت؟

ھۆشەنگ: ھەر پەيوەنديەك بچىتە ناو ھەر قالبىكەو مردنى لەدوايە.

ھەندرين: وايە

ھۆشەنگ: ئىستاش من نامەوئىت لەگەل ئەو كەسانەى كە بايەخيان لە ژيانمدا ھەيە بيانكەمە ھىچ قالبىكەو

ھەندرين: كەواتە خۆشەويستى شكاندى قالبەكانە؟؟؟

ھۆشەنگ: ھەولئى من لەگەل تريفە ئىستا لەو شتانەدايە من ھىچ تەعريفىكەم بۆ ئەو پەيوەنديە نىە

ناشمەوئىت ھەمبىت

ھەندرين: ئەو ئەوھىە كە من نازانم

ھۆشەنگ: ئەمەوئىت تا ئەوپەرى نازادى نازاد بىن، ھەميشە باوەرەكان و ئيمانەكانى ھەموو ئەو تەمەنە گىرمان

نەكەن و بتوانين وەك دوو كەسى نازاد بەدەر لەوھى چى يەكين خۆشەويستى بکەين و مومارەسەيەك بکەين

كە ناوى لەسەر نەبىت

ھەندرين: من كە دەمەوئىت خۆم لەناو ھەر پەيوەنديەكدا بدۆزمەو زياتر ون ئەبم بۆيە كاتىك خۆم

ئەدۆزمەو من لەدەرەوھى ئەو پەيوەنديانەم

ھۆشەنگ: رەنگە خۆشەويستى شكاندى قالبەكان بىت، و رەنگيشە ئەگەر وريا نەبىن و بە موتلەقفيەو

باوەرمان بەو خۆشەويستىيە يان ھەر چ نەبىت ئەگەر گومان لە شيوە و جياوازيەكانى خۆشەويستى

نەكەين ، ئەو ئەوئيش بىبىتەو قالبىكى دى و دوايىش گىرمان بكات

ھەندرين: نازادى؟؟؟

ھۆشەنگ: دۆزىنەو ئەوھىە تۆ شووناسىك ئەدەيتە كەسى بەرامبەر و پەيوەنديەكە، پىناسەيەكت ھەيە بۆ

پەيوەنديەكە ئەو پىناسەيە ئەگەر ھاتوو موتلەق بوو، يەقىنى بوو ئەو پەيوەنديەكە ئەمرىت تۆ ناتوانى

دواى شووناس وەرگرتنى شت و پەيوەنديەكان نازاد بىت

ھەندرين: من پىم وايە كەس پىناسەى نىە.

ھۆشەنگ: دواى ئەوھش نازادى ئىمكانيياتى ئەوئى وزەيەكى ھزرى ئەوئىت كە نەزانىت لە سەر شووناسەكان

راوہستىت يان ھەر چ نەبىت پىرۆسەى شووناس بكاتە پىرۆزەى تىپەراندن و جياوازي و تىكشكان و

پەرشبوونەو، بەلام ھەميشە مرؤفەكان لە رىى دىن و زۆربەى فەلسەفەكاندا ھەولئى ئەو ئەدەن شووناسى

كەس و شتەكان بدۆزنەو

ھەندرين: شووناس بە چ واتايەك؟

ھۆشەنگ: بۇ نموونە دىن بە ھزرى غەيبانىيەت و بان ھەھقىقەتەۋە شووناسى گەردوون و خودا و مرۇف و ژيان و ھتد... ئەداتى

ھۆشەنگ: فەلسەفەكان زۆريان بەھەمان شېۋە ھەر لە ئەفلاتونەۋە تا ماركس كۆمەلېك شووناسمان لەسەر ژيانى رابردوو و ئىستا و تەنەت ئايندەشمان ئەدەنى و ۋەك ھەقىقەتېكى موتلەق كۆمەلې پېناسەمان ئەدەنى ھۆشەنگ: ھەر بۇنموونە لاي سوكرات ئەلې شووناسى مرۇف ئەۋەپە كە ئەزانىت نزانىت. ئەمەيان شووناسە بۇ عەقل كە ناتوانىت شتەكان بناسىت. واتە عەقل دەستەۋەستانە لە ناسىنى شتەكان و شووناس بەخشىن بە شتەكان

ھۆشەنگ: لاي ئەفلاتون ژيان ھەقىقەتېكى ئەسلى و يەكېكى سېبەرى ھەيەK لاي ماركس مەسەلەى سۆسالىزم و يىناكردنە ۋەك بەھەشتى مرۇفايەتى شووناسىكى دىكەپە بۇ عەقل و ژيان و مرۇف ھەندرىن: ھەموو ئەۋانە نەيانتوانىۋە باسى بەشىكى ژيان بكەن.

ھۆشەنگ: ئىدى زۆر فەيلەسوف و دىانەتەكانىش ھەر يەكەيان شووناسىك ئەدەنە مرۇف و ژيان بەگشتى تا ئەگاتە ئەۋ ھزر و بىرە نوپىانەى كە ھەر يەكە و بە شېۋەپەكەۋە شووناسى دونيا و ژيان ئەكات ھۆشەنگ: واتە ھەقىقەتى دونيا و مرۇف و پەيوەندىيەكانى مرۇف بە چەمكەكانى ژيان ھۆشەنگ: ئەۋە خويىندەۋە كۆمەلەپەتتەكان كە ئەلېن ھەقىقەت لە كىبېك و لە دىنېك و لە فەلسەفەپەكە كورت ناكرېتەۋە

ھۆشەنگ: ژيانىش لەۋە گەۋرەترە كە ئىمە بتوانىن بە عەقل يان بەھەر ئىمكانىياتىكى ئىنسانى بتوانىن بەتەۋاۋى و بە دلئىيەۋە بزانىن كە ئەزانىن و عەقل بتوانىت كۆى ژيان و دونيا و مرۇفمان بۇ پېناسە بكات ھەندرىن: ئەمانە ھەموو ھەۋلې ئەۋەپەيان داۋە كە پەرت و بلاۋى ژيان كۆپكەنەۋە ھۆشەنگ: بەلام گىرفتى مرۇف ئەۋەپە ھەمىشە لە ھەموو سەردەمىكدا بەدۋاى ئەۋ پېناسانە ئەگەپىت بۇ ئەمەش فكرە دىنپەپەكان ھەقىقەتەكان ئەكەنە ھەقىقەتى موتلەق

ھەندرىن: رىنگە لەۋە بكات كە كەسېك بىەۋىت ھەموو ئەستېرەكان لە سەبەتەپەك كۆبكاتەۋە ھۆشەنگ: خويىندەۋە كۆمەلەپەتتەكان ھەقىقەتەكانىان رېزەپىن واتە ئەكرېت ھەلپەۋەشىتەۋە و تېك بدرىت و بە شېۋەپەكى دىكە رېكېخرىتەۋە و ئەۋ شېۋەپەش بگۆرپىت و شېۋەى دىكە بەرھەم بېنىت ھەندرىن: ئەۋە گىرۇدەپە

ھۆشەنگ: رېك ئەۋەپە ئەۋ پەرش و بلاۋپە كۆپكەنەۋە، كە ناكرېت تۆ بىانخەپتە ناۋ يەك تورەكەۋە ھەندرىن: ھەموومان گىرۇدەى ژيانىن ھەندرىن: ھەموومان بەدۋاى خۇماندا ئەگەپىن

ھۆشەنگ: بەلام ئەم گىرۇدەپە لاي ھەندېك ھزرمەند و فەلسەفە شېۋەپەكى غەيبانى و دىنى ۋەرنەگىرپت و زياتر و زياتر گىرۇدەى ژيان و كۆمەلې تېگەپىشتنت ئەكات كە ئىمكانىيەتى ئازادبوونت ناداتى ھۆشەنگ: بەلام جىاۋازىيەكە لەۋەپە كە كەسېك بتوانى ئىمكانىياتى ئازادى ھەبېت ھۆشەنگ: ئىمە يان مرۇف بە گشتى زادى كولتورىكە ھۆشەنگ: كولتورەكان بە جىاۋازى خۇيانەۋە مرۇفى جىاۋاز دروست ئەكەنت ھەندرىن: سەپرە!؟

ھۆشەنگ: ھەندى كولتور رادەى ئازادى تېدا زياترە لە ھەندېكى دىكە مرۇفەكانى ناۋ ئەۋ كولتورانەش بە پېى كولتورەكان رادەى ئازادىيان جىاۋاز ئەبېت

ھەندىرېن: مرۇف و كولتور وەك ھىلكە و مريشك وان
ھۆشەنگ: جياوازى رادەى ئازادى جياوازى لە ئەرك و ماف و ژيانى تاكەكان بە گشتى جياواز ئەكات ، لېرەو
ژيانى مرۇفەكانىش لەگەل ئەو جياوازىيانەدا جياواز ئەبن
ھەندىرېن: تۆ پىوايە كولتور پېش مرۇف بوو يان مرۇف پېش كولتور بوو؟ يان كامەى زادەى كامەيە؟
ھەندىرېن: ئەگەر ئىمە زادەى كولتور بىن ئەى كولتور لە كويۇە دىت؟
ھۆشەنگ: ھىچيان بىن يەكدى نىن و پەيوەندىيەكە دىالەكتىكە، بەلام تۆ سەيركە كولتورېك ھەيە دكتاتورت
بۆ دروست ئەكات، كولتورېك ھەيە گاندى دروست ئەكات يەككىش ھتلەرو يەككىش سەدام و يەككىش مام
جەلال و ھتد...
ھەندىرېن: نازانم بۆ ناوت ناوہ كولتور؟ من پېم وانىە كولتور ئەو توانا گەرەيەى ھەبىت
ھۆشەنگ: چونكە كولتور كۆى ئەو پىكھاتە رۆشنىرىيە ئەگرىتەوہ لە دىن و زانست و مەعريفە و بەرھەمە
ھزرىيەكان و سىاسەت و كۆمەل و عەشیرەت و نوسىن و ھتد...
ھەندىرېن: من واى ئەبىنم كە بەردەوام كولتور لە ژېر ركىفى مرۇف دايە
ھۆشەنگ: من پېم وايە كولتور ھەموو ھىزو وزە شەپانى و خىرانىيەكانى لە خۇيدا ھەلگرتووہ
ھەندىرېن: من راستىيەك لە قسەكانت ئەبىنم بەلام ناتوانم شتىك لەسەررووى مرۇفەوہ بىنم
ھەندىرېن: لە كاتىكدا تاك يان كەس لە ژېر ركىفى زۆر شت دايە
ھۆشەنگ: من پىموايە سەرەتا كولتورېكى مەعريفى گەرە ھتلەرى دروستكرد، دوايىش ھتلەر توانى ئەويش
جۆرە كولتورېكى دىكە بەرھەم بىنىت، واتە ھتلەر درىژگراوہى دەيان كەس و بىرۆكەى پېش خۇى بووہ، دواى
ئەويش ھتلەر خۇيشى بۆتە گرئىيەكى دىكە لەو كولتورە و دواى ئەويش درىژگراوہى ھەبووہ
ھەندىرېن: وايە
ھۆشەنگ: ھەموو چەمكەكان ئەكرىت لەسەررووى مرۇف بىن ئەگەر ھاتوو خويىندنەوہكەت غەيبانى يان دىنى
يان ھەر ئايديايەك بىت كە وەك دىن ئىش بكات
ھەندىرېن: بە لام بەو شىوہ گەرانەوہيە بەكوى ئەگەين؟
ھەندىرېن: ھەر دىن نا
ھۆشەنگ: بەلام بە پىچەوانەشەوہ ئەگەر خويىندنەوہمان بۆ مرۇف و ھەقىقەت و عەقل مۇدىلېكى سوسىؤلۇجى
و مەعريفەيەك بىت دوور لە دىن و ئايديا و مۇدىلەكانى دىن ئەو كاتە مرۇف خۇى ئەبىتە خودى ھەقىقەت
ھەندىرېن: مرۇف وەك تاك جارى واھەيە وشەيەك ئەيكوژىت
ھۆشەنگ: كامە مرۇف؟ ھەموومرۇفەكان جياوازن و لەناو ھەر كولتورېكىشدا كوشتنى مرۇف ھەيە جا بە
وشەيەك بىت يان بە گوللەيەك؟
ھەندىرېن: جارى وا ھەيە فايرۆسىك نەخۇشى ئەكات و ھىلاكى ئەكات
ھەندىرېن: مرۇف وەك تاك
ھەندىرېن: وەك كەس
ھۆشەنگ: ئەو فايرۆسەش دىسانەوہ بەرھەمى ئەو كولتورەيە كە لەرىگەى زانست يان چەكى كىمياوى يان
بەھەر ھۆكارىكى دىكە بەرھەم ھاتووہ كولتور فايرۆسەكان بەرھەم دىنىت
ھۆشەنگ: ھەموو دىاردەكان كولتورېكىان لە پىشتە
ھۆشەنگ: جا دىاردەكە ج فايرۆس بىت ج ئەنتى فايرۆس بىت

ھەندىرېن: بەلەم بەردەوامى مانەۋەدى مەرۇف ماناى ئەۋە ئەگەيەنېت كە مەرۇف لەسەرۋى ھەموو واتاكانە
 ھۆشەنگ :ئاخر واتاكان بەو موتلەقى يە نابېت چونكە بە دەيان واتە مەرۇف بە كوشت ئەدات
 ھۆشەنگ :واتە ھەيە ژيان تەنيا لە جەنگ و شەردا ئەيىنېتەۋە
 ھەندىرېن: مەرۇف ۋەك تاك بە كوشت ئەدات
 ھەندىرېن: تۆ سوورى لەسەر ئەۋەدى كە كولتور مەرۇف دروست ئەكات؟
 ھۆشەنگ :بە كۆمەلېش واتاى جىھاد بۆ نەۋونە كوشتنى بە كۆمەلە، فاشىيەت و نازىيەت و ستالىنىيەت و
 بەس و ھتد...
 ھەندىرېن: مەنىش ئەپرسەم ئەى كولتور لە كۆيۈە دېت؟
 ھۆشەنگ :كولتور لە كۆى پەيۋەندى پېكەتەكانىيەۋە بە مەرۇفەۋە
 ھۆشەنگ :واتە دىن و مەرۇف سىياسەت و مەرۇف و كۆمەل و مەرۇف و ھزر و مەرۇف زانست و مەرۇف.....ھتد
 ھەندىرېن: پېم خۆشە ئەۋ ماۋەيە خەرىكى خويىندىنەۋەدى ھەندى لايەنى مېژوۋى دىن بەتايىبەت خەرىكى
 خويىندىنەۋەدى ئىسلام بوۋىت
 ھەندىرېن: باشتر نىە ئەگەر بلىيىن كولتور زادەى مەرۇفە و تاكىش زادەى كولتورە
 ھۆشەنگ : خەرىكى ھەندى خويىندىنەۋەدى مېتۇدىيانە بووم و سوسىيۇلۇجى و دەرکەۋتنە نوپكانى دىن لە
 رۇشنىرى كوردى و ئەۋ ئايدىيانەى ئەشېن ۋەك دىن كار بىكەن
 ھەندىرېن: ۋابزائىم ئەگەر تاك و مەرۇف لە يەكترى جىبابكەيىنەۋە باشترە
 ھۆشەنگ :بەلەم جىۋاۋى كۆمەل و تاك لېرەدايە كا ئەۋ تاكە چەند ئەتوانېت لە كولتورىكى غەيبانى و بى
 فكدرا.. چەند ئەتوانېت خۆى ئازاد كات؟ چەند ئەتوانېت لە رېى پەيۋەندىيەكانى خۆى بە پېكەتەكانى
 كولتورىيەۋە خۆى ئازاد بىكات
 ھەندىرېن: ھەموو ئەۋانەى ناوت ھىنان تاك بوون، من مەبەستەم لە تاك و كۆ نىە
 ھۆشەنگ :ئەۋ تاكانەش دىسانەۋە لە بۆشايىيەۋە نەھاتوون لە كولتورىكەۋە ھاتوون كە تىايدا لەگەل
 گەرۋەبوۋنە و كولتورەكەش لەگەل ئەۋاندا گەرۋە بوۋە و گەشەى كرددوۋە
 ھەندىرېن: تاك بە واتەى كەس
 ھەندىرېن: ۋايە
 ھەندىرېن: ئەم تاكانە لە كولتورەۋە دېن
 ھۆشەنگ :ئا ئەۋكەسانە ھەر چ نەبېت ھەمان دىنى دايك و باۋكيان ھەبوۋە، ھەمان زمان و ھەمان عادات و
 تەقالىد و ھەمان شېۋەى ژيان ، ئەۋە ھەر چ نەبېت لەسەرەتادا تا ماۋەيەكى تەمەنىيان
 ھەندىرېن: بەلەم مەرۇف كولتورى داھىناۋە
 ھۆشەنگ :دواى ئەۋە رەنگە ئەۋان ۋەك تاك يان كەس پەيۋەندى خۆيان بە دىن و عادات و تەقالىدەكانەۋە
 گۆرېبىت و شتى نوپان لە نيوان خۆيان و پېكەتەكاندا دروست كرىبېت
 ھەندىرېن: ئەۋان و ئىمە و كەسەكانى ترىش ھەموومان بەدواى خۇماندا ئەگەپېن
 ھۆشەنگ :لېرەش ئەۋ كەسانە داھىنەرن و تۋانىۋىيانە كولتورىك بگۆرن و كولتورىكى دىكەى نوئ ھەر لە
 ھەناۋى كولتورى باب و باپىرانيان بدۆزنەۋە يان بېيىنەۋە

ھۆشەنگ :ئى شېۋەى پەيوەندىمان بە پېكھاتە كۆلتورىيەكەمانەو ھەو وئىنەيەمەكان ئەداتى كە ئىمە بۇى ئەگەرپىن بەلام جىاوازييەكە لەوہىيە كەسى ئازاد بەو پەيوەندىيانە بى قولبۇونەوہ و رەخنەگرتن و بەدواداچوون رازى نايىت

ھەندرىن:رەنگە ئەمە وايىت

ھۆشەنگ :بەلام كەسەكانى كۆمەل بە شېۋەيەكى گشتى رازىن لەسەر پېكھاتەكان و پەيوەندىيان بەو پېكھاتانە و ھەولئى ئەوہ نادەن رەخنەى لىبگرن و ەك مىگەل لەسەرى ئەرۇن، ئەوان لەو پەيوەندىيانەدا تووشى دۆگمابوون ، و ەستاون و رازىن بەو دۆگمايە و رەنگە بەختەوهرىش بن

ھەندرىن:رەنگە جىاوازييەكە ھەر لە جىاوازي ريگاكان بيىت

ھۆشەنگ :بەلام مرۇفە بزۇز و گومانكەر و پرسىاركەرەكان ئەوانەن كە رازى نابن و خۇيان لە مىگەل جىا ئەكەنەوہ

ھۆشەنگ :بەلام ريگا جىاوازمەكان زۇريان ەك يەك وان رەنگە ريگەى دىن و سىياسەت و ھەر مۇدىلىكى ئايدىيى زۇر جىاواز نەبيىت لە يەكدى،

ھەندرىن: نازانم

ھۆشەنگ :بەلام ريگەى تر ھەيە كە لەگەل ئەو مۇدىلانە جىايە

ھەندرىن: من ناتوانم كەس بناسم ، ناتوانم پىناسە بۇ كەس بكەم

ھۆشەنگ :يەئنى بۇ نمونە لەنىوان پىاويكى دىنى و پىاويكى حزبى لە كوردستاندا زۇر جىاوازييان نەبيىت ئەگەر چى ريگەى جىايان ھەيە بەلام ئەرك و تىرۋانين و بۇچوونيان لەسەر دونيا و مرۇف ەك يەك وايىت

ھەندرىن: من رەنگە بتوانم خويندەنەوہيەكى رووكەشى بۇ ھەر تاكىك بكەم ، بەلام لە ھەموو كەسىكدا جىهانىكى شاراۋە ھەيە، زەحمەتە بتوانين بە جىهانى ئەو كەسانە بگەين

ھۆشەنگ :ھەندى جار ناچارين ھەندى پىناسەى رىژەيى بكەين بۇ ئەوہى بتوانين خويندەنەوہيەكى سوسىۋلۇجىانە بۇ بابەت وچەمكەكان بكەين و بزائين ئەو چەمكە لاي پىاويكى دىنى چىيە و لاي سىياسىيەك چىيە و لاي رۇشنىرئىك چىيە و لاي فەيلەسوفىك چى؟

ھۆشەنگ :ئەوہى تۇ دەليىت رىك ئەو خويندەنەوہ كۆمەلايەتتەيە كە ئىمە ناتوانين پەى بە مرۇفىك ببەين و بى گوماتكردن دئىبابين لەوہى ئەو كەسە ئەناسين

ھەندرىن:تۇ پىت وايە ھەلسوكەوت و رەفتارى كەس بتگەيەنئىت بە جىهانى شاردرادەى ئەو كەسە؟

ھۆشەنگ :نەخىر بەلام كۆمەلئى نامازەمان ئەداتى بۇ ئەوہى ھەندى ھەقىقەتى نسبى لەسەر ئەوكەسە درك پى بكەين

ھەندرىن:كە بە رىژەيى باس لەھەر شتىك بكەين راستى خۇى تىدايە، ئەوہ ئىمە ئەيكەين گەرانە بەدواى رەھايى

ھۆشەنگ :راستىيەكى نسبى لە ھەموو راستىيە رەھاكانىشدا ھەيە ھەروەھا ئەشكرىت لەھەندى راستى نسبىش بگەينە ھەندى راستى رەھا

ھۆشەنگ :من پىم وايە بە پىچەوانەوہ ئىمە لە رەھايىيەوہ بەرەو رىژەيىيەوہ دىينەوہ

ھەندرىن: ئىمە رەھايين بۇيە ئەئىم بدواى خۇماندا ئەگەرپىن

ھۆشەنگ :بەلام چ رەھايىيەك؟ رەنگە ئەوہيان پىويستى بە تەفسىر و شەرح بيىت

ھەندرىن:رەھايىيەكى ون و بزىر و ناديار

ھۆشەنگ: تۆ مەلەنئىي كۆلتور ئەكەيت بۇ ئەوھى جۆرە كۆلتورئىكى دى بۇ خۇت دابھىئىت ھەندىرئىن: وايە من ئەزانم كە من دژى دىن كار ئەكەم و رەخنەى لئىئەگرم بۇ ئەوھىە كە دىن نەھىلئم ، بەلام ئەمە ھەمووى لەوھ سەرچاوە ئەگرئت كە من گىرۇدەى دىنم، دىن داگرى كىر دووم بۇتە كۆسپ لەبەردەمم، دىن بۇ من تراىكىيە بۇيە ئەمەوئت لە رىگەى رەخنە لئى دەرباز بەم

ھۆشەنگ: بەلام كە دىن ناھىلئى ئەوھ جۆرە كۆلتورئىكى دىكە بۇ بىر كىرەنەوھ و ژيان كىرەنەى خۇت ھەئەبژىرى واتە تۇ رازى نىت بەو بەھا رەھايانە كە دىن ئەتەنئى ، تۇ بىرۇكەيكەت ئەوئ پىچەوانەى دىن بىت كە ژيانت بۇ خۇشتر بىكات كۆلتورئىكى وات بۇ دابىن بىكات كە بتوانى تىايدا بە ئازادى بژىت

ھۆشەنگ: لئىردەا شتئىكى دىكەش ھەيە ئايا چۇن لە دىن دەرنەچىن و لئى ئازاد ئەبىن؟ بە چ مئتۇدئىك بە چ بىرۇكەيكە بە چ رىگەيكە؟ چۇنكە زۇر بىرۇكە و ئايدىاي دى ھەن وەك دىن كار ئەكەن بە ناوى عورف و عادات و سىياسەت و كۆمەل و

ھەندىرئىن: ھىچ كۆلتورئىك نىە مرۇف تىايدا ئازاد بىت

ھۆشەنگ: ئايا تىگەيشتمان بۇ دىن چىە؟ دىن تەنيا ئىسلام و قورئان و سوننەت و شەرىعەت و ..ھتد.. يە يان شتئىكە لەوھ زىاتر

ھەندىرئىن: ناتوانىن ئىمە كە ئەئىم ئىمە مەبەستم من و تۇيە ، مەبەستم ئەم خەلكەيە كە سەرقالئى رەخنەن لە دىن، ناتوانىن ناتوانىن خۇيان لە دىن ئازاد بىكەن.

ھۆشەنگ: بۇيە ھىچ كۆلتورئىكىش خۇى خالى نىە لە دىن و لە سىياسەت و لە ئايدىا و لە كۆمەلئى بەھاي كۆمەلئەتئى كە سىستەم و واقىعى ئابوورى ئەو شوئىنە ئەيسەپئىئى

ھەندىرئىن: شەنگە گىان من پىم وايە ھەر شتئىك بوونى ھەبىت و دركى پى بىكەين ناتوانىن خۇمانى لئى ئازاد بىكەين

ھۆشەنگ: ئاخىر بۇ ناتوانىن ئازاد بىن؟ چۇنكە دىن لە بنىادى ھەموورۇشنىبىرەكدا جىگرە، زۇر شىوھ و دەركەوتنى ھەيە، دەستى ھەيە لەدروستكىرەنەى دەيان ئايدىاي دى كە وەك ئەو كار ئەكەن

ھۆشەنگ: بەلام خۇ دىن تەنيا يەك و مزىفە و يەك ئەرك و يەك شىوھى نىە تۇ ئەتوانى شىوھەيكى دىن ھەئەبژىرىت و يەكئىكى دىكە رەت بىكەيتەوھ لەگەل يەكئىكىان تەبا بىت و لەگەل يەكئىكى دى دژ

ھەندىرئىن: گىانەكەم وايە بەلام ئىمە باس لە شىوھ و جۆرەكانى دىن ناكەين

ھۆشەنگ: ئەى ئەوھ نىە دىنەكانىش ئەوھندە لەيەكدى جىاوازون و لە ناو خودى يەك دىنىشدا چەندىن جىاوازى ھەيە؟

ھەندىرئىن: جا جىاوازى و تەبابوون چىە؟

ھۆشەنگ: ئاخىر ھەتا ھزرى دىنىش بە جىاوازى خۇيەوھ كۆلتورى جىاواز دروست ئەكات

ھەندىرئىن: وايە ئەگەر باس لە جۇر و شىوھى دىنەكان بىكەين ئەوھ راستە، بەلام كە تۇ لەگەل ئىسلام تەبابىت يان دژ چ جىاوازىيەكى ھەيە؟

ھۆشەنگ: جىاوازى بۇ نەموونە لە دىنىكدا وەك بودىيەكان كە خوايان نىە زۇر جىاوازە لەگەل ئىسلام يان مەسىحىيەت كە خودا و پىغەمبەريان ھەيە و روانىنىكى دىكەيان ھەيە بۇ مرۇف و خواو ژيان رەنگە لە بودىيەتدا دىكتاتۇر دروست نەبىت بەلام لە ئىسلامدا ئەو زەمىنەيە زۇر رەخساوھ

ھەندىرئىن: لەھەردوو حالەتەكە تۇ گىرۇدەى دىنىت.

ھۆشەنگ :جياوازييهكان زۆرن رەنگە ئەگەر تەبابەت بېيتە ئىرھابى يان مەلایەك و لەو روانگەپەو تەواوى پەيوەندىيەكانى خۆت گرىدەيت رەنگە ئەگەر جياواز بيت بېيتە رۆشنير يان فەيلەسوف يان مولحدىك يان مۆتەتەرفىك دژى دىن و تد

ھەندرىن:واپە بەلام ئەمە جياوازييهكى شكلييه

ھۆشەنگ :بەلام گىرۆدەبوونەكان رەنگە يەكيان ئازادەت بىكات و زياتر بېيتە مرؤفكى مىھرەبان و تەقەبولى كەسەكانى دىكە و شىوہ ژيانەكانى دىكە بىكەيت و مومارەسە بىكەيت، بەلام ئەگەر تەبا نەبىت بە پىچەوانەوہ بىبە فاشىيەكى دلرەق

ھەندرىن:ئەوہ جياوازي سەنگەرە، ئەوہ جياوازي چەكە

ھۆشەنگ :نەخىر ئەوانە جياوازي جەوھەرىن چونكە تۆ بە شىوہىەكى دىكە تەماشائى دونيا و ژيان شىوہكانى ھەقىقەت ئەكەيت

ھەندرىن:بەلام لەيەك جەنگ دايت، لەيەك مەيدان و گۆرەپان دايت،كە تۆ لايەنگر بيت يان دژ واتە تۆ لە شەپىت.

ھۆشەنگ :بەلام تۆ فاشى نىت و ئەو فاشىيە تۆ نازى نىت و ئەو نازىيە يان بە پىچەوانەوہ، لىرەشدا فاشىيەت و نازىيەت بەرامبەر بە دىموكراتى و قەبولكردى ئەويدى و جوانى و ھتد...، جياوازي جەوھەرىن ھەندرىن:من پىمواپە كە شتىك نەناسىن لىي نازادىن،وہك ئەو كەسەى كە ئىسلام نانسىت نە دژىەتى نە لايەنگرىيەتى واتە نازادە لىي.

ھۆشەنگ :بەلام ناسىنەكانىش دىسان ئەلىمەوہ فەرقن من ئەگەر وەك ھەقىقەتتىكى نىسبى شتىك بناسم زۆر جياوازه لەوہى بە رەھايەوہ بىناسم

ھۆشەنگ :نسبىيەت و رەھايى دوو جەوھەرن جياوازي قول و تەواو بە خۆيانەوہ ھەئەگرن

ھەندرىن:تۆ پىت وانەبىت كەسىك ھەبىت بە رەھا ھىچ شتىك بناسىت، بىروا بەوہ مەكە ئىسلامىك بە رەھا ئىسلام بناسىت

ھۆشەنگ :من پىم وانىە بەلام خەلكى دىكە بەرەھايى لە زۆر شت بوونەتەوہ

ھەندرىن:ئەم خەلكە كىن؟

ھۆشەنگ :زۆربەى خەلكى ھەر بۆنەمۇنە خەلكى كوردستان ئەوانەى ئىسلامن بەرھايى ئىسلامن و ئىسلاميان وەك دىن بى رەخنە قەبوئە بىروايان بە خوا ھەيە وەك بوونىكى سەرودەر و خالقى مرؤف و كائىنات ھەندرىن:لەسەر ج بنەماپەك؟

ھۆشەنگ :بىروايان بە چەمكەكانى شەپەف و نامووس و ئەخلاق و بەھا كۆمەلەپەتتەكان ھەيە بەرەھايى

ھەندرىن: ئەم رەھايەيان لە كوئوہ ھىناوہ؟

ھۆشەنگ :لەسەر بنەماى دىن و سىياسەت و عورف و تەقالىد و كولتورمان ، لە كولتورىك كە ھەموو بىكەتەكانى فىريان كر دووہ بە رەھايى بژىت

ھەندرىن:وا باشترە بىرسم تۆ چۆن رەھايى لەكەسىك ئەخوئىنيەوہ؟ بۆ نمۇنە لە ئىسلامىيەك؟

ھۆشەنگ :كاتىك كە تۆ نوئىز ناكەيت كافرىت و بى دىنىت كاتىك مولحدىت كوشنتت ھەللاھ كاتىك ئەخۆيتەوہ ئەوہ ھەرامە تەد...

ھەندىرېن: نا مەرج نىيە ئەوانەى ئەخۇنەۋە لەناۋ خۇياندا گومانىيان لە بوونى خودا نەبىت، ھەتا ئەوانەى مولخىدىش، بە ھەمان شېۋە ئەوانەى نوپۇز ئەكەن و دىندارن مەرج نىيە لە خودا و زىندوو بوونەۋە نەبىت تەئكىدى (ئىزالەتتى شك)

ھۆشەنگ: ئى ئەوانىش بەشىكىن لەو رەھايەيە كە ھەتا ئەوانەى ئىدىيەى ئازادى خۇشيان ئەكەن و ئەوانەى ئىدىيەى ئازادى ژنان و ئازادى مرۇف و ئازادىيەكانى دىكە ئەكەن ئەوانىش بە گومانن لە ئازادىيەكان و بىرۆكەكانىيان ئەمەشيان شېۋەيىكى دىكەى ئەو رەھايەيە

ھەندىرېن: كەچى ھەموو ئەوانەى نوپۇز ئەكەن بە دووبارەكرىدەۋە بە نامرازەكانى تەئكىد لە بوون و گەۋرەيى خودا ئەكەنەۋە. نوپۇز و عىبادەت خۇى بۇ رەۋاندنەۋەى شك و گومانە.

ھۆشەنگ: ئاخىر خۇ گومانكرىدى رەھاش ھەمان دەرئەنجامى ھەقىقەت و يەقىنى رەھاش ھەيە؟! گومانكرىدى بەردەۋام واتە نەگەيشتن بە يەقىن بەۋەى عەقلى مرۇف ئەتوانىت بگاتە ھەندى ھەقىقەتى نىسبىش ھەندىرېن: ئەھلى ھەق دەستىيان لە ھىبادەت ھەلگرت بە تەفسىرى ئايەتى قورئانى كە ئەئىت : (اعبد الله حتى يأتىك اليقين)

ھۆشەنگ: رەۋاندنەۋەى شك و گومان بەبەردەۋامى ئەۋىش بىرۆكەيەكى دىنيە و ئەۋە لە ئىسلام و دىنەكانى دىكەشدا بە ئاشكرا ديارە مەبەستەكەش ئەۋەيە كە مرۇف بەردەۋام بە ئاگرى گومانەكانى خۇى لەسەر دونبىيا بسووتىت و ھەر خۇى بە بچووك و زەعيف و بى ئاۋەز ببىنىتتەۋە بەرامبەر بە خودا و پېغەمبەرەكان و كەسانىك كە تايپىكى تايبەتن و لەسەرۋوى خەلكن

ھۆشەنگ: لە جەۋھەردا زۇر جىاۋازىيان نىيە ج ئەۋانەى لە گومانى رەھا ختم ئەبن ج ئەۋانەى لە يەقىنى رەھا ھەندىرېن: ۋايە ئەۋەش ماناى ئەۋەيە كە ئەۋەى تۇ پىتۋايە باۋەرىكى رەھايان ھەيە ھەر ھەموۋيان لە گوماندان.

ھۆشەنگ: ئەۋانەى گومانى رەھاشيان ھەيە لە باۋەرىكى رەھادان

ھەندىرېن: نازانم ئەبىت لەسەر گومانى رەھا بوەستم؟

ھەندىرېن: مەن ۋا تىئەگەم كە گومان ۋامان لىئەكات بە رەھايى نەگەين